

Finnugor határozós szerkezetek.

A finnugor nyelvtudomány terén alig van hálásabb feladat, mint az összehasonlító mondattani kutatás. Léptenyomon találkozni oly nyelvi jelenségekkel, a melyekről az eddigi irodalomban még csak említés sem történt. De a milyen hálás bizonyos mondattani jelenségeknek az összes rokon nyelvekre kiterjedő vizsgálata, éppoly nehéz is, mivel az egyes finnugor nyelvek mondattana — egy-egy részlet kivételével — úgyszólván teljesen földolgozatlan, s így mondattani összehasonlítást csupán szövegek alapján lehet végezni. Főleg az sajnálatos, hogy a két, legnagyobb irodalommal, nyelvtörténettel és legtöbb nyelvjárással rendelkező finnugor nyelv, a magyar és a finn sem mutathat föl az egész régi és népnyelven alapuló teljes mondattant.

Dolgozatom tárgyául a finnugor összehasonlító mondattannak olyan részletét választottam, a melynek nyelvesaládunkra jellemző voltát már idegen nyelvtudósok is észrevették. Azokkal a határozós szerkezetekkel szándékozom foglalkozni, melyekben a finnugor nyelvek lativussal vagy ablativussal szokták kifejezni az indogermán lokativusi viszonyt.

A) A lativusi szerkezetek.

Külömbséget kell tennünk mindenekelőtt az ősi fgr. lativusi szerkezetek s az újabb eredetűek között, melyek az egyes rokon nyelvekben külön fejlődtek. Nem terjeszkedem tehát ki a magyar *-ba*, *-be* és *-ban*, *-ben* rag összekeveredésére, az *odavan*-féle szerkezetekre, a vogul és osztják *-n* ragos lativus és lokativus viszonyára, a votják s részben a zürjén nyelvben a személyragos lativus lokativusi értelmű használatára, sem a csere-

misz lativus -s ragjának hol? kérdésre való alkalmazására, mert ezekben az esetekben nem lehet szó közös fgr. nyelvfejlődésről, bármily föltűnő is, hogy annyi rokon nyelvben történhetett egymástól teljesen függetlenül hasonló irányváltozás.

Nem kell tehát csodálkoznunk azon, hogy WINKLER Uraltaische völker und sprachen, Berlin, 1884. és Zur sprachgeschichte Berlin, 1887. című könyveiben azt a véleményét nyilvánítja, hogy a finnugor, illetve az uralaltaji nyelvekben eredetileg közös rag jelölte a lokativusi és lativusi viszonyt.

WINKLER elmélete, legalább a fgr. nyelvekre nézve, teljesen tarthatatlan, a mint azt már MISTELI is kimondotta WINKLER első könyvéről írt alapos ismertetésében (Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, XVI. 414—456).

Az előbb említett szerkezetek mind újabb eredetűek; azokat a lativusi szerkezeteket pedig, melyekről alább lesz szó, ha indogermán fölfogás szerint lokativusok is, a finnugor gondolkozásmód lativusoknak is érzi.*)

Ezek a lativusi szerkezetek nem mind egyfélék, a bennük rejlő gondolkodásmód más és más, aszerint, hogy milyen igékkel kapcsolatosak. Legismertebbek az *odahagy*, *odamarad*-féle szerkezetek, de egyúttal ezek a leghomályosabbak is. Ennek az az oka, hogy ez igéknek s fgr. megfelelőiknek eredeti jelentése még mindig nem teljesen világos. Annyi bizonyos, hogy eredetileg mozgást jelentő igéknek kellett lenniök.***) A magyar *hagy*-ra nézve már BUDENZ (MUSz. 69) megállapította, hogy a *hajít*, *hagyít* 'dob' s a régi *hagyap* 'köp' igével egy családot alkot, eredeti jelentése tehát 'mittere, jacere; werfen' volt. Ezt a véleményt meggyőzővé teszi az a körülmény is, hogy a finn *heitää* 'hajít, hánny, vet, eldob, elhánny' igének is van 'hagy, odahagy, abbahagy' jelentése; pl.:

minne heitit nainen nuoren, kunne kuulun morsia-

*) WIEDEMANN fölfogása sem helyes, a ki praegnans szerkezeteknek tartja ezeket a lativusokat (Grammatik der esthnischen sprache 342).

***) Vö. a csuvasban PAAS. *χəvar*- '(hátra)hagy' ~ *χur*- 'helyez, rak, vhová tesz, állít', *kəβer χiv*- 'hidat épít', *jər χiv*- 'nyomot hagy', ASM. *χiv*-, *χu*- 'tesz vhová, rak'.

men? 'hol hagyta fiatal nőt, hol híres menyasszonyodat?' Kal. XXXVIII. 317 | *koirat minä tänne heitän* 'a kutyákat én itt hagyom' Kans. II. 93 | *heitti jalkansa ulos* 'kinn hagyta a lábát' uo. I. 58 | *heitä tuohon paikkaan, tähän paikkaan* 'hagyj azon a helyen, ezen a helyen' uo. 181 | *vaatteet heitetiin maalle* 'a ruhákat ott hagyták a szárazföldön' uo. II. 95 | *se kyntömies heitti hevosen metsään* 'az a földműves lovát az erdőben hagyta' uo. I. 164 | *heitä tuolle kivelle milma, tälle kannolle, tuolle mättähälle* 'hagyj ott engem annál a kőnél, ennél a tuskónál, annál a gyepes dombocskánál' uo. 342 | (*kokko*) *heitti pentunsa pesähän* '(a sas) fészékében hagyja fiait' Kal. XLI. 79 | *se astui sinne ja heitti sen tytön luskamaan sinne veneesensä sitten* 'ő odalépett és aztán otthagya a leányt zörögve a csónakban' Kans. II. 83 | *ne kolme kótihin heitä* 'azt a hármat hagyd itthon' Kal. XXIII. 37 | *niin heittivät kissan henkiin* 'hát életben hagyták a macskát' Kans. I. 129.

A *marad* ige származása még ismeretlen, ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a cseremisiz GEN. RAMST. *kodam*, a mordvin PAAS. E. *kadovoms*, M. *kadovâms*, osztják KARJ. DN. *zët-*, Trj. *k'ët-*, Vj. *k'ët-*, Ni. *z'is-*, Kaz. *z'is-* 'marad' reflexiv alakja a cser. *kodem*, mordv. E. *kadoms*, M. *kadâms*, osztj. DN. *z'äi-*, Trj. *k'äi-*, Vj. *k'vi-*, Ni. *z'ii-*, Kaz. *z'äi-*, O. *z'vi-* 'hagy' igének,¹⁾ vizont a finn *jää*, votják WICHM. G. *kil'ini*, *kilni*, J. *kil'ini*, MU. *kil'ini*, zürjén WICHM. I. *kolni* 'marad' műveltető képzővel 'hagy' jelentést vesz föl (finn *jättää*, votj. G. *kelt'ini*, M. J. MU. *kelt'ini*, zürj. I. *kol'ni*),²⁾ akkor kétségtelenné lesz előttünk, hogy a *marad* ige jelentése a *hagy* ige reflexivuma.³⁾

A *hagy* és *marad* igékkal rokonértelmű a *felejt* és *késik*

¹⁾ Vö. BUDENZ, UA. 111.

²⁾ Vö. még kazáni-tatár *kal-* 'marad' ~ *kaldir-* 'hagy, elhagy, maraszt' BÁLINT II. 47.

³⁾ A többi fgr. nyelvben is összefügg etimológiailag a 'hagy' és 'marad' ige, ha nem is ily világosan: vog. MUNK. É. *z'üli*, AL. *k'üli*, T. *k'ulë* 'elhagy' ~ É. *z'ül'ti*, K. KL. *k'ulti*, P. *k'wul'ti* 'marad' || lapp K. GEN. *k'itte* (*io*), *k'utte* (*uo*), *ko'dde-* 'hinterlassen, lassen' ~ *h'itti-*, *k'ütje-* (*kuotje-*), *kuaddje-* 'zurückbleiben, bleiben'.

ige, azért egy csoportba osztjuk őket, s idevehetjük azonkívül még a következőket is: *megáll, megállapodik, megállít, feltartóztat, visszatart.* (Vö. finn *pysyy* 'marad, megmarad' és 'megáll'.)

Már teljesen világos a *fér* ige lativusi szerkezete, mert ismerjük alapjelentését. Eredetileg t. i. nem azt jelentette, hogy 'locum habere; raum haben', hanem: 'pervenio; kommen, zu etwas gelangen, erreichen' (l. NySz.; vö. még SIMONYI, MHat. I. 30). Rokonyelvi megfelelői is hasonló jelentésűek: votj. MUNK. *pír-*, Kaz. *pěr-* 'bemegy, bejut, betér; rámegy, rájut, belebújik'; *pírt-*, Kaz. *pěrt-* 'bevisz, bemeneszt, bejuttat, hoz; behurcol, beczipel, behord; bevezet, bekísér; behajt; befogad, magához vesz; beledug, belefűz' | zürj. KP. GEN. *pər-* 'eingehen, hineindringen'; *pərt-* 'hineinführen od. -tragen; taufen' | cser. kP. GEN. *purem* 'bemegy, befér'; *purtem* 'bevisz, beereszt, befogad'; nyK. RAMST. *pārem* 'raum haben, eingehen'; *pārtaš* 'hereintreten lassen; hereinbringen, einschleppen' (BUDENZ: Szóegy. 508). Érdekes, hogy a cseremiszbén is használatos ez az ige 'befér' jelentéssel. — A *tér* igének is eredeti jelentése 'venio, eo, se conferre; kommen, gehen' (l. NySz.). Megfelelői: zürj. KP. GEN. *tör-* 'platz haben, hinein- od. angehen', I. WICHM. *ternj*; votj. MUNK. *tār-* 'tér, befér, helyet talál', WICHM. G. *terinī*, J. *terinī* 'raum finden, platz haben' (SZINNYEI, NyH.⁴ 147).

A következő csoportban tárgyalom a *gyűl* igét és műveltetőjét, a *gyűjt*-öt. *Gyűlni, gyülekezni* valahová nyilván azt jelenti 'jönni' valahová, s így a lativusi szerkezet teljesen érthető.

A negyedik csoportot a *terem*-féle igék alkotják. A magyarban inkább csak a *terem* és *támad*, valamint műveltetői a *teremt* és *támaszt* ige fordul elő, a rokon nyelvekben azonban van még egy egész sereg hasonló jelentésű s azonos szerkezettel járó ige, mint: *megjelenik, emelkedik, születik, nő, továbbá szül, nevel, azután gyökeredzik, sarjad, hajt, szaporodik, növekszik, változik* és *változtat*. Ezekben is nagyon könnyen megérthető a velük járó lativus lokativus helyett, mert egyikük sem nyugvást jelentő ige, hanem mozgást, folyamatot jelölnek; pl. *valami megjelenik valahol*, azt jelenti tulajdonképen, hogy *valami odajön*. S csakugyan több fgr. nyelv magát a *jön* igét is használja ilyen értelemben; pl.

finn: *siihen tuli silloin kaivo semmoinen, ett'ei maalla*

mointa 'akkor olyan kút támadt ott, a milyen nincs több a földön' SAT. I.² 101 | *tuli hänelle kaunis musti hevonen eteen* 'egy szép fekete ló termett előtte' uo. 50 | *sitten tuli iso riita heidän välillensä* 'aztán nagy veszekedés támadt közöttük' KANS. I. 212 || *mihin on munani vierryt, siihen saari saapukohon, leviköhön leipäsaari, kalasaari kasvakhon* 'a hova egy tojasom gurult, ott legyen egy sziget, terüljön el egy kenyérsziget, teremjen (tkp. 'nőjön') egy halas sziget' KANT.³ III. 1. (*saapua* 'gelangen, kommen, ankommen, eintreffen; fertig werden; werden' ERWAST, Finnisch-deutsches Wb.) — észt: *heinakuhjas tuluke otsegu idaneb* 'im heuschober entsteht das wasser ganz von selbst' WIED. Wb. 120.

v o t j á k: *lud vîlε bad potem* 'auf dem sandfelde wuchs ein weidenbaum' WICHM. I. d. 436 | *šibi niuulosen nonoksi gid berε potem kiiēd-gubi kad* 'die brüste der mädchen aus šibi sind einem auf dem hinterhofe wachsenden schlangenschwamme ähnlich' uo. 422 | *Kam-durä potäm sutäred vuja, busja kišmaloz; mu-vîrā potäm uzijed, borijed šundija, pošja kišmamîn* 'a Kama partján kinőtt ribiszke vízzel, köddel érik; a dombon kinőtt földieper, bori-eper napon, melegen van megérve' MUNK. VNpH. d. 252 | *šil'ojā potām āmežjosā* 'a bozótban kinőtt málnáid' uo. 253 | *viuaz-tîraz gon potîni kutiskem* 'die haare fingen an, auf seinem körper zu wachsen' WICHM. II. 87 | *duinēvilā potām šundijosid čil, čil adkoz milum bon šin-šori* 'a világra kikelt nap(jaid) ragyogva, ragyogva látszik a mi szemünknek' MUNK. d. 256 || *kii-šîn kort viuε ku-kε potoz, so'ki med potoz ta murtli* 'wenn an dem eisen ein «schlangenaugé» sich bildet, dann bilde es sich auch an diesem menschen!' WICHM. I. büv. 12 | *kiiŋ-šitane potos ku-kε potoz, so'ki med potoz ta murtli* 'wenn an dem after des wolfes ein geschwür sich bildet, dann bilde es sich an diesem menschen!' uo. 11 d) | *purti-pidesε ku-kε teise potoz* 'wenn auf dem boden des topfes das friesel entsteht' uo. 16.

o s z t j á k: AK. *ūgema sorñiy õnet edõt** 'so wäre auf meinem haupte ein goldenes horn gewachsen' PATK. II. 70 | KK.

*) Vö. É. *ēt-* 'megy, kimegy, jut, följön (a nap), előbukkanik, előtűnik' (PÁPAY-BEKE).

sentij-titpe zar nūrum ājet paina jūmut ēdem jūmēy ur, anžet ēdem anžey ur meinaχ ēdōt 'auf der kleinen waldinsel mit, einem gemischten lindenhaine ein von traubenkirschen strotzender traubenkirschenhügel, ein von hagebutten strotzender hagebutten hügel erhob sich [hier]' uo. 194.

Azt, hogy 'teremt, támaszt', a finn nyelv a *luoda* igével fejezi ki, a melynek eredeti jelentése 'vet, elvet, levet, küld'.

Ehhez a csoporthoz csatlakozik a *csinál, tesz, épít* s még egynéhány hasonló jelentésű ige, melyeket a *teremt* ige szinonimául foghatunk föl, s így érthető a velük járó lativus.

A hatodik csoportot a következő igék alkotják: *eltűnik, elvész, elveszt, eltéved, eltéveszt, elbúvik, elrejtőzik, elrejt*. Bővebb magyarázatra itt nincs is szükség, mert ezek még az előbbi csoport igéinél is világosabban éreztetik, hogy mozgást fejeznek ki.

A legtöbb vitára a *belevész, belehal, belefulladás, belefojt, beleöl, beleveszt*-féle szerkezetek adtak a nyelvészeknek alkalmat. A bennük rejlő gondolkodásmódot egy nyelvtudós sem látta meg oly éles szemmel, mint MISTELI idézett bírálatában, a hol ezt mondja: „... das wird an finnen und magyaren nicht anstoss erregen: *poika kuoli vetehen* 'der knabe starb im (eigentlich ins) wasser' und ebenso magyar. *vízbe fűlni, halni, veszni* 'ertrinken', eigentlich 'ins wasser ersticken, sterben, untergehen'. Ist wirklich die annahme eines illativs 'unmöglich' und diejenige einer indifferenten ortsbestimmung das einzig zulässige? Ist 'verschwand im wasser' und 'verschwand ins wasser' dasselbe, und wer verbietet die letztere konstruktion bei 'sterben' in anderen sprachen? etwa der deutsche sprachgebrauch? Die verse Kalew. V. 141 fig. *ve'en kalvosta katosi kiven kirjavan sisähän* 'verschwand von der oberfläche des wassers in einen bunten stein hinein' (*sisä* 'innenseite') bieten ein verbum, *katosi* infinitiv *kadota*, dessen bedeutung zwischen 'sich stürzen' und 'umkommen' schwankt, hier würde auch der verfasser den illativ nicht 'unmöglich' finden. Aber auch bei den übrigen verben stimme ich JAHNSSON bei, der s. 62 fortwährende und überwältigende einwirkung als sinn dieser konstruktion angibt; *kuoli vedessä* wäre: 'starb im wasser', sodass das wasser nur als ort, nicht als ursache des todes erscheine; *kuoli vedestä* 'starb vom

wasser' würde zwar die ursache bezeichnen aber lange nicht mit der anschaulichkeit und prägnanz, als das gewöhnliche *veteen* 'ins wasser'. Danach sind Kalew. I. 47—50 *vanheni sanoihin sampo, katoi Louhi luottehisin, virsihin Vipunen kuoli, Lemminkäinen leikkölöihin* 'es wurde in sagen sampo alt, es schwand Louhi in zauberformeln, in liedern Vipunen, Lemminkäinen in spielen' mit vier illativen, als 'S. L. V. L. wurden zu tode resp. gesagt, recitiert, gesungen, gescherzt' zu verstehen sc. durch den eifer der sänger und wegen der fülle des stoffes; es leuchtet ein, dass ein inessiv dies nicht ausdrücken könnte. Warum soll hier der illativ kein echter, ursprünglicher, dem inessiv ebenbürtiger kasus sein?» (444—5. 1).

Hogy a finnugor nyelvérték ezekben az igékben mozgási folyamatot lát, azzal is lehet igazolni, hogy a finn nyelvben a *menee* 'megy' is jelentheti azt, hogy 'odavesz, belehal', műveltető alakja pedig 'beleöl, beleveszt'; pl.

α) *ja mieheltä meni hevonen sikäli* 'és az embereknek a lova odaveszett' Kans. I. 56 | *ne meni jokeen koulua käydessään, kun yli joen käytiin koulua* 'ök a folyóba vesztek, iskolába menet, mikor a folyón keresztül mentek az iskolába' uo. II. 59 | *sinne menee koko rakennus hevoisen kera, kettuineen päivineen hajoaa virtaan* 'odavész az egész alkotmány lovastul, kalapostul, mindenestül szanaszét a folyóba' Sat. II. 62 | *kun sinä jauhonsa veteen hajotti, niin joki vei ne myötänsä ja siihen meni puuro-aineet iäksi-päiväksi* 'mikor ott a lisztjét a vízbe szórta, hát a folyó magával vitte és a kásának való odalett örökre' uo. III. 26. — β) *metsähän menettyköhön vainiolle vaipukohon* 'pusztuljon el az erdőben, rogyjon össze a mezőn' Kal. XXXVI. 51 | *vai on puihin puuttununna, metsihin menehtynynnä* '[a tehén haszna] vagy a fákon ragadt, vagy elpusztult az erdőben' uo. XXXII. 191. — γ) *kun sa miesnä nuorempana menettelit neiet nuoret alle aaltojen syvien, päälle mustien mutien* 'mikor te fiatalabb ember korodban fiatal leányokat vesztítettél a mély hullámok alá, a fekete iszap fölé' uo. L. 471 | *ken suotta sotahan saapi, tahallansa tappelohon, se soassa surmatahan, tapetahan tappelossa, miekkoihin menetetähän, kalpohinsa kaaetahan* 'a ki ok nélkül száll csatába, szántszándékkal ütközetbe, azt megölik a csatában, meggyilkolják az

ütközetben, kardokkal pusztítják el, szablyával ejtik el' uo. XXXVI. 11.

Hasonló jelentése más nyelvben is lehet a megy igének; pl. osztják: D. *vožeu žoda menöt?* 'whin ging unsere stadt?' (= 'hová lett, veszett városunk?') ПАК. II. 16 || vogul: E. *mañsi sorémné-ke pati, man žotäl šálti-ke tawän žultne ulä-sultmä žsü ūrawé, jól at žaritawé* 'ha a vogul ember meghal vagy valahova vész (tkp. 'bemegy'), hátrahagyott tűzszikráját soká őrzik, el nem oltják' MUNK. VogNGy. IV. 417.*)

A *belehalást, beleölést* jelentő igék mellett álló lativus tehát világosan kifejezésre juttatja, hogy a bennük rejlő cselekvés, állapot nem nyugvás, hanem mozgás, élettani folyamat.

Ezzel a fölfogással magyarázhatók a következő igékkel kapcsolatos, hová? kérdésre felelő határozók is: *összerogy, kimerül, eltikkad, elájul, elfárad, ellankad, elalszik, elaltat, elszunnyad, nyugszik, hál, belevénül, elhomályosodik.*

Van végre még három, elég nagy számú igét magába foglaló igecsoport, melyek fizikai és kémiai folyamatot jelölnek, szintén lativus jelöli azt a helyet, melyen ezek a folyamatok végbemennek. Ez a három igecsoport a következő:

a) *eltörik, elszakad, széthasad; széttép, eltör, elszakít; el-tompul; vásik;*

b) *ég, éget; sül, süit; fő, főz; fagy, fagyaszt; olvad; forr;*

c) *rothad, hervad, penészedik, szárad, szárít, aszik, ragad, akad, bepiszkolódik, megmerevedik.*

* * *

Ezek után sorra vesszük az egyes igecsoportokat, s ezeken belül az egyes igéket, melyek a fgr. nyelvekben lativusi szerkezettel járnak. A tárgyalás módjára legalkalmasabbnak látszott a finnt venni első helyre, mivel ebben a nyelvben maradtak meg legnagyobb számmal a szóban forgó szerkezetek. Külömben is a népnyelvi közlemények nagy mennyisége bőven szolgál anyaggal, s így jóval több példát idézhetünk belőle, mint a többi fgr.

*) Vö. még csuvas: *unžâr pušne ittizem puřde šiva kajnâ* 'valamennyien, őt kivéve, belefúltak a vízbe' PAAS. Csuvsz. 109 (*kaj-* 'megy, elmegy').

nyelvből, a melyeknek népnyelvi szövegei alig egy-két kötetre terjednek. A magyarban, a mint látni fogjuk, némelyik szerkezetnek ma már nyoma sincsen, úgy eltűnt a környező indogermán nyelvek hatása alatt; a legtöbb pedig már csupán egyes megmerevedett szólásokban használatos. Igen kicsi azon igék száma, a melyek mellett oly általános a lativus, mint pl. a finnben. Így még a *belehal*, *beleöl*-féle szerkezetek is a magyarban csupán az ilyenfajta szólásokban fordulnak elő: *odahal*, *beleöl*, *vízbefül*, a finnben ellenben lativussal mondják még azt is, hogy: *megfullad a füstben*, *meghal a szobában*, *éhen hal*, *betegségben halt meg*, *megölték az úton* stb. stb.)*

Első csoport.

hagy

finn: *minnepä jätit pojan?* 'hát hol hagyta a fiút?'
 Kans. II. 73 | *olen monta kertaa ollut jättiä koko puuhan silleen*
 'sokszor már azon voltam, hogy az egész munkát abbahagyjam'
 BUDENZ: FNy.² 129 | *jätti jälkeensä kolme pientä lasta* 'hagyott
 maga után három kis gyermeket' uo. 109 | *tämä jätti akkansa
 torppaan* 'ez otthagyta feleségét a konyhóban' Kans. II. 67 |
jätin rahani puotiin pöydälle 'a pénzemot otthagytam a
 boltban az asztalon' BUDENZ: FNy.² 107 | *jätä karhu siihen
 tilaan, missä hän alusta oli* 'hagyd a medvét abban a hely-
 zetben, melyben kezdetben volt' Sat. III. 37 || észl: *jättis oma
 lapse koju* 'sie liess ihr kind zu hause' WIED. EGr. 343.

*) A már idézettekén kívül még a következő művekben van szó a lativusi szerkezetekről: BUDENZ, Finn nyelvtan² 107; SETÄLÄ, Suomen kielen lauseoppi³ 62; SETÄLÄ, Lauseopillinen tutkimus Koillissatakunnan kansankielestä, Suomi II. j.: XVI. 57; CANNELIN, Tutkimus Kemin kielen-murteesta, Suomi III. j.: II. 86; KANNISTO, Läntisen etelä-Hämeen kieli-murteesta, Suomi III. j.: XX. 130; SJÖGRÉN, Livische grammatik 259; WIKLUND, Lärobok i lapska språket 96; WIEDEMANN, Gramm. der ersa-mordwinischen sprache 37; STEUER, A mordvin határozók, NyK. XXII. 467; BUDENZ, Cseremisiz tanulmányok, NyK. III. 453; WIEDEMANN, Syrj. Gramm. 121; LEHR, Toldi² 26, MNy. II. 178; FOKOS: Nyr. XXXV. 384, XXXVI. 483, XLI. 73.

lapp: S. *maisuo* *mū tā^ase lāhpāb* 'a terhemet itt hagyom' HAL. III. 161 | *tālliä lēkie tamm poántam tann, wuāssu sējjesa* 'aztán ott hagyta az embert a zsákban' uo. II. 53 | *aileks varjā', maksū laihipie' ruofan šīsa* 'az ünnepi ruhákat, az ételt a turfakunyhóban hagyják' uo. 97 | *till'e lāhpam landum ih folkum tu kiätij šīs* 'most az országot és a népet a te kezidben hagyom' uo. 126 | *kuoti' kierresit kitā koat-sa d'd'ai* 'a szánokat a tavaszi sátorhelyen hagyják' uo. I. 112 | *sō cuwup lēhpim tann so'lije* 'a tolvajt otthagyták szigeten' uo. III. 20 | *tē tallē kūddam lijēn sū tān sullui* 'akkor hagyták ott azon a szigeten' uo. V. 149 | *kūdam lī son āhkaus ēča sa d'd'ai* 'feleségét egy másik helyen hagyta' uo. 195 | *kūđi tāit smāvva mānait uktu stūhpui* 'a kis gyermekeket egyedül hagyta a házban' uo. 181 | *tē mū kohtai kūđin* 'hát otthon hagyták' uo. 283 | *lo'ihtā son kārrēsau aihtē owtoi (šalljū kowtēli)* 'szánját az élestár előtt hagyta (a piacz közepén)' uo. V. 69 || N. *das gudij vilj sun ja vuēlij owi sisi* 'dort liess es der bruder liegen und fuhr allein zurück' SANDB. 13 | *goččoi jēčas bidjat njuōrjō-nakē sisa ja ēacin vėl jiegņodet ja spūļčodet ja dē guōddēt goātte-sa djai* 'er gebot, dass man ihn in ein robbenfell legen und noch dazu mit wasser begiessen und erstarren lassen und dann auf dem zeltplatze hinterlassen sollte' QVIEST. 21 | *te kuode tokko addald agaidad alttar ouddi* 'hagyd ott az oltár előtt a te ajándékat' (KÁR.) FELLM. Máté V. 24 || E. *te kuode skienkkad täävin alttar luus* ua. LÖNNR. Máté uo. || K. *kūđ' toγ' lajžant voltar evte* ua. GENETZ, UF. I. Máté uo. | *nu miōrjijt uskiodij, alkās tamme kēdij taisse* 'hát kezdett bogyót szedni, a fiacskáját ott hagyta' GENETZ, UF. I. 70 | *ju akka tamme nūmstīn, ūi varijt jiem neja jieb kiotta majn* 'itt az asszonyt megették, még a vérét sem hagyták a földön' uo.

mordvin: α) E. *molšt ša tarkanteń, kozo sońcinze tejterēnze kadokšniže* 'sie kamen an jene stelle, wo er seine eigene tochter zurückgelassen hatte' PĀAS. II. 81 | M. *mon sodasa ša vastt, kōza kadiza* 'tudom a helyet, a hol hagyta' BUD. MNy. 326. sz. | *tazk kadimda martink šāfsašk* 'semhogy itt hagynók, [inkább] elvisszük magunkkal' uo. 255. sz. | E. *svadbańt vašov udalov kadīže* 'a násznépet messze hátrahagyta' PĀAS. MChr. 8 | *oris sovas utomos, sumkanzo kadīže ušov* 'der dieb trat in

den speicher hinein, seinen ranzen liess er draussen' PAAS. II. 48 | *son kov kov di šavu čuftu poc suvaš a pulut n a y s kadizē* 'er [lauft] hierhin, dorthin, und [verkriecht sich] in einen hohlen baum; selbst ging er hinein, aber den schwanz liess er draussen (tkp. fönt)' uo. 146 | *avañ kadija mon ežem píra s, teten kadija uš di pečka lan ks* 'die mutter liess ich am ende der bank zurück, den vater aber liess ich auf dem ofen zurück' uo. I. 44 | *uš čavo kudos kadimiž, uš čavo tarkas kadimiž* 'sie liessen mich in der leeren stube, sie liessen mich auf den leeren platze' uo. 10. — β) E. *sajize sazoronzo, ajgorin pulos sodize di čavo pakšas noldize* 'er nahm seine schwester, band sie an den schweif eines hengstes und liess diesen auf einem öden felde los' PAAS. II. 123. *)

cseremis z: kP. *šeškōže pōštālžēm pasma jōmalan kereden koda* 'menyűk a tollat fölfűzve a híd alatt hagyja' GEN. SUS. Aik. VII. 38 | nyK. *torandžē tājen-goda* 'er lässt ihn heimlich zuhause' RAMSTEDT 171 | *šolē āderβ^olāštōm taijen-γoden šərreš* 'der dieb versteckte sein eigentum im walde' uo. 142 | *nāreš pišten-i γoden* 'sie legte es ins feld nieder und liess es dort' uo. 181 | kP. *konden kerttēmōžēm korem mučan kerkelen koden* 'was nicht hat heimgebracht werden können, möge er in der öffnung des tales [an einen baum] aufbindend zurücklassen' GEN. SUS. Aik. VII. 59.

votjak: *monä tatci keltiz* 'engem itt hagyott' MUNK. VNpH. 81 | *pīrte mučsoiz, otšī keltē* 'er bringt [die kinder] in die badestube hinein und lässt sie da' WICHM. II. 17 | *ton goršokjostā kušisa kiž-ulā keltid* 'te fazekaidat egy fenyő alatt hagyta el' MUNK. VNpH. 143 | *bertem ta val-uttšās ta kišnoze busi šōri keltisa* 'der pferdesucher kehrte zurück (nach hause) und liess seine frau hinter dem felde zurück' WICHM. II. 94 | *pinalze keltem mumiz dorī* 'sie liess ihr kind bei ihrer mutter zurück' uo. 149 | *kišnoze no anaize no keltē korka* 'seine frau und seine mutter liess es in der stube' uo. 167 | *tšattšāin nūnaosiz vīnze kerttillam kiž bordi no soiz keltillam tšattšāiz*

*) *noldams* lassen, hinein-, herein-, herab-, loslassen, fahren lassen' PAAS. MChr. 523. sz.

‘im walde banden die älteren brüder ihren jüngerem bruder an eine fichte und verliessen ihn im walde’ uo. 131.

zürjén: *me koli set če sije* ‘én ott hagytam’ Rogov: UF. II. 63 | *pörjavmišt sv. Spiridonēs, kolis sije deŋgasē as ordas* ‘megcsalván sz. Spiridont, magánál hagyta a pénzt’ POPOV: UF. II. 23.

osztják: *É. kurəy uai noγàiel s̄i si xvisəlli* ‘a jávorszarvas húsát ott hagyta’ PÁPAY: UF. XV. 167 | *ī xuiən nvy mou-kutna xvisən* ‘az emberedet te útban (tkp. föld-közben) hagyta’ uo. 50 | KK. *man tāxrem kāt-χūdem çoi se aja ot çajesen* ‘lasset mein panzerhemd nicht hinter zwei bis drei männer zurück’ PATK. II. 36 | *juç çatçe jem nēva totta çeitəyen* ‘an dem schönen trocken(?) zweige des baumes da liessen sie nach’ uo. 198 | *juç çatçe jem nēgna totta çeitəyen* ‘an dem schönen trocken(?) arte des baumes da liessen sie ihn nach’ uo. 198.

vogul: α) *É. luwä tū ta çuləstā* ‘lovát ott hagyta’ MUNK. VogNGy. I. 22. — β) *kartän pətēs, tū osulawēs* ‘midőn az udvarra esett, ott hagyta’ uo. IV. 328.

magyar: *Ide hagylak hajlkom* (Nyr. XXIX. 255). *Világ! már maradj magadnak, én örömmel ide hagylak* (MNGy. III. 287). *Im majd egy hete leszen, hogy ide hagydtok bennünköt jó atyámfia* (1626. TörtT. Új f. II. 385). *Holnap idehagyjuk ezt a szomorú lakóhelyet* (MIK.: TörL. 3). *Mehetünk haza Trojat ide hagyván* (HUSZTI: Aen. 6). *Oda akarnác hadni a gyűlést* (HELT.: Krón. 194). *Oda hagyták baráti* (MEGY.: 6Jaj. II. 11). *Ezen órában, szekereimet oda hátra hagyván, érkeztem ide Árvában jó egészségben* (1601. THURZÓ Lev. II: 3). *Sajnáto a helit oda hanyi* (Nyr. XV. 42). *Belé-hagyták a munkát* (PPBl.). *Inkább akarok akármi veszedelmes állapotot is szenvedni, hogy sem kegyelmeteket bele hagyni* (Mon. TME. III. 272). *Hágy valamit az leányok asztalára is* (DECSI: Adag. 18).

felejt

finn: *niin minulle unehui suuhun sitten se kivi* ‘hát azután a számban felejtődött az a kö’ Kans. II. 38 | *tapseni, käypä kirves hakemassa venheistä, se minulta unhohtui sinne* ‘gyermekem, menj a fejszét megkeresni a csónakokban, ott felej-

tödött' Sat. II. 191 | *häneltä kiiressä oli miekka kotiin unch-*
tunut 'a sietségben otthon felejtette a kardját' uo. IV. 9 || *ne*
sinne mie hevoista riisuessani unohdin 'ott felejtettem azokat

[a lóigákat], mikor a lovakat kifogtam belőlük' uo. II. 188 ||
 (déli Häme) *Mi:mmi unohti sen kellarii(n)* 'Mimmi azt a
 pinzében felejtette' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131 | *no kun*
makaamaan ruvettiin, niin se unohti keisarin pojan nainen sor-
muksen lasille 'no, mikor feküdni mentek, hát a császárfiú
 felesége ott felejtette a gyűrűt a poháron' Kans. II. 35 |
unhotin rahani puotiin pöydälle 'a pénzemet ott felejtet-

tem a boltban az asztalon' BUDENZ: FNy.² 107 || *észt: unustas*
oma kasuka koju 'vergass seinen pelz zu hause' AHRENS 73 |
kolmed sa koju unustid 'dreierlei (drei verschiedene stücke)
 hast du zu hause vergessen' WIED. EGr. 415 | *ma unustazin*
rāmatu laua peale 'ich vergass das buch auf dem tische'
 uo. 346.

lapp: S. *ta' sāmie' oqjältahtumq aktup kiepēniep tann*
koatān, kustie lēn jghtumq 'a lappok ott felejtettek egy üstöt
 azon sátorban, a honnan elköltöztek' HAL. III. 95 | *tihte*
lāhpq j'ēcse pītne-punkq p oqjältahtumq j'ēcse h'ejēmuse 'az
 ember a pénzes erszényét otthon felejtette' uo. 160.

morvin: M. *ärhkä beräkti preä-kopas kants yukstazä*
 'er vergass seine hirschaale an dem seeufer' AHLQV. MGr. 111.

cseremisiz: nyK. *kāš'a'kèn mēndenāt* 'wo hast du es
 liegen lassen (vergessen)' RAMST. 64.

votják: *ta gurtin kinlän-kä miži-kudiro šubäez? asleštīm*
gurtam vunätkäm 'nincs-e ebben a faluban valakinek hód-
 prémes subája? a magamét otthon feledtem' MUNK. VNpH. 62.

zürjén: *kiž-nö meöj, koñöröj, das pizan sajö püksömsö*
kuta vunödni? 'wie kann ich, die armselige, das sitze bei ge-
 decktem tische vergessen?' LYTGIN 44.

magyar: *Nem tudom vala mire vélni, hogy ennyire ide*
felejtettek bennünket (1626. TörtT. Új f. II. 385). *Ide felejtém*
magam (GYARM. Nyelvm. II. 94). — Vö. még: *ráfeledkezik* 'merően
 rábámul' (Zala m. Gelse, MTsz.).

*marad**)

finn: *ja sinne jäi se pöytäliina* 'és ott maradt az az asztalterítő' Kans. II. 44 | *se jäi siihen isännäksi* 'az ott maradt gazdának' uo. | *jää tänne vähäksi aikaa odottamaan* 'maradj itt egy kevés ideig várakozni' BUDENZ: FNY.² 133 | *jäivät raukat rannikolle, vienoiset vesikivelle* 'ott maradtak a szegények a parton, a gyöngék a vízi kövön' Kal. XXIX. 383 | *käyden kylään päästään, juosten tielle jäädään* 'járva bejut az ember a faluba, futva ott marad az úton' BUDENZ: FNY.² 114 | *se jääpi neitinen pihalle* 'az a leány az udvaron marad' Kans. II. 116 | *akka jää häneltä yksinään kotiin* 'felesége egyedül marad otthon' uo. 19 | *tuletko kotia vai jäätkö kylään* 'haza jösz-e vagy a faluban maradsz?' BUDENZ: FNY.² 136 | *jäin kaupunkiin* 'a városban maradtam' uo. 107 | *hevonen jäi sateesen seisomaan* 'a ló ott maradt az esőben (állva)' uo. 93.4 | *hän jäi kuninkaan tykö asumaan* 'ő ott maradt a királynál (lakni) Kans. II. 2 | *kolmas jäi sitten jällelle* 'a harmadik maradt aztán hátra' uo. 78 | *hän jäi siihen elämään kuninkaan kotiin* 'ő ott maradt a király házában (élni)' uo. 13 | *jääkäähän sitte eloon* 'maradjatok akkor életben' Sat. I.² 20 || észt: *kus sa jäid nī kauaks tulemata* 'wo bliebst du so lange ohne zu kommen' WIED. EGr. 451 | *ära jä tervet nädalat senna* 'bleibe nicht die ganze woche dort' uo. 639 | *ta jäi vël linna, sugelaste jüre* 'er blieb noch in der stadt, bei den verwandten' uo. 343 | *jä meie jüre* 'bleibe bei uns' uo. 549.

lapp: α) S. *kačāt, kosi pācāj* 'kérdézi, hol maradt' HAL. I. 98 | *āhkā vuohppa pakāt sajiēu, kosō-l pāhcam* 'az asszonyinak az ipa megmondja (megjelöli) a helyet, a hol maradt' uo. 98 | *tantēt lijen sāj ulkos pahcam* 'azért kívül maradtak' uo. 124 | *tlje koffārāpa pācā čoaččemen tann ičse sājjan* 'a keresztapa ott maradt állva a maga helyén' uo. II. 60 | *waččājen tälliä ih pājen kuntuem pāci* 'menjünk most és hagyjuk a kigyót a hasadékban maradni' uo. 43 | *tihte pāča para uktok tanne kočtan fiški čuhktiowi* 'a legény csak egyedül maradt

*) Vö. jarkendi-török: *ū šārre keč nime kalmēdi* 'a városban semmi se maradt' KÚNOS: KSz. VI. 305.

a sátorban és éhezhetett (tkp. kapott éhezni) uo. 76 | *tlje tihte poika pācā tann pahkse* 'hát az a fiú ott marad a dombon' uo. 119 | *tihte källeskučče pēci tan koatāčse* 'az öregember a házikóban maradt' uo. III. 142 | *tat pācī nouhte tam sammā s ad'd'ai stāmpit* 'ez így egy (ugyanazon) helyen maradt állva' uo. V. 53 | *ēmēt tal pāci puccūt tan tollo-kaddo i* 'a háziasszony nesztelenül ott maradt a tűz mellett' uo. 111 || N. *te ta ruksis kolle piuh̄tas olmaj bācih maññele* 'ekkor a piros aranyruhás ember hátramaradt' uo. III. 178 | *ies pāci teina kurūhpusuvvum rihtin koat-s ad'd'ai* 'maga [ott] maradt az összekötözött bőrrel a sátorhelyen' uo. 172 | *muhte mon, kuhte lām ollies pāsie poarrasemuš, lām pāhcām vell māilmāi mangā kāvistuso oqid-niet ja kullat* 'én azonban, ki az egész család legidősebbike vagyok, még életben (tkp. világban) maradtam, hogy sok csalárd-ságot lássak és halljak' uo. 185 | *dē ledje owta bartnē asan da s ad'jai mi baci sullui* 'da hatten sie schon einen knaben anstatt dessen, der auf der insel geblieben war, geschickt' QVIGST. SUS. Aik. III. 34 | *niēi'da bacca mæccai* 'das mädchen aber blieb im walde' uo. 28 | *dē bazi stallo dāsa* 'da blieb stallo dort' uo. 36 | *niēi'da dadja: «attē bacca mæ'kan su manñjai»* 'das mädchen sagt: «dass es als ein zeichen nach mir bleibe»' uo. 28 | *dē bartnēn li baccan bisso gaddai da sullui* 'der knabe hatte seine büchse auf der insel vergessen' QVIGST. 33 | *nu dat baci heggi* 'so blieb er am leben' SANDB. uo. 16. — β) E. *ja gāles orrōi goātān galgoš æđost gæjos gæsē* 'den ganzen sommer hindurch blieb der mann daheim bei seinem weibe' uo. 10. — γ) K. *son kūt̄tij koppa ta,ssi* 'ő ott maradt a veremben' GEN. UF. I. 70 | *i toγ' kuotje,kkeđ tonn rajja, konn tij vū,lg'iepped* 'és ott maradjatok mindaddig, míg onnét kimentek' (KÁR. ford.) GEN. Máté X. 11.

mordvin: α) M. *a sä alatnen uz̄irsa ilats eza* 'die axt dieser männer blieb zurück' AHLQV. MMGr. 117 | *värdä praš atānā, vaz̄iŋs esk ilats* 'von oben fiel ein greis, seine mütze blieb dort' uo. 141 | *ilatt tazk moñ samozin* 'maradj itt, míg eljövök' BUDENZ: MNy. 258. sz. | *kadešt iladi kudu* 'hagyjátok, maradjon itthon' uo. 310. sz. | *veli ilädi* 'a faluban maradj' uo. 66. sz. | *bajart tes ilats* 'az úrnál maradt' uo. 75. sz. | *virgas̄is̄ lisis ked̄iŋts potm̄ista, ked̄iŋts ilats durakt k̄äts* 'der

wolf kam aus seiner haut heraus, seine haut blieb in der hand des dummkopfs zurück' AHLQV. MMGr. 111 | *duraks ilats menelti* 'der dummkopf blieb im himmel' uo. 110 | *a parknojs lac iskamunza eramu kuduti* 'der schneider aber blieb allein in dem hause' uo. II. 130. — β) E. *éälis kaduvš putuž kudiñim, vaj putuž kudu zum kaduvš siri, siri tiriñ tetiñim, sedejak siri tiriñ aciñim* 'im dorfe blieb mein erbautes häusehen, ach, in meinem erbauten hause blieb mein altes väterchen, der ernährer zurück, mein noch älteres mütterchen, die ernährerin zurück' PAAS. I. 80 | *paksas kaduvš sokam izamum, sokaž umiñim vidiž suriñim* 'auf dem felde blieben meine pflüge, meine eggen, mein aufgepflühtes ackerfeldchen, mein gesäetes getreide' uo. I. 80.

cseremisiz: kP. *kot tšarəñ šneve poraš* 'bleib' du hier beeren pflücken' GEN. SUS. Aik. VII. 6 | *pišše kodən űlan* 'ihr handschuh blieb unter' uo. 1 | nyK. *palan kodən* 'es blieb fern' RAMST. 94 | *toran^{džə} ko'deş* 'sie bleibt daheim' uo. 171 | *ala-đoran kodaš* 'in der nähe der stadt, ausserhalb der stadt bleiben' uo. 148 | *lazraeš kodaš* 'im schlamme stecken bleiben' uo. 67 | *ərpezo ala'èš koden* 'der knabe blieb in der stadt' uo. 51 | kE. *atiem deran kodo* 'atyámnál maradt' REG. CsM. 113. sz. | kUr. *i koremeš kodeš* 'a jég a folyóban maradt' WICHM. NyK. XXXVIII. 208 | *kodeš pu-šengeš* 'a fán maradt' uo. 209 | kP. *rəβəž kideš počo βele kien kodes* 'in der hand des fuchses blieb der schwanz allein' GEN. SUS. Aik. VII. 35.

votják: *nuläskin kizjos tuž uno, busi-šori kilämez tuš muso* 'az erdőben a fenyő igen sok, [a melyik] a szántóföld közepén megmaradt, az igen kedves' MUNK. VNpH. d. 228 | *mon kילו kwal'-a žä* 'én itt maradok a kwa-sátor ereszében (tkp. elejében)' uo. d. 54 | *ton kapka vižiže ki'ly* 'bleibe du hier am tor' WICHM. II. 53 | *inti jä kelož anakajä* 'itthon (tkp. helyében) marad anyácskám' MUNK. VNpH. d. 202 | *mar-ponna kulä mēnem ta puris düñjaä kēlēnē?* 'mi miatt kell nekem ebben a homályos világban maradnom' uo. 94 | *ož-ik aizles kilēm tšattšaiž* 'auf solche weise blieb sie hinter ihrem vater im walde zurück' WICHM. II. 156 | *iñi iziñed tinad višsu itškeme kiliz đir* 'dein hut ist wohl schon fünfhundert verst zurückgeblieben' uo. 61.

zürjén: V. *kittše sije kolema? ne-kittše abu kolema!*

'hol maradt az? Nem maradt meg sehol' FOKOS 19 | V. *ðak kurttís, torjís vomas kolí* 'a kántor beleharapott, egy darabja a szájában maradt' uo. 85 | *kolē tai pe ko'g krasataangi, batúsko orde, polotage je. matuska orde patš-vodž-pel'ese!* 'es bleibt, ja es bleibt deine schönheit bei deinem vater auf der schlafbank, bei deiner mutter in der ecke vor dem ofen' WICHM. SUS. Aik. XXI₁. 32 | P. *öti kukañ koléís va doras mijan kukañköt* 'egy borjú [ott] maradt a folyó (víz) partján a mi borjainkkal' Rogov: UF. II. 61.

osztják: É. *mà iübəmna liləy tē zažādī!* 'én utánam maradjatok ti itt életben' PÁPAY: UF. XV. 86 | *nyy tādā zažād!* 'te maradj itt!' uo. 106 | *pvskàn arəməs, kät-çöləm-kəm. seda zažəs* 'puska durrant, valami két-három [lúd] ott maradt' uo. 43 | *lou si tvçàina seda i zažəs* 'ő azon a helyen ott is maradt' uo. 46 | *imi çat libina tut çoça seda i zažəs* 'az asszony a házban a tűz mellett, ott is maradt' uo. 18 | *çolìdy çoi çādəl çoça làiman çässət* 'a harmincz ember a házuk mellett állva maradt' uo. 23 | *mural am'səm pəməy moy iübel pèlè zažəs* 'a nép lakta (tkp. ürte) füves föld mögötte elmaradt' uo. 172 | *vbal çatvplna zažəs* 'a nénje a házhelyen maradt' uo. 39 | *nyy tàm moyənnə zažād* 'te maradj itt ezen a földeden' uo. 66 | *oxsaməl iàsmənnə zažəs* 'a fejkendője maradt a kezünkben' uo. 21 || KK. *çüdem çoi seaja tæçer tuma çeiçöt* 'das panzerhemd blieb weiter, als drei männer zurück' PATK. II. 36 | AK. *tudat najat panem, man piremə at çeiçat* 'deshalb legte ich um die speicher feuer, damit sie nach mir (d. h. nach meinem tode) nicht zurückbleiben' uo. 102 | AK. *jadəan çeiçəm surnəy-ügop ar igene tat çouvətem ènə çor çoredāi* 'die zahlreichen zu hause bleibenden grauköpfigen(?) greise einen starken ruf, der man bei der kriegsabfahrt zu schreien pflegt' uo. 48 | KK. *çim teina vaitap nur anneitta ei nēg çoken çeiçöt* 'an seinem schönen gipfel blieb kaum ein zweig von der dicke eines hobelschaftes übrig' uo. 24.

vogul: É. *Nəñk-ūsiny-çtər jūw çültəs* 'a Vörösfenyő városbeli fejedelehmős megmaradt' MUNK. VogNGy. II. 95 | *jūwl'é çültəm šukəm-pələm jolə latkəts* 'hátramaradt félczipóm alásüppedett' uo. III. 73.

magyar: *Bémaradtam katonának* (MNGy. VII. 427).

Tisztára kipusztút a riepa, csak oda-toa maradt egy kevis belüllö (Göcsej, MTsz.). *Odamaradott egg néhány az 'o lovaik közül* (RÁKF.: Lev. I. 207). *Ha valami el adot marhat vissza nem váltunk, oda marad* (VER.: Verb. Szót. 23). *S a mit elzalogosított és elhagy ezután is benne, a ki negyvenezer frtnál több, az is oda maradjon nemcsak éltében, de holta után is* (1634. TörtT. Új f. I: 272). *Houa marad a maradéc étec?* (HELT.: Mes. 312). *A mocskosok között forgolódván, mocskos reá ne maradjon* (FAL. SzE. 35). *Mind a főfő görögöket asztalához marasztalja* (Hall. HHist. III. 11). *Hogy azért az iránt is annyi kárba ne maradjon* (1667. TörtT. Új f. II. 459). *Feleségem halála után pedig maradjon Prépost uramra* (1609. uo. V. 98).

késik

finn: α) *minne viipyi**) *lehmän vilja, kunne maitoni katosi* 'hova maradt a tehén-haszna, hova vészett a tejem' Kal. XXXII. 185 || észt: *ta viibis vël linna* 'er verweilte noch in der stadt' WIED. EGr. 346. — β) észt: *nemad višid palju aega tema kallale* 'sie brachten viel zeit bei ihm zu' uo.

magyar: *Nem fogok én is sokat ide késnem, hanem haza sietek* (1639. TörtT. Új f. II. 512). *Kérlek, hogy oda sokat ne késsél és visszajüvésedben lassan járj* (1559. THURZÓ Lev. I: 288). *Nagyságod parancsolja meg nekik, hogy oda ne késsenek, hanem mitől hamarabb lehet, jöjenek meg helekre* (1561. TörtT. Új f. X. 212). *Maga is törekedjék..., hogy oda ne késsék kegyelmeitek, hanem siessen föl közinkben* (1624. uo. I. 17). *Jót nem igen hirdetnek ide kegyelmed oda való késése felől* (1659. uo. I. 188).

megáll, megállapodik

finn: α) *nin metso pysähtyy**)* *petäjään rannalle* 'hát a süketfajd megáll egy fenyőn, a parton' Kans. I. 252 | *tulivat taaskin erään linnan portille, johon susi pysähtyi* 'ismét egy vár kapujához érkeztek, a hol megállt a farkas' Sat. IV.

*) *viipyy* 'elmarad, késik, tartózkodik'.

***) Alapszava: *pysyy* 'marad, megmarad, megáll (helyén)'.

51 | *tulivat myöhään iltasella muutamaan kylään, johon mielivät pysähtyi yöksi* 'késő este jöttek egy faluba, a hol meg akartak állapodni éjszakára' uo. 12—3 | *hevonen pysähtyi pihaan* 'a ló megállt az udvaron' SET. SKL.³ 62 | *Matti, joka oli pysähtynyt oven suuhun seisomaan, heitti sieltä verisellä härän silmällä isäntänsä poskeen* 'Matyi, a ki megállt az ajtónyílásban, gazdáját onnan arczon dobta véres ökörszemmel' Sat. IV. 159 || (Kemi) *pysähtyt yhthen paikkhan* 'megálltak egy helyen' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86. — β) *siihen seppo seisottihe syämmellä synkeällä* 'ott megállt a kovács komor szívvvel' Kal. XXXIV. 31 | *mene! sanoi toiset, seisottuen tielle* 'menj! mondták a többiek megállva az úton' Sat. II. 14 | *seisottui selälle viimein, niemelle nimettömälle, manterelle puuttomalle* 'megállt végre a nyílt tengeren, egy névtelen félszigeten, fátlan szárazföldön' Kal. I. 332 | *jop' on seisottui oronen Osmon uuen pellon päähän* 'már megállt a rén Osmo új szántóföldje végén' uo. X. 53 | *seisautuu kuningas katsomaan tielle* 'az úton megáll a király nézni' Sat. II. 55 | *seisautui pihalle* 'megállt az udvaron' uo. I.² 123 | *oven suuhun seisataukse* 'megáll az ajtószádban' Kant. III. 20 (253. 1.).

lapp: α) S. *tē son čuočcahtē tasā* 'aztán ott megáll' HAL. V. 48 | *tē skihpē čuočcaht sōmēs sad'd'ai lānta kūrrai* 'a hajó megállt egy helyen a szárazföld mellett' uo. 144 | *son lij čuočcahtam ukša-kasskai* 'megállt az ajtóban' uo. VI. 35. — β) *son čakkčat**) *akta sad'd'ai* 'megáll egy helyen' uo. 154. — γ) N. *naste manai sīn oudast, tassaci ko tat oudast mannamines orosti tam paike ala, kost manna laei* 'a csillag előttük megyen vala, míglen jutna és megállana a hely felett, a hol gyermek vala' (KÁR.) FELLM. II. Mát. II. 9.

cseremisiz: nyK. *eržəžə pörtan^dzal βuizēš šaral^š* 'der sohn blieb auf der freitreppe stehen' RAMSTEDT 125 || kP. *aβaž dene acaže tul dūreš šorālāt* 'die mutter und der vater treten zum feuer' GEN. SUS. Aik. VII. 28 | *pünžö tūgan it šorāl, jūlulat* 'auf der fichte stumpf setze dich nicht, du verbrennst' uo. 69 || kCzar. *mialal^šm, šorāl^šm Ozan ola keβāt onžəkē* 'ich kam [und] hielt an vor der bude in der stadt Kazan' PORK.

*) *čakkčatēt* 'megáll, egy helyben marad'.

37 || kUr. *kapka o ní d'zē kē tōlēn šoǵalnà* 'a kapu elé jöttünk s megálltunk' WICHM. NyK. XXXVIII. 240 | *toškalt mu, tš a š k š puràlēn šoǵalna* 'bementünk [az udvarra] és megálltunk az udvar végénél' uo.

zürjén: *si-ponda suvtis si dinē* 'azért megállott mellette' POPOV: UF. II. 16 | V. *šor dore suvtis* 'egy patak mellett állt meg' FOKOS 88.

osztják: É. *du-silna seda làis* 'ott az ajtóküszöbön megállt' PÁPAY: UF. XV. 177 | *χàt χοζέηνα λάβηt ογδλ si λαί-mel šàtl* 'a ház mellett hét szán ím megállott, hallszik' uo. 150 || AK. *menōt, menōt, tāyr kīmet tātta šaitij sei χūdet, tūrup juž sajetivet, sož-juž saja totumdōt, χañadōt* 'er ging, ging, da hörte er kirrendes Geräusch, als ob sich der schoss eines panzerhemdes bewegte; auf der entgegengesetzten seite des dichten waldes, hinter dem dichten forste stellte er sich hin; versteckte sich' PATK. II. 66.

vogul: α) É. *ēlēm-χqlēs ūnlēnē jelpiy [mā] kwoss tēls; akw'-mūs jǵyχi, akw' mān at rotmi* 'de bár előtermett az ember lakó szent föld: az egyre forog, egy helyt meg nem állapodik' MUNK. VogNGy. I. 141. — β) *kwotlēj jā kwotlēn jolā lūlēm-tāsēm* 'közepes folyó közepén megállottam' uo. III. 277.

magyar: *Alatsomb' szolgálja, elvetette' rabja eleibe állapodik?* (PÁZM. Préd. 16). *Ha szomorúság a jámborságnak képeben állapodik elődbe, vigyázz* (FAL. BE. 615).

megállít, feltartóztat, visszatart

finn: α) *siihen seisahutti sillalle hevoisensa* 'megállította ott a hídon lovait' Sat. II. 62 | *siellä . . . laivansa seisahuttaa pihalle* 'ott . . . megállítja hajóját az udvaron' uo. 33. — β) *niihinkä hän nyt joutuu, kun sinä hänen nyt pidätit tänne* 'hová jut ő, ha te most itt tartóztatod őt' Kans. II. 78. — γ) észT: *hoia lapsed tupa* 'halte die kinder in der stube' WIED. EGr. 344 | *hoidis ennast emäle* 'er hielt sich entfernt' uo.

lapp: S. *svenska cakkastin ukša-kaskai* 'a svédek föl-tartóztaták őket az ajtóban' HAL. VI. 35.

osztják: É. *nēməza-sirna ant rayəl t à d à tvida* 'sehogyse lehet itt tartani' (*tvida* 'bírní') PÁPAY: UF. XV. 25.

vogul: *É. jolli-tāremné ti tāratugkwé patwäsém : kit tārmí', kit kworsi' ʒal ne tū ti pojeltawäsém** 'az alsó ég felé kezdett im lebocsátani: [de] a két ég, két menny között ottan visszatartott' MUNK. VONGY. III. 116 || *ʒürém ʒaptém Kušmä-kwol āwi sūntné tū ta pojeltésäném* 'három zenőkrömet Kozma házának ajtónyílásában, ott állítottam im meg' uo. IV. 52.

Második csoport.

*fér**)*

finn: *tehtiin sitten semmoinen arkku, että ihminen mahtui sisälle* 'csináltak aztán olyan ládát, hogy egy ember belefér' Kans. II. 18 | *alle maljan maata mahtui, alle seulan seisomahan* 'a serleg alatt elfér fekve, a szita alatt állva' Kal. XX. 95 | *hän sai eräänä talvi-päivänä niin paljon kaloja, kuin mahtui hänen laiturinsa* 'ő egy téli napon annyi halat fogott, a mennyi belefért (paraszt)szánjába' BUDENZ: FNy.² 143 | *sinun on kuoma, poikasi kasvaneet niin isoksi jo, että emme enää molemmat yht' aikaa pesään mahdu* 'neked, kóna, a kölykeid oly nagyra nőttek már, hogy többé nem férünk be egyszerre a fészekbe mind a ketten' Sat. III. 30 || észl: *ega naad ühelda köik sinna ei mahu* 'alle zusammen haben sie darin nicht

*) *pojti* 'megszűnik, megállapodik' (SZILASI).

***) A török nyelvekben is; pl.

oszmán-török: *iki kılıç bir kına sıymaz* 'két kard egy hüvelybe nem fér' KÚNOS, Oszmán-török nyelvkönyv 216.

ufai-tatár: *iké kárbusz bér kultekka sejmas* 'két dinnye nem fér egy hón alá' PRÖHLE: NYK. XXXVIII. km. 44 | *iké táká bász bér kázan ʒa sejmas* 'két kosfej nem fér egy üstbe' uo. 45. sz. | *lākin äwül bujeņņe wä inēņne ulčäp kārmajenča kārņe ʒa se ʒarmen-me ikän?* 'azonban a [tested] hosszát és szélességét meg nem mérem, beleférek-e a hasadba?' uo. 106. l.

kumük: *eki ʒarbusz bir kolya sijmas* 'zwei wassermelonen finden in einem arme keinen raum' NÉMETH: KSz. XII. km. 38.

jarkendi-török: *iški jolbās bér tiri ʒa patmāz* 'két oroslán egy bőrbe nem fér' KÚNOS: KSz. VI. km. 26 | *iški kélē ʒ bér ʒēlab ʒa patmāz* 'két kard egy hüvelybe nem fér' uo. 27. sz.

raum' AHRENS 85 | *ei need lojaksed mahu enam seie lauta* 'dieses vieh hat hier im stalle keinen raum mehr' uo. 71 | *kõik se rahvas ei mahu kirikuse* 'alle diese leute haben nicht platz in der kirche' WIED. EGr. 344 | *toas olid ju nī palju inimezi kous, et meie enam sisse ei mahtunud* 'im zimmer waren schon so viel menschen beisammen, das wir nicht mehr platz fanden' uo. 657.

lapp: N. *mi çahka sappan bossi, ige sate jorgalet vuçvsa basist* 'was hat raum in einem mauseloch und kann sich nicht wenden in einem ochsenstand?' (= ein stab) FRIIS 115.

cseremis: α) kCzar. *kormâžžš pura', puðapka's ok purâ* 'hat raum in der hand, aber nicht in einem pudmass' (= die kunkel) POROKA 25 | kUr. *kormâšškâ purâ, puðabkaš ok purâ* id. WICHM. NyK. XXXVIII. 214. — β) nyK. *ta çarlâk ik pörteš* (v. *pörtâštâ*) *a'kç-šyga** 'das volk kann in einer stube keinen raum finden' RAMSTEDT 133—4 | kCzar. *nemnan nalân kajšaš akazâ kiβitka kõrçeš ok šâgal* 'die schwester, die wir wegföhren sollen, hat nicht raum im reiseschlitten' POROKA d. 48.

votják: *veñ pîsijâ sîr târoz* 'egy túfokba befér egy egér [is]' MUNK. VNpH. km. 3 | *kîk gondîr odig guε ug terî* 'zwei bären haben nicht platz in einem lug' WICHM. II. km. 81 | *ma, ta puîjad terε ama!* 'was, ist es etwa raum für ihn in deinem sack!' uo. 80 | *Vaňka puksem no gurâ ug terî-pâ* 'V. ráült, de a kemenczêbe nem fért be' MUNK. VNym. 13 | *korka ug ter semîaε!* 'meine familie hat kaum platz in meinem hause!' WICHM. I. d. 439.

zürjén: V. *zépte tere, a bidsa mort!* 'belefér a zsebembe és egész ember!' FOKOS 116.

vogul: É. *çotél lâpîjin tû, mir akw'ti at lâpîjin?! 'hogyan (tkp. 'honnan') férték el ott, mind (a nép) úgy sem férték el?!'* MUNK. VogNGy. I. 71 | *vâçenné lâptal utâ punkné possâtawê, punkné lâptal utâ vâçenné possâtawê* 'vállra nem férô holmiját a fejjére nyomkodják, fejjére nem férô holmiját a vállára

* Vö. csuv. PAAS. *šânâš-* 'belefér, elfér', kaz. *šâj(âš)* id., altV. *šâj-* id., sor., szag. kojv. ujr. *šâj-* 'hineinpassen, hineindringen'.

nyomkodják IV. 220 | *vit-χul alné [χun vit-χul alné] mān at läpe'it* 'vizet halászó emberek nem férnek el a vízi halat halászó területen' I. 156 | *älēm-χglés-pīrēm mān läptal ti patēs, vitēn läptal ti patēs* 'ember fiam kezd már el nem férni a földön, kezd már el nem férni a vizen' uo. | K. *tētē kwälne šok'ō oat loapiwe* 'ebbe a házba nem férünk be mindnyájan' MUNK. VogNyjár. 192.

magyar: α) *Sokan jólekezenec egbe, ug hoğ sem a hazba, sem az ajtohoz nem férnēnc* (MüncH.-k. 73). *Melly ősuéüre egy ember nyomdékndál tób nem fér* (KÁR. Bibl. I. 463). *Csudálkoztam: hogy rád ennyi rozsz fért* (CZEGL. Japh. 6). *Mennél több zab fér egy szádra, annit töltsenek* (1595. THURZÓ Lev. I. 161). *Nem fér fogára az apostolok tudománya* (CZEGL. Japh. 121). *Borom is azon szőlőhegyeken ennyihány ezer akó, kiket idebe nem fértethetjük* (1644. TörtT. Új f. V. 208). *Amennyi csak bele fért* (MNGy. III. 416). *Nem fért bele a kezem* (Nyr. XXXII. 456). *Há' kosárbo férne bele a heggy?* (Nyr. XL. 191). *Beleférek a fába* (MNGy. X. 370). *A legkisebbik királyfinak sehogy se fért a fejébe ez az egész dolog* (Nyr. XXIX. 534). *Evett osztán Rendes, amennyi a bőrēbe fért* (MNGy. IX. 308). — β) *Nem sok tér bele* (Somogy m. MTsz.). *Nem tér bele egy liter ebbe az üvegbe* (Dunántúl, MHat. I. 30). *Széles az ökröm szarva, nem tér az istálómbe* (Békés m. MTsz.). *Nem tér a büribe* (Zilah vid. MTsz., Torda NyFüz. XXXII. 38). *Sehogy se tért a fejibe az embernek, hogy az ő fiai ojan mihasznák vónának* (Bihar m. MTsz.).

Harmadik csoport.

*gyűl**

finn: α) *sääskeä siihen kokousi sitä syömään* 'szűnyogok gyűltek oda azt megenni' Kans. I. 169 | *hänen siihen nukuttuansa kokountui koko joukko hiiriä hänen ympäri lensä* 'mialatt ő ott elaludt, egész sereg egér gyűlt köréje' Sat. III.

*) Vö. csuvas: aT. *šihök šidē-pušlazan žer pūχenat uramā* 'a mikor ő. közeledni kezd, a leány gyülekezik az ucczára' MÉSZÁROS: CsuVNGy. II. 91.

38. — β) *onpa tähän kertynyt, kuolijat on kaikki ide gyültek, mind meg van dögölve* uo. 103. — γ) *tänne oli sillaikaa repo ja karhukin keräytyneet azalatt összejöttek itt a róka meg a medve is* Sat. III. 24 | *siihen keräytyi nyt myös kaikki munkin hovi-väki koolle* 'most összegyült ott mind a többi udvari nép is' uo. I. 180 | *tyttäret keräytyvät hänen ympärilleen siihen* 'a leányok összegyülnek ott körülötte' uo. II. 126 | *no tulee rahvästa, joka haaralta keräytyy linnoille* 'no jön a nép, minden irányból gyülekezik a várba' uo. I. 58.

lapp: S. *tjähkanin tasā* 'de församlade sig her' WIKLUND, Lärobok 96 | *suomies äikien Svürriesne lijén čoqņkanommq kējürhkse* 'valamikor Svédországban templomba gyülekeztek' HAL. III. 16 || N. *ko te su æi fätti onddal, ko kuokte čoode čoagganik outa sadjai* 'wie sich nicht fangen lässt, bis paar hundred sind versammelt auf ein und derselben stelle' 'kuin häntä ei saa ennen, kuin sataa kaksi kokountuu yhteen paikkaan' FELLM. II. 295 | *nu son kočoi olbmuit ædnam ala čokkanaddat poradet* 'akkor megparancsolá, hogy a sokaság megtelepednék a földön' FELLM. II. Mát. XV. 35 || K. *a Isus valtj vřhkiš sū Kajjafē, šořmus pāppe, koz čoñkdottiš kirj-kid* 'i parrsamuz 'amazok pedig megfogván Jézust, vivék Kajafához, a főpaphoz, hol az írástudók és a vének összegyültek vala' (KÁR.) GEN. UF. I. Mát. XXVI. 57.

mordvin: E. *puromšt tēse tē tarkas tīrc* 'sie versammelten sich alle an einem ort in dem walde' PAAS. II. 115 || *koda nēte purnavit tē tarkas i lovočit i tarkazost aravt.čit, šeste erđiks pēdazo, šeste šumsto tēlartozo!* 'wenn diese auf eine stelle gesammelt und gezählt und an ihren platz gebracht werden, dann hafte die verfluchung, dann kehre sie mit geräusch zurück!' uo. 13.

votják: *prjos kužili-šeän lukasko so-kotirä* 'a csere-miszek hangya módjára gyülekeznek köréje' MUNK. VNpH. 62 | *kō kotirē piš lukaskem* 'das mehl sammelt sich (tkp. a liszt gyülelése) um die mülhsteine' WICHM. II. tm. 81 | *bermäs eskärim-kä kulto-vilä kulto lukaskoz* 'ha mögénk tekintünk, kévére kéve gyülekezzék' PERV. 19 (id. MUNK. VotjSz. 35) | *kik ar-a kuin ar-a ulisa so saldatnē lukaski-zī buskeljosiz* 'nach zwei oder drei jahren sammelten sich die nachbarn bei jenem soldaten'

WICHM. II. 167 | *kuke vuem uī, so korka lukasküllam vožojos* 'als es nacht wurde, sammelten sich die vožo's in der (mühl-)stube' uo. 134.

zürjén: α) *V. jez sar orde tsukerttásni* 'a nép összegyülekezik a czárnál' FOKOS 56. — β) *P. vot öksisö bídönnis bavagan dīnas* 'íme összegyültek mindnyájan a bódéhoz' ROGOV: UF. II. 64.

osztják: *É. törēm mola-ārāt uai pārdas, azāt sē āgam-mel* 'az isten a mennyi állatot csak rendel, mindnyájan ott vannak összegyülekezve' PÁPAY: UF. XV. 43—4.

vogul: *É. atzatäst akw' paulnē* 'összegyültek egy faluba' MUNK. VogNGy. I. 70 | *χāp vātān sāžū nal-atzate'it* 'a hajó széléhez mindnyájan összegyülekeznek' uo. II. 81.

magyar: *Az kereztynenek, kik oda gyűltének vala, erzeenek labok között, mynt ha sok dyznok ky fytottanak vona az egyházbol* (Érdy-k. 143, 413b, 565b). *Gyűlletec ide fiaim* (MA.: Bibl. I. 46). *Ide mindenfelől gyűl az ember* (1635. TörtT. Új f. I. 284). *Ide mégis lassan gyűlnek az uraim* (1637. uo. 289). *Gyűlienek az pispék egyházanak piaczara* (Virg.-k. 16). *Gyűleenek hw hozya nagy sok sereghők* (Jord.-k. 392). *Tizönegy doktor és négy seborvosok gyűltek volt hozzám* (NÁD. Lev. 61). *Gyűlénec az áldásnac völgyébe* (KÁR. Bibl. I. 391). — *Gyakorta gölekezykwala ő taneitwaniwal oda* (Winkl.-k. 154, Jord.-k. 590). *Vilagokat goituan mend őhozia gölekezenec* (Bécsi-k. 38). *Jesus él vala a tenger mellett es gölekezenec őhozia soc gölekezetec* (Münc.-k. 37). *A tarka vizi kigyo az ő tsipésével azt tselekszi, hogy igen sok viz gyűlekezzék az embernek hasába* (MISK. VKert 624).

gyűjt

finn: α) *siat keräsivät porsaansa siihen kosken rannalle* 'a disznók malaczaikat ott a vízesés partján gyűjtötték össze' Kans. I. 158 | *teitü ikävöidessäni itkemät kyneleeni keräsi äitini astiaan* 'utánatok való vágyódásomban sirt könnyeimet atyám egy edénybe gyűjtötte' Sat. I.² 124. — β) *kokosivat yhteen paikkaan suurelle mäelle* 'összegyűjtötték egy helyre egy nagy dombon' Kans. I. 125 | *ja kissi kokosi hiiriä*

pankolle és a macska egereket gyűjtött a kályhapadkára' uo. 213.

lapp: K. *mayt londonč čonk ŕzes ołgit sojji volla* 'miképen a tyúk az ő fiait egybegyűjti szárnyai alá' (KÁR.) GEN. UF. I. Máté XXIII. 37 | K. *iełleđ kōpčed ŕcsant ealajt, iemne oł* 'ne gyűjtsetek kincset e földön' (KÁR.) GEN. UF. II. Máté VI. 19 | N. *œłlet œlo čokkijukko œdnam ala* id. FELLM. uo. | K. *a kōpčed ŕcsant ealajt alma* 'hanem gyűjtsetek magatoknak kincset mennyországban' GEN. UF. II. Máté VI. 20 | N. *fal. čokkijet alcedek œlo albmai* id. FELLM. II. uo.

votják: *ad'ami ińti az diš tŕem* 'der mann sammelte seine kleider an seine lagerstelle' WICHM. II. 62.

magyar: *Menden búneidet elmedbe gőhtőted* (Vitk.-k. 24). *A buzat gőhetec en čŕrōmbe* (Műnch.-k. 39). *Neegy yeles lelky yozagokat gyejthetvńk reea* (Érdy.-k. 390). *Az hol magyar volt, mind mellé gyűlteté* (Mon. Irók III. 117). *A két jantsár a több társait össze gyűjtven egy piatzra, mintegy ötvenen telének* (MIKES: TörL. 255).

Negyedik csoport.

megjelenik

finn: *samassa ilmestyi se rautainen ruunu sieltä vuoren peikon asunnosta siihen* 'nyomban megjelent ott az a vas-korona onnan a hegyi manó lakásából' Sat. I.² 176 | *kaikki väki ihmetteli, mistä se niin ihana, ihko tuntematoin neitsyt siihen oli ilmestynynt* 'az egész nép csodálkozott, hogy ez a szép, teljesen ismeretlen leányka honnan termett oda' uo. 75 | *tuskin olikaan sen ennättänyt tehdä, kun sulhaisen viereen ilmestyi ylen ihana ja kaunis neiti* 'alig ért rá ezt megtenni, mikor a vőlegény mellett egy nagyon bájos és gyönyörűséges leány jelent meg' uo. IV. 70 | *kun neljännessä ympärä pyörähti, niin koivu ilmestyi lammin rannalle* 'mikor negyedszer fordult meg maga körül, hát a tó partján egy nyírfa termett' uo. II. 123 | *siihen arkku ilmestyi pihalle* 'egy láda termett ott az udvaron' Kans. II. 125.

lapp: α) *S. tlje jājjetä óappopon uvote* 'ekkor megjelent a huga előtt' HAL. II. 50. — β) *tē kēssät talle tat kinē-khārān*

tūn nēita āhčē ouŋoi 'megjelent a kinē férfi a leánynak apja előtt' uo. V. 34 | *tē par^ednē āi kēssaŋi owŋoi* 'aztán a legény is mutatkozott előtte' uo. 179. — γ) *sō lij stuore stuqpuo jāihtumq tisse* 'nagy szoba jelent meg ott' uo. III. 96 | *pāhēe vūini stūore fūsie jāihtumq tann lāntse* 'a legény látta, hogy nagy marhaistálló jelent meg azon a földön' uo. | *sō lij nuore-skoqhte jēh pū^urie jāihtumq tann lantije, kusse lij mō^olumq* 'fáskamra és éléstár jelent meg azon a földön, a hová kimérte' uo. 97.

votják: *so ižon važsin mužem-vilä jurŋjer-no kildäm* 'az ő alvása közben a földön háztelek keletkezett (tkp. jelent meg)' MUNK. 55 | *kušo val tīprak täčisa viž-vilä kildoz* 'a pej ló egyet ugorva a hidon terem' uo. 62 | *Bursin bakatir odig-pol täčisa vu-durä kildoz* 'B. hős egy szökéssel a vizparton terem' uo. | *šin-a žaz jurŋ jer kildäm* 'szeme előtt ház jelentkezett' MUNK. VotjSz. 162 | *tarakan jurta d išanän kildoz* 'a csótán házadban bajjal jelentkezik' uo.

vogul: K. *tok^wē tāu paiñüt-uit tqu nēilän* 'az ő fürdése közben jelenj meg ott (oda) úgy [ismét]' MUNK. VogNGy. IV. 381 | *sōrēs-vētän tqu tē nēilēs* 'a tenger partjához ím oda érkezett (jelentkezett)' uo.

magyar: *Jelenem te elédbe*: apparebo conspectui tuo (Keszth.-k. 26).*)

emelkedik

finn: α) *ja samassa yleni siihen kulta-putki hänestä sillalle* 'és belőle mindjárt egy arany medvetalpfü nőtt (tkp. emelkedett) oda a hidra' Sat. I.² 64 | *yietköön linna keskelle saarta!* 'egy vár emelkedjék a sziget közepén!' uo. 52 | *joka lu'on partahalle kunnas kultainen yleni* 'minden szirt szélén aranyos halom emelkedett' Kal. IV. 483 | *siksikö sinäki synnyit, tähän ilmahän ylenit* 'azért születlé-e te is, teremtel (tkp. 'emelkedtel') erre a világra' Kant.³ II. 324 | *tuohon kasvoi kaunis saari, kaunis kartano yleni, saarelle sokea nurmi, nurmelle* 'korea karja 'ott egy szép sziget támadt (tkp. 'nőtt'),

*) Vö. még: *Annyi ördög kerekedett az udvarra, hogy a csillagok fényét és elvették* (MNGy. X. 125).

szép birtok termett (tkp. 'emelkedett'), a szigeten pompás pázsit, a pázsiton gyönyörű nyáj' uo. III. 43 (303. l.). — β) *katonut on kansa kaunis, nousnut metsä sen sijahan, kasvannut leveä lehto, vilju vitsikko ylennyt vierehen komean korven* 'eltünt a szép nép, erdő támadt (tkp. 'emelkedett') annak helyén, széles liget nőtt, barátságatlan harasztos keletkezett (tkp. 'emelkedett') a pompás vadon mellett' uo. III. 25 | *alkoi pojjan mieli raskaaksi käydä ja suru nousta sydämeen* 'a fiúnak kezdett a szíve nehéz lenni s bánat támadni szívében' Sat. IV. 54 | *rainta liedelle nousi kahvipannuna* 'egy fejlődésza terem a tűzhelyen kávéforralóként' Kans. II. 106 | *nouset koivuksi norolle, tahikka lehtohon lepäksi* 'mint nyírfa nősz a völgyben vagy mint égerfa a ligetben' Kal. XXVIII. 203. — γ) ész t: *vezi kergib jökke* 'das wasser steigt im bache' WIED. EGr. 343. — δ) ész t: *sē kaju tōuzis tema vaimu ette* 'dieses bild erhob sich vor-seinem geiste' uo. 346 | *rīdlemine tōuzis nende vahahe* 'ein streit erhob sich zwischen ihnen' uo.

v o t j á k: *mi-ke no kuuom, duúnē kiloz, mi viyue bad'-pu džuzāuoz* 'wenn wir sterben, bleibt die welt (zurück) und über uns (unserem grabe) wächst (tkp. emelkedik) eine weide' WICHM. I. d. 312 | *mu-virä žužam šaskäüz, šundiles vordäm gažanzä kezit pužmered sora-ug, sižil-kinli čidatak* 'a dombon kinőtt virágot, a napnak fölnevelt kedvesét bizony megtöri a hideg dér, nem tűrhetvén az őszi hideget' MUNK. VNpH. d. 22.

születik, támad

finn: α) *siihen lintuja sikesi, kasvoi paljo peiposia* 'ott madarak születtek, sok erdei pinty támadt' (tkp. 'nőtt') Kant.⁵ I. 91 | *parempi olisin ollut syntymättä, kasvamatta, ilmahän sikeämättä, maalle tälle täytymättä* 'jobb lett volna nem születnem, föl nem nőnöm, a világra nem születnem, erre a földre nem jutnom' Kal. XXXV. 279, Kant.³ I. 46. — β) *molempihin reisihinsä syntyi näätä kulta-rinta* 'mindkét czombján egy aranymellű nyest támadt' Kal. XX. 277 | *niin syntyy henki siihen* 'hát élet támad benne' Sat. II. 2 | *poika silloin heitti vesiaastian taas jälellensä ja siitä syntyi niin aeva järvi Pahasen eteen, ett 'ei hän päässyt mihinkään* 'a fiú akkor egy vizes

edényt dobott ismét maga mögé és ebből oly széles tó támadt a gonosz előtt, hogy nem tudott sehová sem menni' Sat. I.² 151 | *siinä kun laulun lauloi vaan, niin heii syntyikin lampi tanhuelle, siihen suuria kaloja uimaan, pieniä pirskamaan* 'ott pedig mikor éneket énekelt, hát rögtön egy kis tó támadt a baromfiudvaron, abban nagy halak uszkározni, kicsik szökdécselni' Sat. I. 3 | *tuoll' on syntynyt Jumala, . . . hevon heinähuoneesen, sorajouhen soimen päähän* 'ott született az isten a ló szénásházánál, a simaszörű jászla végén' Kant.³ III. 21 | *mistä meille tähti syntyi, uusi tähti taivahalle* 'honnan termett nekünk a csillag, az új csillag. [ide] az égre' uo. | *paikalla syntyi tuosta sille paikalle kaupapuoti* 'abból nyomban egy bolt támadt azon a helyen' Sat. IV. 52 | *seppo laulei laulun, niin samassa syntyi saari keskimerelle* 'a kovács aztán dalolt egy dalt, hát nyomban egy sziget támadt a tenger közepén' uo. I. 5 | *saareen syntyi asunto* 'a szigeten lakás támadt' uo. 91 || észt: *sündis koidu ette, viletsuze põlve sisse* 'er wurde vor morgenröte, im elend geboren' WIRD. EGr. 345.

mordvin: E. *kožon tšatsnég komul(a)vka, kožon kasnég bojar-avka?* Suroi, *Ravon tona bokas, S., R. tona tšamas, letke tarkas, natško tarkas, tšej-pulines, kal-kurines; letke tarkas, natško tarkas* 'wo ist der hopfen geboren, wo ist die herrin aufgewachsen? an jener seite der Sura, Wolga, an jenem abhange der S., W., an einem feuchten, an einem nassen ort, in dem riede, in dem weidengebüsch, an einem feuchten, an einem nassen ort' PAAS. I. 74. Chrest. 35 | *budim, avakaj, pakšas čači noroviin kis tete oskskeint sirgavtik* 'wenn du, mütterchen des getreides wegen, das auf dem felde erzeugt wird, diese opferhandlung veranstaltet hast' PAAS. I. 174 | *u uliň šačo od čoraks, šačo-uliň avakaj pokš vir gunškaš ašo kilejneks* '[ha] nem születtem volna fiatal fiúnak, születném anyuskám a nagy erdőbe fehér nyírfának' REGULY: NyK. V. 112 || M. *viri šats, viri kasis, meki viri af tälgi* 'es wurde im walde geboren, wuchs im walde, kriecht nicht zurück in den wald' AHLQV. MMGr. 143.

cseremisiz: kP. *šim kožla pundašeš šočšo ulam* 'a sötét fenyves mélyében születtem' GEN. SUS. Aik. VII. 72 | *näll ik arkaš šočšo näll ik pu-šeygäm* 'die auf einundvierzig

bergen wachsenden einundvierzig bäume' uo. 52 || nyK. *ko ž-laeš šaršš* 'ein geborener wiesentscheremisse' (tkp. 'fenyvesben születt') RAMSTEDT 56 || kCzar. *acán kuḡu pakčaseššžš ik kuḡu koβštat šocālden* 'in dem grossen garten des vaters wuchs ein grosser kohlkopf' PORKKA 41 | *d'ār-sōreman aḡan βuješšžš* *kuḡ-tormakan tumā šocālden* 'am ende des mit rasen bewachsenen feldes wuchs ein sechsgezweigte eiche' uo. 35 | *ajar pokšd-mār ümbalanžš ola čoma šocālden* 'auf dem starke froste wurde ein buntes füllen geboren' uo. 40 | *kuežš kornā ḡüreš šočes* 'eine birke wächst am wege' uo. 45 | *kāčken lekmā teržš tumer oteš šocān* 'ein schlitten zur abreise, im eichenhaine entstand er' d. 138.

zürjén: V. *me vot settšge tsuzi, gen-tšumane* 'én ott születtem a tollas kosárban' FOKOS 116 | *mužik gerig kostiš babalen gen-tšumanas tsuzis pi pev kuža* 'mialatt az ember szántott, az asszonyrak a tollas kosarában egy hüvelykujj nagyságú (tkp. hosszúságú) fiú születt' uo.

osztják: É. *χundsī ulβāslēy iāχ zoža simas ior-nēyχoī anda tiyēl* 'a nagy folyóági népnél ilyen erős ember sohasem születik' PÁPAY: UF. XV. 159 || AK. *čoida-pa tēgēl, togūt ētūtētna tēgēl sōt χōt tivōt, togūt sōi χōt tivōt* 'wahrlich, wie er hierher und dahin blickt, hier entstanden hundert häuser, da entstanden hundert häuser' PATK. II. 138 | *sōt χōt, ār-χōt kūt tēpa tu χōtet tivōt* 'mitten unter den hundert häusern, unter vielen häusern wuchs sein haus auf' uo. | D. *χotan tāka kerkādet, taganā ēne tōr tivōdet* 'wo er schwer hinfiel, an der stelle entstand ein grosser see' uo. 4.*)

vogul: É. *tārēm-mān tēlēm nāy-k-nor* 'égi tájon nőtt vörösfenyő-gerenda' MUNK. VöNGy. II. 68 | *ūr nē tēlēm ur-pumā* 'hegyen termett hegyi füve' uo. I. 156 | *vōr nē tēlēm vōr-jiwā* 'erdőben termett erdei fája' uo. | *vōr ēn tēlēm vor pil-χāli ālilēn* 'erdőben termett erdei bogyó úti táplálékával éldégélj' III. 15 | *ājtān tēlēm ājtā-pil-χālēl ti lāwāslēm* 'réten termett réti bogyó

*) Vö.: KK. *tuv-sotay piretna āna voč ōtēyna* (loc. v. lat.?) *tārēm kur mečeda χojem vōrmot?* 'was für ein mann mit starken beingelenken ist am ende jener stadt geboren?' PATK. II. 22, 24, 82.

úti eleséget rendeltem im' II. 18 || *ā̄s tū̄le mir ti tē̄ls* 's ekkor ott népség keletkezett' IV. 410 | K. *āl̄e-k'wāt̄el maun̄ēy kwāl̄ēt t̄āu tē̄lēt* 'valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda' IV. 383 | *v̄ē̄lt̄än ā̄ni v̄örnē jā̄nit p̄ā̄wn̄ä tē̄li* 'arczán, hogy tálat lehetne belőle készíteni, oly nagy dudorodás támad' III. 403 | *š̄ā̄p̄rit̄än ā̄ni v̄ār̄nē jā̄nit p̄ā̄wn̄ä tē̄li* 'tarkóján, hogy tálat lehetne belőle készíteni, oly nagy dudorodás támad' uo.*) | K. *āl̄e-k'wāt̄el maun̄ēy kwāl̄ēt t̄āu tē̄lēt* 'valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda' IV. 383.

magyar: α) *Ismerek egy olyan kántort, aki kécczer születik a világra oszt igen sok felesége van (kakas)* (Nyr. XVI. 137). — β) *Keves hiya, hogy oda nem vesztém nyakamat, mert senki sem támadta melém* (HELT.: Mes. 236). *A Conrad császár nagy néppel támadta mellé* (HELT.: Krón. 23). *Ártatlan ügyemet tekints meg, hatalmaddal támadgy mellém* (MOLNÁR A.: Bibl. V. 25). — *Arczúl támad az igazságra* (PÁZM.: Préd. 711). *A ki kémélletlenül nyelveskedik, arra sok nyelv támad* (FAL. UE. 481). *Anne balgatagsagba tamattanac 'in tantum vesaniae prorupuerunt'* (Bécsi-k. 82). *Az farkas fi támad anyára* (DECSI: Adag. 337). *Minnyáion a szakálos Budára támadának* (HELT.: Krón. 32). *Ffyak támadnak hűv attyokra* (Jord.-k. 383).

szül, létrehoz

finn: α) *sinne synnytti Jumala, pani Luoja poikuensa vihviläisille saraille, kakaraille kylmenneille* 'ott szülte az isten, hozta világra (tkp. tette le) a teremő faeszkáját a (sásos) sáson, a kihült ganajon' Kant.³ III. 21 || *älä synnytä riitaa välillemme* 'ne támassz pert közöttünk' BUDENZ: FNy.³ 111. — β) *mene portto poikemmaksi, tulen lautta tuonnemmaksi, . . . sinne portto poikimahan, tulen lautta lapsimahan!* 'menj, te szajha, félrebb [innen], odább, te tűzre való kurva, . . . ott

*) Vö. *ā̄nā v̄ār̄nē jā̄nit p̄ā̄wn̄ä š̄ā̄p̄rit̄än lām̄yati* 'csésze készítésére alkalmas nagyságú dudorodvány dagad föl tarkóján' MUNK. VOGNGY. III. 423 | *tājā v̄ār̄nē jā̄nit p̄ā̄wn̄ä v̄ē̄lt̄än lām̄yati* 'merőkanál készítésére alkalmas nagy dudorodvány dagad föl arczán' uo.

kölykezni, te szajha, meggyerekezni, te tűzre való kurva! Kal. L. 187. — γ) észt: *kulu hõpi hukuteleb, sinna surma sigiteleb* 'whin er einen schlag fallen lässt, da bringt er tod hervor' WIED. EGr. 345.

magyar: α) *A mit ránk szül a jó és bal szerentse, egyaránt vegyűk* (FAL. UE. III. 30). *A világi szerencse három féle, egyikét az idő szüli reánk és az mellyre véletlenül akadunk* (FAL. SzE. 542). — β) *Az én kutyám megkölykezett kettőt a szalmába* (VIKÁR, A magy. népkölt. remekei II. 116). — γ) *A fellegekig erő fa hegyére költött szép éneklő aranytollú madár fiókáit* (Nyr. XXIX. 537).

nő, terem*)

finn: α) *kylvän siementä maahan, vaan mitä siihen kasvaa, sen syövät metsän lintuset* 'magot vetek a földbe, hanem a mi ott nő (terem), azt megeszik az erdei madárkák' Sat. III. 75 | *kasvaa heillä huuhkaan siihen ruista* 'terem nekik ott az irtásföldön rozsz' Kans. I. 62 | *kasvoi...katakahan kaunis marja, tuomehen hyvä he'elmä* 'termett a gyalogfenyőn szép bogycó, a zelniczén jó gyümölcs' Kal. II. 41 | *se siitä kariksi kasvoi, loihe lu'ooksi merehen* 'az aztán zátonynyá lett a tengerben, szirtté nőtt' uo. XLIII. 121 | *pihalle kasvoi semmoinen puu* 'az udvaron olyan fa nőtt' Sat. I.² 101 | *tästä kasvoi hänelle sarvet päähän* 'ettől szarv nőtt a fejére' uo. 31 | *metsolle taasen kasvoi hopea sulka purstoon* 'az erdészfajdnak megint

*) A török nyelvekben is; pl.

karacsáj: *bir talaj žil két'ennén soğrá ža'urún-süjekni üssüné q'irdiq bit'ent ta bir él kelip žau'rún-süjekni üssüne ornalyandı* 'nach einigen jahren wuchs gras auf dem schulterbein und es kam eine gemeinde und liess sich auf dem schulterbeine nieder' (bit- 'endigen, spriessen, wachsen') PRÖHLE: KSz. X. 283.

kumük: *ekibiz de bir edik bauya bitken gul edik* 'wir beide waren eins; wir waren rosen, die im garten wachsen' NÉMET: KSz. XII. d. 12 | *bauya biter samursak* 'der knoblauch wächst in dem garten' uo. d. 55.

ufai-tatár: *iké barmak arasena it usmäj* 'két ujj közé hús nem nő' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 92.

ezüst toll nőtt a farkán' uo. 152 | *niihin kasvaa nahkasiivet jalkain välille* '(azokra) börszárny nő a lábak közé' Kans. I. 281 || ész t: *kasvab tiiki lima ja sammalt* 'schlamm und moos wächst in den teich hinein' AHRENS 73.*) — β) *kasvoi tuohon kaunis saari, nuori saari siunautui**)* 'szép sziget támadt ott, fiatal sziget termett ott' Kant.³ III. 1.

mordvin: E. *kozon kasneš bajar-avka?* 'wo ist die herrin aufgewachsen?' PAAS. I. 74. Chrest. 35 || M. *virī šats, virī kasis, meki virī af tālgi* 'es wurde im walde geboren, wuchs im walde, krieht nicht zurück in den wald' AHLQV. MMGr. 143.

cseremisiz: kP. *kural kajme kaš korneš ik iaš tošāljo kuškālden* 'aus der furche zwischen dem aufgepflügten streifen erhob sich ein jähriges bäumchen' GEN. SUS. Aik. VII. 69 | kCzar. *Ošät βüödn ümbalanžš kušmš šudet kuškālden* 'auf dem Ošät-flusse wuchs ein gras und schoss empor' PORKKA 55, 37.

magyar: α) *Ha megkened annak a fejnek az arcját, mindjárt odanő az egész teste* (MNGy. X. 383). — β) *Tudom, hogy ez idén az káposzta oda az földre igen kevés termett* (1600. LevT. II. 146). *Zsivány birátok is, tudom, azt a percet megátkozza, melyben e világra termett* (TOMPA: Huszárkaland). *A ló akkorra alaja termett* (Bakony vid. Nyr. XXXVII. 186). — *Lóra termett, Tsépre, kapára termett* (KISV. Adag. 7). *Inkább ásóhoz kapához termettetel* (BAL. CsIsk. 471). — *Oda terem rejtekéből ekkor a bús remete* (KISFS. Tátika II. é.). *Egy ugrással odatermett* (ABONYI: A mi nótáink II. 15). *Egy iramodással a pitvarba terem* (ARANY: Családi kör). *Képzetelem szárnyán oda visszatermek* (Toldi Sz. VI 18). *Meglepetve kérd: az égből estek-e, vagy honnan teremtek ily váratlan ide* (Murány ostr. IV.). *Se kérdett se hallott — a szobába terme* (Rózsa és Ibolya). *Tetőtől talpig ércebe öltözött alak, hasonló idvezült atyád-*

*) Vö. még: *et ei enam naeste-rövi seie ilma siginekse* 'damit nicht mehr weiberraub hier in der welt gedeihe' uo. 343 || *sē mōte tārkas mu mēle* 'dieser gedanke erhob sich in meinem herzen' uo.

***) *siunaa* 'áld, terem' ige első jelentésében is lativussal áll; pl. *siihen pappi siuna'avi* 'ott megáldja a pap' Kant.³ III. 108.

hoz, teremtett eléljök (Hamlet). Ha érkeznek nagyot nyerít, rá termők (t. i. a lóra) (PETŐFI: Hírös város...).

*növel (nevel), teremt, támaszt**

finn: α) *siihen loi lohi-apajat 'oda lazaczháló húzó helyet teremtett' Kal. I. 272 | luopi luotoja merehen 'szirteket teremt a tengerbe' uo. 277 | elkösi sinä ikänä luoko lasta luonnotointa, ... isotointa alle ilman! 'soha se teremts az ég alatt természetellenes, atyátlan gyermeket!' uo. XXXIV. 56 | luo, Ukko, merelle myrsky! 'támassz, Ukko, a tengeren vihart!' Kant.³ III. 27 || észt: *kui ta sinna on loodud 'wenn er für den ort geschaffen ist' AHRENS II. 73 | aratas lotust tema siidamese 'er erweckte hoffnung in seinem herzen' WIED. EGr. 343. — β) luopi luotoja merehen, kasvatti sala-karia laivan laskema-siaksi, merimiesten pään menoksi 'szigeteket teremt a tengerben, titkos zátonyokat támaszt hajónak kikötő-helyül, tengerészeknek életük elpusztítására' Kal. I. 277 || észt: *kasvatan kazu kotti 'ich vergrößere den gewinn im sacke' WIED. EGr. 343.***

cseremisiz: kCzar. *täjən aza'təm me ku'stšəna βüt jūmalan 'dein kind erzogen wir unter dem wasser' PORKKA 14.*

magyar: α) *My okaert tamaztaa zent Ferenczöt eellyen modon ydőnek wtolso rezeeben ez vylagra (Érdy-k. 567b). A sidosagbeli kiralyoknac orszagoc tamasztatik előnkbe (HELT.: Bibl. 1. f2). Nehéz két úrnak szolgálni, kit bizony az Kd jó ítéletére tamaszthatok (LevT. II. 216). Az phariséusok Christust és keresztelő Jánost egymásra tamaszthatnác, elveszthetnéc, azon igyekezne (MOLNÁR A. Scult. 50). Zent Petőrre tamazta a nepet (Debr.-k. 196). Nem egy s két ellenséget tamaszték Sám-bárra (CZEGEL.: Japh. 175). Im írtam Kassára Forgách uramnak, hogy ... az vármegyéket is reátok ne támassza (1607. TörtT. Új f. I. 430). — β) *Teremts oda engemet ... (KISF.S.**

* Vö. a miser-tatárban: *uf allada kajəm bər xədəjəm, nik jarattəy bəzni dəyjaɾa 'o Alla, du mein einziger gott, warum hast du uns in diese welt geschaffen?' PAAS. SUS. Aik. XIX.₂, 289.*

Kcs. Szer. 135. d.). *Ő azokat egyszerre szemünk elé teremti* (GREG. SHAKP. 334). *Erre a menyecske felkapja az ecetes korsót s úgy a tünök közé teremti, hogy mind miszlikbe megy* (MNGY. III. 356). *Ub béterëntëm a tensurat [a városba], akar a vasaskocsi* (Göcsej, MTsz.). — *Odaterëntëk a hátad közepire* (Veszprém m. MTsz.). *Úgy odaterentlek a falhó, hogy a szeméd is szikrázik belé* (Csallóköz MTsz.). *Úgy főthő teremtette hogy csak nyekkent belé!* (uo).

gyökeredzik

finn: *sen oli juuret juurruteltu yheksän sylen syvähän* 'annak gyökerei kilencz ölnyi mélységben voltak gyökeredzve' Kal. XLII. 143 | *siihen juuret juurruteltu yheksän sylen syvähän, yksi juuri maa-emähän, toinen vesi-viertehesen, kolmas on kotimäkehen* 'oda vannak gyökeredzve a gyökerek kilencz ölnyi mélységbe, az egyik gyökér az anyaföldbe, a másik a víz ösvényébe, a harmadik a ház halmába' uo. XXXIX. 18 || észt: *jürdus mā sisse* 'er wurzelte in der erde' WIED. EGr. 343.

magyar: *Mivel azért a nyomoruságok szenvedése illy hatalmas az irgalmaságnak belénk gyökereztetésére, emberré akara lenni az isten fia* (PÁZM. Préd. 442).

hajt, sarjad

finn: *α) alkoipa veitsenpää vesota, vesat lehtiä lykätä, vesosi vesaista kuusi, kultalehen kunki päähän* 'elkezdett a kés vége sarjadni, a hajtások leveleket hajtani, hat kis hajtást hajtott, mindenik végén aranylevelet' Kant.³ III. 21. — *β) észt: huñdi hamba idanegu* 'möge er [der zahnschmerz] in dem zahn des wolfes keimen' WIED. EGr. 343.

szaporodik, növekszik

finn: *ia pirun suussa se maa eneni ja samalla tuska kanssa eneni suupieliin* 'és az ördög szájában növekedett a föld és egyszersmind a kín is növekedett szája szegletében' Kans. I. 291.

mordvin: E. *vašijast, raštast kardoń-ten!* 'möchten sie fohlen, möchten sie sich in dem stalle vermehren!' PAAS. II. 18 | *buđin, avakaj, kardajs rašti kildin kis tete osškeńt sircavtik, šestě, aviněn, mondak, koňazom krostke mon tejan, alov suk prá mon maksan* 'wenn du, mütterchen, des viehs wegen, das auf dem hofe sich vermehrt, diese opferhandlung veranstaltet hast, dann werde ich auch, mütterchen, an meiner stirn das kreuzes zeichen machen, eine verbeugung machen!' PAAS. I. 174.

cseremisiz: kP. *Patam bokten olěkeš ertak kande šaška pošalēn** 'am Patam fluss auf einer grünen wiese schossen alle blauen blumen üppig auf' GEN. SUS. Aik. VII. 73.

változik

finn: *muutu petraksi metsälle* 'változzál vad rénszarvassá az erdőbe' Sat. I.² 65 | *jos siipeni alle kirpuksi muuttut, niin mä sinut vien* 'ha szárnyam alá bolhává változol, akkor elviszlek' uo. III. 58 | *niinpä muutu kirpuksi kylkeeni, niin mä sinut vien* 'változzál hát bolhává oldalamon, akkor elviszlek' uo. | *muuttuivat murut hyviksi, kappalehet kaunoisiksi: ... mi munassa kirjavaista, ne tähiksi taivahalle* 'a morzsák jókká változtak, a darabok szépekké, ... a mi a tojásban tarka, az az égen csillagokká' Kal. I. 231.**)

változtat

finn: *Syöjätär muutti hänet lampaaksi metsään* 'boszorkány (a sárkány anyja) őt az erdőbe(n) juhvá változtatta' Sat. I.² 59.

cseremisiz: kP. *«ik satěšte kočkam, jüam, pätarem», manše osal, βüt pundaške puren kajen, βüt aβam šüdralten luk-*

*) nyK. *pašaš* 'wimmelnd werden, stark zunehmen' (RAMST.); kP. *pošem* 'elszaporodik; sich vermehren', 'reichlich wachsen'; *pošalam* 'aufblühen' (GEN.).

***) Vö. magyar: *Vigyük hátráb Tapolcsán felé, hadd nyugodjék csak mit is, s változzék onnan ide az szolgáló ezer egymásután* (BERCS. Lev. 333).

*tān, βūt aβa litōmašān, tē mlandēmbalan, aj-aj aβap! man-
tepeče, šüanden lomāžanden...!* 'wenn das übel, das gesagt hat:
«In einem augenblick werde ich sie auffressen und aussaufen»,
zum boden des wassers untertauchen, die wassermutter ver-
nichtend, sie auf diese erde [hinaufziehend], ohne o weh! zu
rufen, sie zu kohle verwandeln oder zu asche verbrennen...!'
GEN. SUS. Aik. VII. 53.

lesz

finn: α) *rupea sinä hongaksi tähän, minä rupean kuu-
seksi légy te itt erdei fenyővé, én jegenyefenyővé leszek* Sat.
I.² 149 — β) *se poika pääsi kuninkaaksi sinne morsiamensa
valtakuntaan* 'ez a fiú lett ott király menyasszonya birod-
almában' uo. II. 111.

lapp: S. *autšen kuh wāran alemie šattā, puāraba skutti'
varraka* 'mielőtt a helységben zivatar támad, jobban siessünk
(gyorsan)' HAL. II. 116 | *jū purhvie šattāma icse lantse* 'már
legelő (tkp. rénzuzmó) nőtt a maguk országában' uo. 112 | *tē
kalkha šaddat akta stūrta varrē tunū kaskai* 'ekkor egy nagy
hegy lesz kettőtök között' uo. V. 160 || N. *dē li akta niēi* 'da gussa-
vazze, ja dē dāsa šattai ir'gē mæccai 'ein mädchen war ein-
mal kuhhirtin, sie bekam einen freier im walde' QVIGST. 28 |
dē šattai stuora bākas jā spiddestabme dan čičko-baikai 'es
wurde dort eine grosse hitze und schmerz' uo. 38 | *toppi
šattai ibmilmættum toarrum* 'ott borzasztó viaskodás támadt'
FELLM. II. 327 | *igo lāk tat olmai šaddam, šaddam vela ādnami,
kutti pukta fast ruōktut vallji mīn (mīja) ādnami?* 'es ist noch
nicht der mann geboren, geboren auf unserer erde, welcher die
beute zurück nach unserem lande bringt?' uo. 203.

cseremisiz: nyK. *ki'dès m'ngō lin, šüèš ka'la* 'er
hatte (tkp. neki...lett) geschwülste am halse und an der hand'
RAMSTEDT 77.

votják: *kobi-pidesē ku-ke gibi luoz, so'ki gibi med luoz
tāwi!* 'wenn auf dem boden der kelle «der pilz» sich bildet,
dann überfalle «der pilz» diesen menschen!' WICHM. I. bm. 15a.

magyar: *Azon ydōben leen ez vylagra Moyses* (Jord.-k.
728). *Ennye esztendōben lōn ez vilagra* (VALK. Gen. 4). *Attya-
nak temetese utan lōt ez vilagra* (VER. Verb. 347). *Te akara-*

todból lettem e vilagra (KÓNYI: HRom. 20). — Ekkor lehuzza a papucsát, belerugja a hajóba s lessz beléje egy aranybót mindenféle portékával telisteli (MNGy. VII. 536). Hát kénköves tó lött a helyre (MNGy. I. 373).

Ötödik csoport.

tesz, csinál

finn; α) *mitäs tähän laitatt?* 'mit csinálsz itt?' Kans. I. 143 | *saunaan laitatti lämpimät vedet* 'a fürdőházban meleg vizet készítettett' uo. 34 | *niin härkä laittaa ensin itsensä pihtipuoliseen, sarvet oveen päin* 'hát az ökör az ajtófélfánál helyezkedik el (tkp. csinálja magát), szarvai az ajtó felé' Kans. I. 191. — β) *hauta kun oli valmis, laati siihen pienosen pirtin* 'mikor a gödör készen volt, egy kis kunyhót épített oda' Sat. I.² 128 | *laatii linnoillensa pidot suuret* 'nagy vendégséget csap várában' uo. 55.* — γ) *minä tähän kaupungin portille toimitan nyt kauppuodin* 'én most kereskedést csinállok itt, a város kapujánál' uo. IV. 52. — δ) *ja sitten pesä sitte varustettiin kivi-raunioon* 'és aztán fészket készítettek neki a körakásba' uo. 222. — ε) *menkääät pojat katsomaan, mikä tupa tuohon tehty on* 'menjetelek, fiúk megnézni, micsoda ház van oda építve' Kans. I. 144 | *tekivät majan siihen havuista* 'ott fenyőágból kunyhót csinált' Sat. I.² 9 | *sitten mennyt mies linnun pyydyksiä tekemään metsään* 'aztán ment az ember madárkelepczét csinálni az erdőben' Kans. I. 11 | *teki vuoreen kolon* 'a hegybe üreget csinált' Sat. I.² 144 | *mies teki maan sisään kuopan* 'az ember vermet csinált a földbe' Kans. I. 21 | *kylkeen teki teräksisellä nokallansa suuren loukon* 'oldalába aczél csőrével nagy rést csinált' Sat. I.² 4 | *muudan korppi teki nevan rannalle pesänsä* 'egy holló a mocsár partjára rakta fészket' Kans. I. 245 | *sinä et saa tehdä pesää maahan ollenkaan* 'te nem rakhatsz fészket sehol a földön' uo. 5 | *teki*

*) Vö.: *merelle laatiutui saari* 'a tengeren sziget támadt (tkp. csinálódott)' Sat. I.² 5.

valkean lämmitelläkseen siihen tüzet rakott ott, hogy melegdjék Sat. I.² 93 | *teki tulen rantaselle tüzet rakott a parton* Kal. XLIX. 131 || *kettu teki itsensä kuolleeksi tien viereen 'a róka döglöttnek tette magát az út szélén'* uo. 42 || *kun jumala teki maalle eläimet ja ihmisen 'mikor isten az állatokat és az embert a földön teremtette'* Kans. I. 172 | *teki tuonne pienen poian, latoi lapsensa vakaisen heinille, hevoisen luoksi, sorajouhen soimen päähän 'kis fiút szült (tkp. csinált) ott, ártatlan gyermeket szült (tkp. rakott) a szénán, a lónál, a szépszörü jászla végén'* Kal. L. 333 || *észt: senna sãb sild tehtama 'dort wird eine brücke gemacht werden'* WIED. EGr. 587 | *tegi hirmust vere-valamist senna paika 'er richtete in dem orte ein grosses blutbad an'* uo. 345—6. — ζ) *észt: senna valmista meile sõma-æg 'dort bereite uns mahlzeit'* uo. 346. — η) *észt: löi oma leri üles linna alla 'er schlug sein lager auf vor der stadt'* uo. 344.

lapp: α) *S. tē son tolōu tahkā tanhkā sa d'd'ai 'hát tüzet rakott azon a helyen'* HAL. V. 39 | *N. rœy'ga lvi . . . dakkam stúora dola goáttai 'der knecht hatte ein grosses feuer im zelte angemacht'* QVIGSTAD 18 | *mī takkap tasa kolbma viste 'csináljunk itt három hajlékot'* (KÁR.) FELLM. II. Mát. XVII. 4. — β) *S. lākī tau tolōu kötē kúrrai mau stürēs, ähte köhtē pūli 'ezen tüzet a sátor mellé oly nagyra csinálta, hogy a sátor megégett'* HAL. V. 10. — γ) *tlje tassa aktem kuotiem tarejajin (tarejajijjin) 'aztán ott egy sátrat csináltak (építettek)'* uo. II. 80. — δ) *tihte pū'wrie il'e' toihlkkammā jōretse (jogretse) 'ez a puvrie nem földre van építve (csinálva)'* uo. 96. — ε) *K. tänn kolle ol' mun seadam iččan cierkev 'ezen kösziklán építem fel az én Anyaszöntegyházamat'* GEN. UF. I. Mát. XVI. 18.

mordvin: *E. vana bu tezeñ tejems néske püre! 'sich, hier sollte man einen bienengarten einrichten!'* PAAS. II. 93 | *tejiže kudoñt škamonzo, i ustuma čavš ejzenze 'er erbaute das haus allein, auch mauerte er einen ofen in diesem auf'* uo. 115 | *nej pokš lej píras čineme pízi tejs 'an der quelle eines grossen baches machte der marder, das wilde tierchen [sich] ein nest'* uo. I. 68 | *teji'ilin píze píže luga layks 'ich möchte*

auf der grünen mein nest bauen' uo. 88 | *tejiéliñ píze mon pokš pakšínés, mon pokš pakšínés, uma mežiñés* 'ich möchte auf dem grossen felde mein nest bauen, auf dem grossen felde, in der grenzfurche, zwischen den ackerfeldchen' uo. 86 | *tejiéliñ píze: šupavoñ kardajs, šupavoñ kardajs kardas lat(a) alov kardas lat(a) alov, koño'k žérda laŋks* 'ich möchte auf dem hofe des reichen mannes mein nest bauen, auf dem hofe des reichen mannes, in dem schuppen auf dem hofe, in dem schuppen auf dem hofe, auf einer stange an dem firste' uo. || M. *preazinsa tis yaksarga piza* 'auf seinem kopfe machte eine ente ihr nest' AHLQV. MMGr. 111 | *tilen piza, tilen vasta otsu tuma preas, tuma-taratti, otsu ved tǐrvas* 'ich würde ein nest machen, ich würde eine stelle auf eine grosse eiche machen, auf einem eichenzweig am rande eines grossen wassers' uo. 132.

cseremisiz: nyK. *amasaeš, okñaes, truβaes písānimⁿ-donā krestēm ʔštāš keleş* 'an die türe, in das fenster und in den schornstein muss man aus distelnadeln kreuze machen' RAMST. 199 | kP. *tumāna čaška βuješ pāzašēm āšta* 'die eule baut ihr nest auf dem gipfel einer birke' GEN. SUS. Aik. VII. 34 | kCzar. *kürtnō-küβar ūmbalan ši-rešetkam ʔštāšēm* 'auf die eiserne brücke macht' ich einen eisernen gatterzaun' PORKKA d. 124.

votják: MU. *ton tañi kesmekfos vaisa mušte tubisa tatsi musir leštisa da'sa* 'bringe kufen her, sammle deinen honig ein und braue dann hier met' WICHM. II. 56.

zürjén: V. *med ñin, šeta, veštās-ke etik vojen menam ešññ ule pu-tšuker* 'nos, hozzá adom, ha egy éjjel alatt az én ablakom alá kertet (facsoportot) csinál' FOKOS 80.

osztják: É. *lōn'dat lātti tvǎina χàdat yèr'səŋəŋ* 'a ludak vedlőhelyére házat csináltak' PÁPAY: UF. XV. 42 || AK. *χōt-χōnēŋ-vēs a noχ nōrēm vērōt* 'er machte oben bei der dachöffnung eine pritsche' PATK. II. 140.

vogul: α) É. *vōrēn vārem vōr-alāšēm akw' jānpā jāññ jāntel am χūm unttilēm* 'erdőbe készített erdei vadászszerszámomba egy idegű ideges íjjat helyezek én, férfiú' MUNK. VONGY. IV. 238 | *vitēn vārem vit alsémné vōrnél va'ilēm vōr-χār χum-mūs χājawē* 'vízbe készített vízi fogó szerszámomba erdőből alá-

szállott erdei bika ugyan mikép juthat bele' IV. 239. — β) *vät norpä noriy porä kwotlän sēmäl uj tiniy pifi pitayti* 'a harmincz gerendából való tutaj közepébe fekete állatból való drága fészket szerkeszt fészekké össze' uo. 211.

magyar: *Csinájakok ide reggere ajan aranyas palatát, hogy még a kirdj is csudájára járjon* (Nyr. XXXII. 403). *Hamujutka Jancsi az udvarra csináltatott egy vas filigóriát a feleséginek* (MNGy. VII. 418).

épít

finn: α) *mitäs te, veliseni, tähän rakennatte* 'mit építtek ide, testvéreim?' Kans. I. 143 | *siihen kirkko tehtäköhön, kappelin rakettakohon* 'oda templomot csináljanak, kápolnát építsenek!' Kant.³ III. 28 (274. l.) | *haahdet rantahan rakensi* 'hajókat épített a parton' uo. III. 52 (318. l.) | *jo tein merehen sillan, aian aalloille rakensin* 'már csináltam a tengerbe hidat, a hullámokra építettem kerítést' uo. III. 47 (312. l.) — β) *ja pakenivat kauas sabolle, johon kyhäsiwät itsellensä huoneet* 'és messzire a berekbe mentek, a hol maguknak házakat tákoltak össze' Sat. I.² 120. — γ) észl: *ma ehitazin metsa enesele maja* 'ich erbaute mir im walde ein haus' WIED. EGr. 343 | *ehitas omale maja metsa* 'erbaute sich ein haus im walde' AHRENS II. 73.

lapp: N. *tām lassa ala mon tatom räkkadet* 'ezen közsiklán építem fel az én Anyaszentegyházamat' (KÁR.) FELLM. Máté XVI. 18.

mordvin: E. *uš kozón Kazan strojati?* 'wo erbaut sich Kazanj auf?' PAAS. Chrest. 28 | *uš kozón os'os vatskat'i?* 'wo errichtet sich Kazanj?' uo. | *vaj pokš vir kunčkas strojakšnoš, vaj gluš vir kunčkas vačkakšnoš* 'inmitten eines grossen waldes ward es erbaut, inmitten eines öden waldes ward es errichtet' PAAS. I. 70 | *tejiže kudoñt škamonzo; i uštuma čavš ejzenze* 'er erbautete das haus allein; auch mauerte er einen ofen in diesem auf' PAAS. II. 115.

vogul: É. *ti tǫrmēt-sip lūlit ūsērisēnnē pānti' totnēmēn jui-pāl tū ūsejalimēn* 'ebbe az istenek nyaka magasságú váracskába, miután majd a földdel egyenlővé hordtuk, oda fogunk mi majd várost alapítani' MUNK. VogNGy. II. 188.

magyar: *Mér építették a templomot a falu végire a*

pécsöliek? (NyF. XL. 43). *Olyan templomot épít a kapu elébe* (MNGy. I. 390). *Ha az apám levelit, amit születésem előtt adott, ki nem aggyátok, akkor ide egy templomot építették* (Nyr. XV. 570).

választ

mordvin: *E. avul kočkado, lelakaj, letke tarkas, latko p'ias, tedüü čudime tarkiñes, a pando koñas, pando p'ras, a varmañ tokamo tarkiñes: glad tarkiñes lelakaj, pižé luga polanas, mazé luga polanas!* 'wählt ihn [einen platz] nicht, brüderchen, an einem feuchten ort in einer schlucht, an einem ort, wo das wasser strömt, nicht auf des hügel's stirn, auf des hügel's haupt, nicht an einem ort, wo wind bläst: an einem ebenen ort, brüderchen, auf einer grünen wiese, auf einer schönen wiese!' PAAS. I. 208.

gyújt, fűt*)

finn: a) *viritti**)* *pesän eteen päreistä pienoisen tulen* 'a fészek előtt gyujtószilánkokból kis tüzet gerjesztett' Sat. IV. 17. — β) *ottivat sitte murin takaa, mistä löysivät, päreitä ja sytyttivät niistä pienen tulen pesän eteen lattialle* 'vettek aztán, a hol találtak, a fal mögül gyujtószilánkot és ezekből gyújtottak tüzet a fészek előtt, a padlón' uo. | *kettu... sytyttänyt valkean siihen juurikkakokoon* 'a róka tüzet gyújtott

*) A török nyelvekben is; pl.

kumük: *sowukka ot jaktırma* 'in der kälte zünde kein feuer an' NÉMETH: KSz. XII. km. 218.

ufai-tatár: *bu aráj ejönä kájtsa, zäteng mičkä jákkan ikän* 'mikor ez a bácsi hazaért, felesége éppen tüzelt volt a kemenczében' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 104.

kazáni-tatár: *pičkä jayarak bir* 'fűts be jobban a kályhába' BÁLINT II. 73 | *munča jak-* 'a fürdőbe befűt' uo.

***) Eredeti 'feszít, kifeszít' jelentésében szintén lativussal; pl. *mies sille tielle viritti ansan hänelle* 'az ember azon az úton tört állított (tkp. feszített) neki' Sat. III. 33 | *mies oli linnun paulan metsään virittänyt* 'az ember madárkelepeczét feszített ki az erdőben' uo. 77.

ott a kalarábérakásba' Kans. I. 65 || észt: *armastust sūdame sisse sūtama* 'liebe im herzen entzünden' WIED. EGr. 345. *)

lapp: α) S. *ciwdnin tōlop kirhkū-tahhēai* 'tűzet gyújtottak a templom tetején' HAL. V. 105. — β) S. *tē kalhkai son tolōcau pullēhtit mūra(n) vullai* 'kis tűzet akart gyújtani egy fa alatt' uo. 94 || N. *dolla dāsa buōllatuvvut* 'ott tűzet gyújtani' FRIIS 9.

cseremisiz: kCzar. *izi kurēk umbalanžō izi tulēm oltalēm* 'auf einem kleinen berge zündete ich ein kleines feuer' PORKKA 44 || kP. *kuβaze monžas olta* 'das weib heizt die badestube' GEN. SUS. Aik. VII. 8 | *pünžō βuješ tulēm oltalēm* 'auf der fichte gipfel zündete ich ein feuer' uo. 68.

votják: G. *ta'brε so kunoka korkaze estēnē kutske* 'darauf fängt der wirt an die stube zu heizen' WICHM. II. 132.

zürjén: *va vilō pestini* 'vizre tűzet gyújtani (= hiába-valót cselekedni)' WIED. UF. II. km. 40.

osztják: KK. *tuv sotaj piretna ar-nātmap Tārēn tūt toχ te-edōt* 'darnach zündete er da vielzüngiges (Tārēn) feuer an' PATK. II. 82.

magyar: α) *Lésza nevű faluban egy házban emberek rekedvén, reájok gyújtották* (Mon. TME. VI. 470). *Rátok gyútom a házat* (MNGy. IX. 517). — β) *Befűtött a kemencébe.*

Hatodik csoport.

elvész, eltűnik

finn: *mies meni merehen, alle aaltojen katosi* 'az ember a tengerbe ment, eltűnt a hullámok alatt' Kant.³ III. 77 | *jokohan tuo nyt sille tiellensä morsiameni katosi?* 'már is elveszett azon az útján most menyasszonyom?' Sat. II. 104 | *sillä pakinalla katosi hiiri maan sisään taaskin* 'ezzel a bezéddel az egér újra eltűnt a földbe' uo. 108 | *se katosi yhtäkkiä metsään* 'az egyszerre eltűnt az erdőben' uo. I. 182 | *sanoi kiitokset parantajalleen, joka katosi nyt metsään eroten hänestä* 'hálát mondott meggyógyítójának, a ki most eltűnt az erdőben elválva tőle' uo. II. 175 || (déli Häme) *sittem miäs*

*) Vö. *puhusid tuld tuppa* 'sie fachten feuer an in der stube' uo. 345.

kartos siähem paikkaa(n) 'aztán az ember eltűnt azon a helyen' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131 || *kunne tyttösi katosi?* 'hova veszett leányod?' Kal. XXXIV. 207 | *niist' oli osatomalta kaksi vanhinta kaonnut, poika suurehen sotahan, tyttö tietämättömihin* 'közülök, tölem szerencsétlentől, elveszett a két legnagyobbik, a fiú nagy csatában, a leány ki tudja hol' uo. XXXIV. 199 | *sanoi... päivän saaneheksi, kuun tuonne kaonneheksi Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän* 'azt mondta, hogy a nap odakerült, a hold odaveszett Pohjola köhalmába, rézhegysége belsejébe' uo. XLIX. 107 | *heitti sen lattian alla olevaan syvään hautaan, johon tämä katosi ja kuoli* 'a padló alatt levő mély gödörbe dobta őt, a hova az odaveszett és meghalt' Sat. IV. 36 | *morsian virtaan katosi* 'a menyasszony a folyóba veszett' uo. II. 116 | *joka luodolta laineisin katosi* 'a ki a szírtől a hullámokba veszett' uo. I.² 114 || ész: *löm kadus metsa* 'das tier verlor sich im walde' WIED. EGr. 343.

lapp: S. *tē lē akta stūrra lahpa, man vullai son cāyai, ja kätui tasa* 'ott volt egy nagy sziklaüreg, a mely alá bújt és a melyben eltűnt' HAL. V. 49 | *tē lijin tā mānā kāhtom ētnama sisā* 'ezek a gyermekek eltűntek a föld alá' uo. 28 | *tē kätuiķan sōi talle khammāri* 'eltűntek a szobában' uo. 79.

csere misz: kP. *moš jomāc, šeške?* 'wo bist du geblieben, schwiegertochter?' GEN. SUS. Aik. VII. 38 | *kande šaska loņgeš jomāc-mo?* 'bist unter den blauen blumen du verschwunden?' uo. 72 | *tē sinģalše (š)ška šočšem užar čaškar loņgeš jomāldāš* 'so auch mein eignes liebchen im jungen birkenwäldchen ging verloren' uo. 77 | *parhaštet ulo šī sōrģaš modāldāmaš βereš jomālden* 'der silberne reif am fingerlein, auf dem spielplatz ging er dir verloren' d. 29 | *lüγγal košmo lünge kumāžem užar čaškar kōrģeš jomāldāš* 'mein birkenrindchen, welches blasend ich herumging, im jungen birkenwäldchen ging verloren' d. 98.

votják: *kešjos olo kītsī bīrīllam* 'die hasen waren wer weiss wohin verschwunden' WICHM. II. 128 | *korka tsumolo kad pīre, olo kītsī bīre (kežīt korka pīre)* 'geht in die stube hinein, (gross) wie ein schober, verschwindet — wer weiss wohin (die kälte strömt in die stube herein)' uo. tm. 388.

osztják: É. *uõtn' uõrdi twibi poyzràs si enõmda pidas, çada uolijis* 'odébb [a part felé], a hol eltűnt, piros rozs kezdetten nőni' PÁPAY: UF. XV. 85 | *soçampunøn çada uolijil, svçà seda uandijà* 'a czérnagombolyagod, a hol megáll, aztán odanézz' uo. 8.

vogul: K. *pēs k'om lēm nēl jiwēt k'uti pātērs* 'őskori ember lőtte nyíl a fák mögé tűnt el' MUNK. VogNGy. IV. 397 | É. *am sam-sajne patrēnūm-ke, nan ša'itnūwān, jēçwnūwān* 'ha én elvesznék (tkp. szem mögé tűnnék el), ti örülnétek, tánczolatok' uo. 140.

*elveszt**

finn: *siihen Kaukoni kaotan virrest ni viikommaksi* 'Kaukómat [most már] itt hagyom (tkp. 'elveszíttem') versemből egy időre' Kal. XXX. 495. — ész: *selle kautasin jōke* 'das verlor ich im bach' AHRENS II. 73 | *kautazin kaera-koti tē-peale* 'ich verlor den hafersack auf dem wege' WIED. EGr. 343.

lapp: S. *mennet ačē' ańne suomies čienneste mū kullie rinnk b uhcedā't, māb lēp manne tann čienneje karviehtommq* 'még el fogsz menni, [hogy] egy kis tóban megkeresd aranygyűrűmet, melyet azon tóban elvesztettem' HAL. III. 132 | *jēh lattie' karviehtijin taitie sāmien pärnite tan skoqken s'ise* 'és a parasztok a lapp fiúkat elvesztették [szem elől] az erdőben' uo. 12 || N. *mæce čađa vagjol ja sœjbes mæccai lappa?* (= *nallo*) 'es wandert durch den wald und verliert den schweif im walde? (= ein nadel)' FRUS 115.

votják: *końijostī utītem kītsīkε kaigorod pala* 'eichhörnenchen verlor er [durch kartenspiel] irgendwo in der gegend von Kaigorod' WICHM. II. 129.

zürjén: V. *siliš kutisni juuabui, kiłłšę vokjasse voštis sije* 'kezdtek tőle kérdezni, [hogy] hová tette (tkp. vesztette) a testvéreit' FOKOS 126.

vogul: É. *tūl çotäl' ūstipestä* 'aztán valahová elvesztette [szem elől]' MUNK. VogNGy. I. 12.

magyar: *A nador ispan meg monda, hogy meg ötközet volna a tator ckal és hogy oda vesztette volna minden népét*

*) L. még az *elveszt*, *elpusztít*, *megöl* igék alatt.

(HELT. Krón. 55). *Holofernes minden az előtt vett dicséretes győzedelmét oda vesztette* (MA.: SB. 22). *Szamárát-is oda vesztette* (CZEGL. Japh. 60). *A lovas haddal nem subsistálhattam, mert ha megindított volna, odavesztettem volna őket* (BERCS. Lev. 525). *Egyetlen egy hazugsággal oda veszti ember minden hitelet* (FAL. UE. 392). — *Még talám a fő pénzt is belévesztettem, nem hogy nyereségem lett-vólna* 'etiam de sorte venis in dubium' (PPBl.).

eltéved, eltéveszt

finn: α) *sepä ekysi sinne metsään yksi* 'hát ő eltévedt ott az erdőben' Kans. I. 231 | *nyt pitää, ukkoseni, meidän tämä lammas tappaa, jott' ei vas'a katraasta metsään ekysi* 'most nekünk, öregem, meg kell ölnünk ezt a bárányt, hogy ezentúl el ne tévedjen a nyájból az erdőbe' Sat. I.² 59—60 | *ennenkuin oli jo korpeen ekysynt* 'mielőtt már eltévedt az erdőben' uo. IV. 149 | *sattuipa hauki uiskentelemaan siitä rannitse, niin ekysi kivien lomiin* 'hát éppen egy csuka úszkált ott a part mentén, hát eltéved a kövek hasadékaiban' uo. I. 114 || ész t: *eksis pōzastiku* 'er verirrte sich im walde' WIED. EGr. 343. — β) *isä tuumasi, että viedä tyttärensä metsään sydänmaahan ja ekysyttä ne sinne* 'az atya azt gondolta, hogy elviszi leányait az erdőbe, a kellős közepébe és ott el hagyja őket tévedni' Kans. II. 1.

lapp: *čájáni tan skoqkije* 'eltévedt az erdőben' HAL. III. 106.

votják: *vehik tijani vetlim'-no tälä jromim* 'nyírvesszőt jöttünk mi törni és eltévedtünk az erdőben' MUNK. VNpH. 81.

*elbúvik, elrejtőzik**

lapp: S. *sō láttien konokā sētti-jūese alāmučistie, acčie'* *mennet čiekadit p^o.ltskuččēn, alāmuči piálaso* 'ekkor a madár-

*) A finn a *peittää* 'fed, takar', *pistää* 'szúr, beszúr, bedug' igék reflexiv alakjait szokta ilyen jelentésben használni; pl. α) *hukka taas hongan murtoon peittäysi* 'a farkas megint a széltörte fenyőgalhalmazba bújt' Sat. III. 18. — β) *portimo kiven*

király elküldött emberei közül néhányat, hogy menjenek, bújjanak a medve emberei mellé' HAL. III. 41.

mordvin: E. *vana ne sis'em kostortne alov kekšt!* 'nézd, az alá a hét farakás alá bújj!' PAAS. Chr. 8 | *karš'igat mehel' jo žov, pel' udalov kekšnit* 'a héják az égboltozaton elbújjnak a felhők mögé' uo. | *tonč kekšs kučka ekšes* 'selbst verbarg er sich hinter einem tümpel' PAAS. II. 93 | *soič koňik-akšalov kekšs* 'selbst verbarg sie sich unter der kleinen bank an der tür' uo. 92 | *šišim-prasa Karazs kekšs šišim kostir^Rnij* *poč* 'der siebenköpfige Karjas versteckte sich unter diesen scheiterhaufen' uo. 136 | *soič ugolc kekšs* 'selbst verbarg er sich in einer ecke' uo. 94.

cseremisiz: nyK. *i marā šälän šarγəškə* 'ein mann verbarg sich im wald' RAMSTEDT 130 || kCzar. *partər liat kən, pəl šenγak ot šäl əl* 'wenn du stark wärest, würdest du dich nicht hinter den wolken verbergen' PORKKA 1 | *olača-βulača čəβəžə βaras βuβerlečən arβa-βütaš šälə kodeš; izi lapka šem pižə pirə βuβerlečən toškaldəš jūmalan šälən kodeš; nemnan kočəšə jüšəš kində-šingəžə küβar jūmalan šälən kodeš* 'das bunte huhn vor dem bösen habicht in der spreuscheune sich verbergend weit; der kleine, niedrige schwarze hund vor dem bösen wolfe sich unter der treppe versteckend bleibt; die speisen und getränke, die wir geniessen sollen, bleiben unter der diele verborgen' uo. d. 143.

votják: *talä vatkäm* 'elrejtözött az erdőben' MUNK. VNpH. 68 | *kuar ulə uatskem* 'unter die blätter hat er sich versteckt' WICHM. I. d. 449.

zurjén: V. *kittšə-ne džəbsan?* 'hová bújsz el?' FOKOS 84 | *azimišt mij nekod sijes oz nöžjav, zəbsis prestol ulə* 'látván, hogy senki őt észre nem veszi, elrejtözött az oltár alá' POPOV 21.

alle pistäksen 'a hölgymenyét a kő alá bújjik' uo. 4 | *itse pistäkse vesakkoon* 'maga elbúvik a fiatal erdőbe' uo. II. 125—6 | *taaskin pistihe metsään* 'megint elbújt az erdőben' uo. III. 6 | *kettu pistäysi piiloon juurikan alle* 'a róka elrejtözött a gyökérvövény alá' KANS. I. 26 | *kun näki miesten tulevan, pistäyiti tyhjään tynnyriin* 'mikor látta, hogy az emberek jönnek, elrejtözött egy üres hordóba' SAT. II. 170.

osztják: É. *zàndèß silna sè zanèmà!* 'a lépcső szélén ott rejtőzködjél el!' PÁPAY: UF. XV. 11 | *tòdà oysar zanèmàs* 'ott a róka elrejtőzött' uo. 107 | *kudəß mèn'k'-èxi zëməy zul* (*svrt-)* *ox zoáa toyo i zanèmàs* 'a középső erdei manóleány a esukafejben rejtőzködött el' uo. 66—7 | *ittam pàm-zorbi-zoì mur wətpina zanèmàs* 'most Fűforma ember a nép mögé elrejtőzött' uo. 123 | *nyy tàm moyənnə zanədixman oldi nəyzoì olmən!* 'te ezen a földeden rejtőzködve élő ember vagy!' uo. 10 || AK. *in nəy juz tağöt, kør-èn-èa zanədöt* 'die frau trat hinein und versteckte sich hinter dem ofen' PATK. II. 142.

vogul: α) É. *māi jā-süntkwèn pā pērəmti, tū tujzati* 'kis folyótorkolaton befelé fordul, ott elrejtőzik' MUNK. VogNGy. II. 89 | K. *ūs-əolnè èlè tē tuitk'əts* 'a város végén elrejtőzött' uo. 238 | T. *nou-čis-ti qnū-šiš'èn il-tōjtk'ətén* 'te kedves, rejtőzzél el ezen fenyő mögé!' uo. IV. 363 — β) K. *vosəm-k'in è qlè-nè-sər vuj tūs* 'ruhám ba valamiféle állat bújt' MUNK. VogNyjár. 198 — γ) KL. *tūli jiw sajin am k'innentiəm* 'rejtő fa mögé búvok el én ólálkodva rájuk' uo. 115.

magyar: α) *E boldog bynős hatul kerüle, es az zek ala buec* (Nagysz.-k. 166). *Es legottan őrdög buuek beleie* (Weszpr.-k. 49). *Őrdög búuek ő beleh* (Debr.-k. 6). *Az kiseded gyermek annya-hoz fwtameek es palasttya ala a buweek* (Érdy.-k. 426). *Az tuuis-kek kwzibe buih* (Virg.-k. 31). *Az őrdög buuec az ő louaba* (Tel.-k. 111). *Nem buvom, nem rőytözem valami szegeletbe* (MA.: Scult. 1029). — β) *Igy léssen dolgođ akárhol légy, és különben nem találod, akárhova reytezzél is* (PÁZM. KT. 165). *Az utakat fosztó lovasoktól hova fusson, minemő helybe retőzzék* (TitkRózs. 121). *A róka, midőn a darásoknak sokaságu reá támad, szoros szájú lyukba rejtezik el'ttők* (Misk. VKert 157).

rejt

finn: α) *kukko-kätki** *hänet köyheniinsä* 'a kakas elrejtette őt tolla közé' Sat. III. 58 | *kerta kun oli kaunis päivä,*

*) *peittää* 'decken, bedecken, überdecken; verhüllen, bemänteln, verdecken, verbergen, verhehlen stb.' (ERWAST) igével is; pl. *sillä aikaa poian otti piilostansa ja kantoi vihantaan*

nin rotta kätki kontrahdit räystään alle maahan 'egyszer, mikor egy szép nap volt, a patkány a szerződést az eresz alá, a földbe rejtette' KANS. I. 211 | *kätki kirjeen kirjan alle* 'elrejté a levelet a könyv alá' BUDENZ: FNy.² 108. — β) észtl: *katab palge kastenarma* 'er versteckt sein antlitz in einem taustreifen' WIED. EGr. 343.

lapp: α) S. *ēhpēr lē akta mannā mau lē sija (tā ētnē) mähheai vurhkim* 'az ēhpēr olyan gyermek, a melyet ezeknek az anyjuk az erdőben elrejtett' HAL. V. 43 | N. *tās læ olme rikka ælo lāgaš, mi læ pelddui vurkkijuvvum* 'das reich der himmel ist gleich einem schatze, der auf einem acker verborgen war' FELLM. II. Máté XIII. 44. — β) S. *čēhkā taite čällāra sisa* 'a pinczébe bújtatta őket' HAL. V. 28 | N. *čiekkalada dāid manaid, muttomit̄ gari vuöllai, muttomit̄ bādi vuöllai* 'sie versteckte die kinder, einige unter holzschüsseln, einige unter eisernen töpfen' QVIGST. 20 || N. *coggali dan juöl'ge-ruššasēs sun oaddeṃ-rimsides vuöllai* 'er steckte sie unter seine zerlumpten betten am fussende des bettes' uo. 39.

mordvin: E. *kozo kekšik, odīrvakaj, česka poliñet* 'wo hast du, junge frau, deinen kleinen gatten versteckt?' PAAS. I. 6 || M. *od kud sed-alu Filä kešizä* 'unter dem fussboden der neuen hütte verbarg Philipp ihn' AHLQV. MMGr. 129.

zürjén: V. *kittšē-ne loḡ tene džebni?* 'hová rejtslek téged' FOKOS 84.

osztlák: AK. *nuyat čota lukimetem* 'wo werde ich dich verstecken?' PATK. II. 116.

vogul: É. *čotäl sam-sajne tujtitā* 'valahová, a hol szem nem látja (tkp. 'szem mögé') rejtsd el' MUNK. VogNGy. IV. 415.

vainioon, johon peitti valkean kiven alle 'akkor a fiút kivette rejtekéből és a zöld mezőre vitte, a hol egy fehér kő alá rejtette' SAT. I.² 90 | *neuvoivat sepolle, kuhun oli lipas peitettynä* 'útbaigazították a kovácsot, hogy hova van rejtve a láda' uo. 4 | *siinä on lipas hiekkään peitettynä* 'ott van a láda a homokba rejtve' uo. | *leskiakka hänen peittää sāngyn alle* 'az özvegy-asszony az ágy alá rejti őt' KANS. II. 101 | *repo otti ja peitti sen suden suolet vatsansa alle* 'a róka vette a farkas belét és a hasa alá rejtette' uo. I. 21 || észtl: *vahest peidab pilvetije* 'bald verbirgt er es in den wolken' WIED. EGr. 344.

magyar: *Ha az föld meg nylt volna, legottan oda reytete volna ú magat* (Virg.-k. 42). *Görögül tezauros, hova ember valami drága marhat reyt* (RMNy. II. 48). *Nyúl szivű tanítók féltekben az igazságot véka alá rejtik* (Misk. VKert 175).

Hetedik csoport.

*elpusztul,*¹⁾ *odavesz*²⁾

finn: α) *lintu hävisi häkkään, kun paljo huonetta lämmitettiin 'a madár elpusztult a széngőzben, mivel nagyon fűtötték a szobát'* Kans. II. 59 | *osta leipää, muuten me nälkään häviämme 'végy kenyeret, másképp éhen veszünk'* uo. 32. — β) *ei ole hukkunut veteen, kuollut poika puolikkohon 'nem veszett a fiú a vízbe, nem halt meg a hordóban'* Kal. XXXI. 129 | *perkele hukkuu veteen 'az ördög a vízbe veszett'* Sat. I.² 145 | *sanottiinpa miehen hukkuneen mereen 'azt mondták, hogy az ember beleveszett a tengerbe'* BUDENZ: FNY.² 123 | *kolmas osa väkeä hukkuu tuleen 'a sereg harmadrésze a tűzbe veszett'* Kans. II. 114 || (déli Häme) *e'ne(n) hukku yhlen talon karja mettään 'egyszer egy tanya nyája odaveszett az erdőbe'* KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — γ) *löyät veikkosi verevän kujahan kukistuneen,*³⁾ *kartanolle kaatuneen 'megtalálod piros-pozsgás bátyádat a sikátorban elpusztulva, az udvaron elesve'* Kal. XXII. 372. — δ) *anna käyä käyräsarven... ilman suohon sortumatta*⁴⁾ *'hadd járjon a görbeszarvú úgy, hogy ne vesszen a mocsárba'* uo. XXXII. 295 | *en mä silloin suohon sorru, enkä kaau kankahalle, korpien kotisioille, variksien vainioille, kun sorrun sota-tiloille, vaivun vaino-tanterille 'akkor nem mocsárba veszek, sem a homokos mocsárra esem, a hollók tanyájára, a varjúk mezejére, ha a csatatéren veszek el, a harcmezőn rogyok össze'* uo. XXXVI. 25 | *kaivotielle kaatukohon, sotkuttielle sortukohon 'rogyjon össze a kút ösvényén, pusz-*

¹⁾ Vö. észrt: *ta äpardas tële 'er verunglückte auf der reise'* WIED. EGr. 343.

²⁾ L. még az *elvész* igénél.

³⁾ *kukistaa* 'ledönt, lever, leront, elpusztít' (SZINNYEI).

⁴⁾ *sortuu* 'lenyomódik, elnyomódik; ledűl, lerogy, leroskad, elpusztul; elreked (hang)' (SZINNYEI).

tuljon el a mosóúton! uo. XXXVI. 55 | *löyät siskosi siveän sotku-tielle sortunehen, vanha korttu kainalossa megtalálod szelid húgoeskádat a mosó úton elpusztulva, hóna alatt régi sulyka* uo. XXII. 280.

magyar: *Megtérjen, mert ide vesz az gyalogja* (BERCS. Lev. 319). *Az én polgárimban Szüdi János és Macskási Ferencz vesztenek oda* (1603. THURZÓ Lev. II. 88). *Az a rossz Dankovits is szintén oda vesze* (1630. Tört. Tár Új f. II. 496). *Féltem is, mind oda vesztek feleségek seggihez vágyódásért az áruló kurva fiak* (1661. uo. I. 215). *Sibón gyermekkel, szolgálkkal együtt veszett oda No. 15 asszony és leány is no. 5* (1660. uo. I. 197). *Tyzony egy weztoth oda bennyk* (1553. LevT. I. 133). *Már bizonyosra tartották, hogy odaveszett a király* (MNGy. X. 21). *Még te is odaveszel* (uo. IX. 225). *Mintsem odavesszen idegen országba, inkább én magam pusztítom el* (uo. III. 340). *Oda veszvéen minden arany marhája, az pórság közé* (1667. Tört. Tár Új f. II. 462). *Én elkerülöm asztalát, mert kevés ebéd az, melyben belém nem vész* (1641. uo. VIII. 570). *Szalán holnap eret is vágatok, s kedden Isten velem levén haza megyek, ha belém vesznek is, mert szintén elfárasztottak* (1629. uo. II. 492). *Ha meliek [a szerződést] meg nem allana, iozagaig bele vezen* (RMNy. II. 23). *Hogy a Dunán enynyiszer való által járásában bele nem tud veszni* (1625. Tört. T. Új f. II. 371). *Az Duna fel szakatt, két széna szekér veszett bele mind lovastul* (1558. uo. XII. 97). *Huzzatok ki, mert beleveszek [a kutba]* (MNGy. VII. 546). *Bele vész az tengerbe* (MOLNÁR A. Bibl. I. 61). *Akkinék vaⁿ jó embere, nem vész t^oba a kendere* (NyF. XXXIV. 111). *Az Ur Isten oltalmazza meg, hogy bele nem veszék az Dunába az nagy zajnak miatta* (1560. Tört. T. Új f. XII. 104). *Az vízbe is több veszett 9 száznál* (1683. uo. III. 475). *Borbély Péter papucscsa sárba veszött* (MONTME. I. 19). *A számára beleveszett a sárba* (Nyr. XV. 144). *Útjának czélja annyiszor vesz ködbe az ő s a mi szemünk előtt is* (BEÖTHY: Széppr. II. 343).

(meg)hal

finn: *a) niin korppi luuli, jotta se on kuollut siihen* 'hát a holló azt hitte, hogy az ott meghalt' Kans. I. 248 | *hän*

kun menee tiestä poikki, niin siihen täytyy kuolla 'ha ö az úton átmegy, akkor ott meg kell halnia' uo. 216 | töytäsi sieltä, mutta kaula jäi lattian rakoon ja siihen se kuoli 'el akart onnan rohanni, de a nyaka a padlórésbe akadt és ott megdöglött' uo. 129 | ja niin pääsi hanhi tynnöristä, johon sen muutoin olisi täytynyt kuolla 'és így szabadult ki a lúd a hordóból, melyben különben meg kellett volna döglenie' uo. 246 | poika kuoli veteen 'a fiú vízbe halt' BUDENZ: FNY.² 99 | lintu oli häkkään kuollut 'a madár megfulladt a széngözben' Kans. II. 64 | hän kuoli maantielle 'ö meghalt az országúton' SET. SKL.³ 62 | kun oli ruuna kuollut metsään 'mikor a herélt ló az erdőben megdöglött' Kans. I. 120 | aik' on käyää katsomahan, joko Kullervo katosi, kuoli poika hirsipuuhun 'ideje elmenni megnézni, hogy elpusztult-e már K., meghalt-e a fiú az akasztófán' Kal. XXXI. 180 | kuolkohon kuja-rikoille 'haljon meg a sikátor szemetjén' uo. XXXVI. 43 | suden akka kolme poikaa saapi, vaan itse kuolee lapsi-vuoteesen 'a farkas feleségének három kölyke születik, de maga meghal gyermekágyban' Sat. III. 28 | se kuoli siihen käsiin 'meghalt ott a keze közt' Kans. I. 160 | lintu kuoli liian surman, surmahan sanattomahan, nimen tietämättömähän 'a madár szörnyű halált halt, olyan halált, a mire nincs szó, a minnek a nevént nem tudni' Kal. XXXIV. 216 | kun sinä sotahan kuolet 'ha meghalsz a csatában' uo. XXXVI. 38 | somap' on sotahan kuolla, kaunis miekan kalskehesen 'dicső meghalni a csatában, szép a kardcsörgésben' uo. 31 | lie kuollut kovin viluhun, vainko leivän puuttehesen? 'a nagy hidegtől halt-e meg, vagy kenyérhiány miatt?' uo. 221 | minun pitää lähteä kansaa johdattamaan lämpimään maahan, jotta eivät kuole tänne viluun 'nekem meleg országba kell vezetnem a népet, hogy ne fagyjanak meg itt a hidegben' Kans. I. 252 | nälkään kuolen, syödä ei ole mitään 'éhen halok, nincs mit ennem' uo. I. 255 | kun ostit kissan, niin nälkään me tässä kuolemme 'ha macskát vettél, akkor itt éhen halunk' uo. II. 32. — β) siihen se poika töllösikin 'abba bele is halt az a fiú' Kans. II. 91. — γ) siihen surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli 'ott szerezte meg vesztét, találta meg halálát' Kal. XXXVI. 341 || se jo surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli kosken kuohu'un

kovahan, palavahan pyörtehesen 'az már vesztét megszerezte, a halálát megtalálta a zuhatag erős hullámverésében, sístergő örvényében' uo. XXXV. 333. — δ) észtt: *tahab linna surra, oma rahvase* 'er will in der stadt sterben, bei seinen angehörigen' WIED. EGr. 345 | *surid ennemine nälga, kui et nemad seda tegäd* 'sie starben eher hunger, als sie das taten' uo. 658 | *suri nälga, rōugese* 'er starb hungers, an den blattern' uo. 345 | *tōve, hāvade kätte surema* 'an der krankheit, den wunden sterben' uo. 551 | *suri hāva* 'er starb an der wunde' uo. 345.

lapp: α) N. *dasa son jami* 'dort starb er' Qvigst. 40 | *de dat rúoššat galbmōjen aige gaudnam góaäe ja jabme dokkō mæccai* 'da erfroren die russen und fanden das zelt nicht wieder und starben dort in der einöde' uo. 32 | *oajdna rjevan jabmam gærēs-luod' ala* 'látja, hogy egy róka holtan fekszik a szánúton' FRIS 6 | *de son dagai: jēčas jabmen gærēs-luod' ala* 'hát halottnak tette magát a szánúton' uo. | S. *ainät jū vārūti, ähte son ihkep lē japmam tan jawrai* 'hanem már sejtették, hogy talán behalt a tóba' HAL. V. 52 | *so jāmi tat olmaj sisa stōbu* 'aztán meghalt az az ember bent a szobában' uo. 64 | *tälliä hujitskop kūtie čiehtie jāmi' tannak s'ammā šwalks* 'hát csakugyan meg kellett a kigyónak ugyanabban a hasadékbán halnia' uo. II. 43 || N. *de nokka spaita goike, ja de šattan monge goit näl'gai jabmēt liska* 'es ist doch bald verzehrt und dann werde ich dennoch hungers sterben' Qvigst. 27. — β) K. *i kič, pūkk šakk-čuoze suohpjōdij peacek-sajest mie, rre i majkjēn čācca* 'és ímé az egész sereg disznó, nagy magas hegyről nyakra-főre a tengerbe rohana és vízbe hala' GEN. UF. I. Máté VIII. 32. — γ) K. *rīmne proppej ajt vuolla* 'a róka megdöglött a tárházban' (tkp. 'alá') GEN. UF. II. 77.

mordvin: E. *ve ezemnes kuloš telanok, omoce ezems kuloš avanok; kerē pelij kuloš sajin polat, kijaks Jarvis lukštadiñ lavss piže takat* 'egyik lóczán meghalt atyánk, másik lóczán meghalt anyánk, bal felé meghalt elvett feleséged, padlat közepén ringató bölcsőben zöld (újonnan született) kis gyermeked' REGULY: NyK. V. 87.

eseremisiz: nyK. *βoδeš kolššā βol'šk* 'im wasser gestorbenes tier' RAMST. 60 | *βoδaškā kolššā tye'n so-ikt-o'k*

'mit dem im wasser gestorbenen ist es genau ebenso' uo. 206 | *šarγəs iēsli edem kolaγnā* 'wenn ein mensch im walde stirbt' uo. | kCzar. *izi kola kuγu kaβaneš pšzərnen ok kolš* 'die kleine maus wird in der grossen getreidehocke nicht todtgedrückt' PORKKA 22 | *iktāže teγdž-oržas kole'n* 'einer war an der landzunge des meeres gestorben' 7.

votják: *vištem vuε kuγem* 'der narr ertrank' WICHM. II. 79 | *vu-murt dart-d'elä kuliz* 'a vu-murt meghalt a parton' MUNK. VNpH. 116.

zürjén: V. *tatlše neže tšiggen kulni da kedžiden kinmini* 'nem fogunk itt éhen halni és a hidegben megfagyni' FOKOS: Nyr. XLI. 73 | *sije bolnišag kuléma* 'a kórházban halt meg' uo.

osztják: É. *tādà γvlda ant rayal* 'itt meghalni nem szabad' PÁPAY: UF. XV. 101 | *sž γvl'su!* 'itt halunk!' uo. 26 | *put-kördi nálna ioutlāen, seda i γvllan* 'vas nyállal lő rád és itt halsz meg' uo. 3 | *ou zožəγna seda i γvl'səγən* 'az ajtó mellett ott meg is haltak [azok]' uo. 158 | *χδrən iəχ zožə si naurəm γvləs-ki, uulβāsləγ iəχ rət andəm os loln* 'ha a γ.-népnél ez a gyermek meghalt volna, a nagy folyóági nép nemzetsége [már] nem volna' uo. 165.

vogul: P. *vūtne tqł k'wallešəm* 'csaknem a vízbe veszem' MUNK. VogNyjár. 248.

magyar: α) *Minthogy az gyermekszülő asszonyállatok ide is igen holtanak....* (1599. THURZÓ Lev. I. 272). *Mindazonáltal jól adta az Ur Isten, hogy senki bele nem holt és szekerem, lovaim hogy tellességgel oda nem veszték* (1608. uo. II. 205). *Az többi sokaság az Jordannac szoréttatván, oda holt* (ZVON. Post. II. 257). *Mihelt a vyzben menenek, ottan beleh halanak* (Debr.-k. 177). *Vgyan belé hal ő az mihöz kezd* (DECSI: Adag. 68). *Bened ezen az árnyékvilágon semmiféle élő állat nem tud teremni, míg valaki beléd nem hal* (MNGy. III. 329). *Herodes belee holt az gonoz palaznak zerelmeeben* (Érdy-k. 524). *Belé halz te az álomba: Epimenidem dormis* (DECSI: Adag. 68). *Belé hal e titokba az emberi elme* (EMB. GE. 4). *Én két tallérba bele nem halok, kiváltom* (1668. LevT. II. 345). *Az tengerbe belee halanak: mortui sunt in aquis* (Jord.-k. 377, 550). *Az disznóe az tengerbe halánac* (KÁR. Bibl. III. 95).

Az Rábába mind német s mind magyar sok hala be (1594. THURZÓ Lev. I. 110). *Kinek akasztófa helye, nem hal a Dunába* (DUG. id. MARGALITS, Magy. közm. 301). *Akár a Dunába, akár a tengerbe halni* (uo.). *Már nem búsul, mint a Tiszába halt ember* (uo.). *Nem hal vízbe, kinek fel kell akadni* (uo.). *Nekem is volt egy böcs macskám, a csávába halt vala* (KIS-VICZAY uo.). *Hamvábaholt* 'aluszékony, alamuszi, élhétetlen, ügyetlen, rest' (Csongrád m., Szatmár m., Békés m. MTsz.). — β) *Az aranyszörű bárány bédöglött a kútba* (MNGy. X. 106). *Muszájj az árogb a döglött* 'kényszert nem tűrünk' (NyFüz. XXXIV. 115).

elveszt,) elpusztít, megöl*

finn: α) *laske, jumalan luoma, irti eläkä vet een hukuta!* 'bocsáss el, te istenadta, ne veszíts a vízbe' Sat. II. 188 | *ja hänet sitte järveen hukutti* 'és öt aztán a tóba vesztette' uo. I.² 148. — β) *kaataos Kalevan miehet, upota Uvantolaiset, hävitä häjyt urohot alle aaltojen syvien* 'döntsd föl Kaleva embereit, süllyeszd el Uvantolainent, pusztítsd el a gonosz hősöket a mély hullámok alatt' Kal. XLII. 352. — γ) *kaotti Kalevan poian Tuonen mustahan jokehen, pahimpahan pyörtehesen* 'Kaleva fiát Tuoni fekete folyójába, leggonoszabb örvényébe vesztette bele' Kal. XIV. 438. — δ) *jo on poikasi polvisen kaotettu, kuoletettu Tuonen mustahan jokehen, Manalan ikivetehen* 'szegény, a fiadat már beleveszítették, beleölték Tuoni fekete folyójába, Manala örök vizébe' uo. XV. 187 | *itse en nyt tiekänä . . . , kunne surmani sukean, kunne kurja kuoletaim e: suuhun ulvovan sutosen, karhun kiljuvan kitahan, vainko vatsahan valahan, meren hauin hampahisin?* 'magam sem tudom, hol érem meg halálomat, hol fognak megölni engem, nyomorultat: az ordító farkas szájában, az üvöltő medve torkában, vagy a bálna hasában, a tenger csukájának foga közt [pusztulok el]' uo. XXXV. 337. — ε) *mikähän ketun tuohon tappoi* 'ki ütötte agyon ott a rókát' Kans. I. 54 | *repo siinä odottaa, kuhun karhun tappoi* 'a róka ott vár, a hol a medvét agyonütötte' uo. 168 | *tahikka tauilla tapata, surmoa suku katala,*

*) 'Verlieren' jelentésben l. fönebb.

miehet pitkille pihoille, naiset läävän lattioille 'vagy betegséggel ölesd meg, gyilkold meg a nyomorult nemzetséget, a férfiakat hosszú udvarukon, az asszonyokat akluk padlóján' Kal. XLV. 19 | *kettu narrasi jänistä menemään vaarapaikkaan järveen tappamaan itsensä* 'a róka elbolondította a nyulat, hogy menjen veszedelmes helyre a tóba ölni magát' Kans. I. 89 || (déli Häme) *pa'velija tappo sänkyjju'apuneen kunin-kaa(n)* 'a szolga az ágyban agyonütötte a részeg királyt' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131 | *karhu oli ennen sotavalakan tappanus siähem mä'kee(n)* 'a medve a hadi mént agyonütötte azon a dombon' uo. || észt: *tapavad lapse ära sinna vee sisse* 'sie werden das kind noch umbringen dort im wasser' AHRENS 73 | *paganad on teda ühe säre peale ära tapnud* 'heiden haben ihn auf einer insel ermordet' WIED. EGr. 345. — ζ) *päätettiin lyödä kukko penkkiin* 'elhatározták, hogy agyonütik a kakast a padon' Kans. I. 194. — η) *surmasi hänen nälkään* 'megölte őt éhséggel' BUDENZ: FNy.² 99. — θ) észt: *külm võtab meid sinna* 'die kälte tödtet uns dort' AHRENS 73. — ι) észt: *kaera kül'vie kautab* 'den hafer verdirbt sie in der saat' WIED. EGr. 343.

lapp: α) *S. kuddin sū tasak stāurai* 'megölték őt azon helyt botokkal' HAL. VI. 140. — β) *ellam ken tā läk'ituvwum sū kētan vullāi jāmēhtuwwet* 'nem voltak ezek arra rendelve, hogy az ő keze alatt (által) ölessenek meg' uo. 56.

mordvin: E. *áo véšnik tejterem, kozo jomavtik!* 'suche meine tochter auf, wo du sie zu grunde gerichtet hast!' PAAS. II. 82.

zürjén: *köinös jukmös dinas vijis* 'a farkast a lék mellett megölte' Rogov: UF. II. 65.

osztják: α) É. *kāmən seda i pustasa i uèl'sa* 'ott künn kárt tettek benne, meg is ölték' PÁPAY: UF. XV. 88 | *tàm tvʒàna tàdà at uèllàin!* 'ezen a helyen ám ölessél meg!' uo. 136 | *kudəβ iaiəl i kim-tàl'sa i tòdà kāmən* (loc.?) *uèl'sa* 'a középső bátyját is kilúzták és ott künn meg is ölték' uo. 89 | *mèt ai mēy'k-əyi manəm mola moy'na* (loc.?) *uèlləi, sit ant xòl'səm* 'hogy a legkisebb erdeimanó-leány engem micsoda földön öl meg, azt nem hallottam' uo. 67 || D. *χūs-vèt notat χūs-vèt χojət χarna* (loc.?) *vedājet* 'von 25 pfeilen wurden 25

mann auf dem platze getödtet' PATK. II. 20. — β) AK. *igena kīm kōr čenčivēt sāgar-mōž űerimāi, tu čānč ōtēyeta torimāi* 'vom alten wurde hinter dem ofen ein kalb hervorgezogen und vor seinen knien geschlachtet' uo. 106.

magyar: α) *Lővéldőzni kezdéc à magyarokat, és mind oda űléc űket* (HELT. Krón. 56). *Bele űlte a vízbe: aquis suffacavit* (KRESZN.). *Belé-űlik magokat az vízben (= vízbe)* (MA. SB. 133). *Olasziban az Károly uramét és Lónyai uramét úgy verték fel az hajduk, kiknek fejét vették, kiket hozzájuk eskettek, kiket az vízbe űltek* (1607. Tört. T. Új f. I. 437). *Vízbe űltek a rákot* (MARGALITS, Magy. Köz. 594). *Addig űzte, győzte (a játékot), míg mindenét belé űlte* (FAL. NU. 292). — β) *Haludn Mariánus császár, hogy oda vesztettéc vólna az magyaroc egész seregét, igen meg iyede* (HELT. Krón. 14b). *Tehetünk két felül való diversiót neki; hiszen, ha ezt ideszorítjuk s megrontjuk, oda vesztethénk azt könnyebben* (BERCS. Lev. 622). *Addig iarék vtánna, hoğ magamat is alig hogy oda nem veztem* (DECSI: Adag. 79). *Seregivel az tengerbe vesztettéc* (ZVON. Post. I. 59b).

főldős

osztják: KK. *ix. sűzta, nož-sűzta-kēlep tonž igema jāgam-pēlka tābet kumdet āret tāš pōjiridem, unt-pēlka tābet kumdet āret tāš pōjiridem* 'meinem in eine malitza aus bāren- und elentierfellen gekleideten greisen gōtzen habe ich an der heideseite sieben speicher mit zahlreichem pelzwerke geopfert und an der waldseite sieben speicher mit zahlreichem pelzwerke geopfert' PATK. II. 84.

meğlő

finn: *laivalaisia jos mitä tulee, niin minut metsän petona ammutaan tänne saareen* 'ha valami hajósok jönnek, akkor engem mint erdei vadat lőnek le ezen a szigeten' Sat. I.² 31 | *j. s liekin mun mieheni se naurishuhtaan ammuttu, pitää küydäkseni katsomassa* 'hátha az én férjem van agyonlőve a répairásban, el kell mennem megnézmem' uo. II. 85 || (Kemi) *ne ammuut sitä herraa sinne järffheen* 'ők rálöttek arra az úrra ott a tónál' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86.

fullad, fojt

finn: α) *siinä tukehtui kauppias huutaessaan veteen 'ekkor a kereskedő kiabálása közben belefulladt a vízbe'* Sat. 122 || *kun oisit emo kuluni synnyteltäissä minua . . . tukahuttanut savuhun 'ha édes anyám, akkor a mikor szültél . . . megfullasztottál volna a füstben'* Kal. XXXV. 297. — β) *kun löyät isosi vanhan saunahan savuttunehen 'mikor öreg atyádat a fürdőben találtad [a füstben] megfulladva'* uo. XXII. 354. — γ) *kuolkohon kupo sylihin, läävähän läkähtyköhön 'haljon meg, kéve az ölében, fulladjon meg az akolban!'* uo. XXXVI. 47 | *isoni isoiset ruunat valjaihinsa vaipukohot, länkihin läkähtyköhöt, kyntöaikana parasna 'atyám nagy herélt lovai a hámban rogyjanak össze, a lóigában fulladjanak meg a legjobb szántásidőben'* Kant.³ III. 29. — δ) *hänenpä siinä seisossa nousi virrasta sieltä, jonne hiiri oli uponnut,* viisi komeata ihko mustaa hevoista 'hát míg ő ott áll onnan a folyóból, a hova az egér belefulladt, őt pompás tiszta fekete ló szállt ki'* Sat. II. 116—7 | *tuohon suohon upposi 'abba a mocsárba fulladt'* Kans. I. 56 || ész: *uppus vette 'er ertrank im wasser'* WIED. EGr. 346 || *poika tahallansa ajoi hevois-luuskansa tien-ojaan, upotti sinne 'a fiú szándékosan az út árkába hajtotta gebéjét, abba belefullasztotta'* Sat. I.² 145 | *upottakaamme mereen 'fojt-suk a tengerbe'* uo. IV. 120 | *lienet jüälle jättänynnä, uhkuhun*

*) *uppoa-* ige eredeti jelentése: '(el)süllyed, (el)merül'; pl.: *tähän on ryytimähan uponnut kolme kultaista porsasta 'ebben a kertben elsüllyedt három arany malacz'* Kans. II. 117 || *hän olisi menevä tuonne punaisen meren keskellä yhtein linnaan, joka on upotettu veden sisään 'ő odamenne a Vörös-tenger közepén egy várba, mely a vízbe van süllyesztve'* uo. 83 | *oletteko nähneet semmoista linnaa, joka on upotetta tuonne punaiseen mereen, että pikkuisen harjaa näkyisi sieltä 'látatok-e olyan várak, mely ott van elsüllyesztve a Vörös-tengerben, hogy [csak] kis tetőel látszik ott?'* uo. 84 | *upotti säkin avantoon 'a zsákot a lékbe süllyesztette'* Sat. IV. 121 | *nün vetehen visko'otte, altoihin upottaotte 'hát hajtsátok a vízbe, süllyeszszétek a hullámok közé'* Kal. XL. 327. — Vö. még: *kuka sinua sieltä nostaa, kun suohon rajoat? 'ki emel ki téged onnan, ha a mocsárba elmerülsz'* Kans. I. 242.

upottanunna 'a jégen hagyta [zsákmányodat], a vizes hóba fojtottad?' Kal. XLVI. 527 || észt: *uputa kaássi-poeg jōkke* 'ertränke das katzenjunge im bache' WIED. EGr. 346.¹⁾

lapp: α) K. *juhtlǎžij čācca* 'belefült a vízbe' GEN. UF. I. 70. — β) *tälliä poántā mossksšistiäji tann^a wäšsn séjjesä* 'hát az ember megfulladt a zsákban' HAL. II. 53. — γ) S. *stuora Phiere viénti, atte unne Phiereče pattnini tann juhkse* 'nagy Péter azt hitte, hogy kis Péterke belefült²⁾ (tkp. elmerült) a folyóba' uo. III. 155.

mordvin: α) E. *a ombočede išta čačtiđdereš, mejle pajms puvasa³⁾* 'wenn sie ein anderes mal aber wieder so gebären wird, dann werde ich sie an der querstange erhängen' PAAS. II. 104. — β) E. *telän avañ bas lavkaš vécak a vaji,⁴⁾ tolcak a pali* 'der segen der eltern ertrinkt nicht im wasser, verbrennt nicht im feuer' PAAS. II. 78.

zürjén: α) V. *sije veji jue* 'ő a folyóba fült' FOKOS, Nyr. XLI. 73 || *rušš jomaes veitas juuas* 'a róka a jomát a folyóba fullasztja' FOKOS 111. — β) *rušš pondas kukañte juas šuiñi* 'a róka a folyóba kezdi fullasztani a borjút' uo.

magyar: α) *A vízbe taszította s az bele is nyuvadt egyszeribe* (MNGy. III. 387). *Abba a patakba még nem nyuvadt bele senki* (uo. 328). *Belényuvadt a vízbe* (Székelyföld MTsz.). *A méj tengerbe maj belényuvattam* (Csíkszentkirály MTsz.). — β) *Belé fojlódtak a vizekbe* (BOD: Lex. 23). *Melly sokan vizben (= vízbe) vesznec, fulladnac* (MA.: Scult. 132).⁵⁾

¹⁾ Vö. még: *sädemed kustuzid vette* 'die funken erloschen im wasser' uo. 314.

²⁾ Vö.: S. *stāluo patnini tan stūore juhkse* 'az óriás lemerült a nagy folyóba' uo. 51 | *joktie ičč muñne onth kähcen pieräkuste, ... tie 'oče' vujēñit, tie patnenih tan jaurān* 'mint-hogy sajnáltad tőlem a kecskehúst, hát láthatod, im elsülyedtél a tóba' uo. 39. — Vö. még: *tann čienñije tah sāmie' tapp skiälömup vuajuodī'n* 'abba a tóba sülyesztették el a lappok a gazembert' uo. 20 | N. *de kalēke vodduode't mierrih* 'a tengerbe akarják sülyeszteni' uo. 179.

³⁾ E. *puvams*, E. M. *porvams* 'erwürgen' PAAS. Chrest. 728. sz.

⁴⁾ *vajams* 'sinken, untersinken, ertrinken' PAAS. Chrest. 1213. sz. ~ finn *vajoa-* 'süllyed, merül'.

⁵⁾ Vö. még: *És a pisztráng helyet torkotokra ne*

Kivel sebje nem birt, az vérbe fúladott (ARANY: Szt. László füve). *Bele is fút vóna, ha a két nagyobb lyány ki nem húzza* (MNGy. IX. 364). *Akar ék kalán vízbe fullaggyon az embér, akar a Dunábo* (NyFüz. XXXIV. 111). *Mindénki beléfút a tengersérbe* (Gömör m. Nyr. XIX. 525). *Fojtógözbe fúlni* (CzF.) *Hamvába-fuladt* 'aluszékony, alamuszi, élheterlen, ügyetlen, rest' (Szeged, Hódmezővásárhely MTsz.). — γ) *Vízbe fojtani az ebkölyköket* (CzF.). *Vízbe fulasztani valakit* (CzF.).

eszik

észt: *hunt söi härja ära sinna möisa rohuaja alla* 'a farkas megette az ökröt ott az urasági kert alatt' AHRENS II. 73.

mordvin: E. Motros lavča lan kov ejsest turado jarci 'M. isst auf der bank brotsuppe aus ihnen' PAAS. II. 95.*)

osztják: *É. ittam žui seda i lisa am'βatna* 'most a leányt az ebek ott meg is ették' PÁPAY: UF. XV. 85 | *mā uul žuiāl vāzəy ōr't-igi uasna seda i lilem* 'én a legöregebbiket a városi fejedelem-öreg városában (ott) eszem majd meg' uo. 61 | *kuš seda lūi. kuš sē olmadū, želta mouən žoy, turəy nəyžo žožo an' žožētl* 'akár ott edd meg, akár ott is maradj, hátra [maradt] földed messzi, gyalogos ember [onnét] vissza nem jut' uo. 168 | *lantən...toža leti* 'ételed ott evődik meg' PÁPAY: Osztj. Népk. Gy. 155 | *sāuər pām lāl pāmpaj žoža* 'a nyúl füvet eszik a fűrakásnál' PÁPAY: UF. XV. 1 || *É. šaykel jenk kuča lillvmeł* 'hőségük vizében majd elvesztek (tkp. meg-evődtek)' PÁPAY: ONGy. 41 | *ont-žāri vuvəl kūča muj nāža liltvstəl* 'erdei rénbikavér bőségében majd elvesztek' uo. 177.

fullyon az istráng (CSÚZI: Síp. 178). *Mig gégéjekre reá nem fojtódik a kótel* (LAND.: ÚjSegits. II. 912). — *A vad mennél inkább verdődik, annál inkább nyakára fojtja a kötelet* (PÁZM. Préd. 262). *Köteleket az ló nyakára fojtának* (HUSZTI, Aen. 8). *Egy fűzfa gúst tekert s nyakamra akarja fojtani* (MATKÓ: BCsák. 335). *Labayra lanczot fuitottak vala* (Csoma-k. 61).

*) Vö. *E. piže vinas son avanzo simize, tautej prákas sevice* 'zöld borban az anyját megitta, édes kalácsban megette' REGULY: NyK. V. 107.

etet, itat, táplál

finn: α) *tulkoon sinne äkkinäiseen huoneeseen, minä sinne syötän, juotan hänet 'jõjjon egy idegen házba, én ott megetetem, megítatom őt'* Sat. I.² 32. — β) *kerran havukka elätti hiiriäistuuppaa (hiiriäispöllöä) pesään 'egyszer a héja egerészbaglyot etetett fészkeben'* Kans. I. 244. — észt: α) *mind söödeti tupa 'ich wurde im zimmer gespeist'* AHRENS II. 74. — β) *kas tema toidab neid sinna? 'ernährt er seine kinder dort?'* uo. 73 | *kasta toidab oma lapsi senna? ua. WIED. EGr. 346.**)

megszűnik, végződik, véget ér

finn: α) *johon taukosi sillä kertaa heidän puheensa 'a mivel megszűnt ez alkalommal beszédjük'* Sat. IV. 74. — β) *metsän keskessä on nütty, niin sen veräjälle oii jälet, vaan siihen loppuivatkin 'az erdő közepén van egy rét, hát annak a kapujáig voltak nyomok, hanem ott véget is értek'* uo. I. 150 | *siihen loppui se nujakka 'ezzel végződött az a lárma'* uo. 169 | *siihen se juttu sopiikin loppumaan 'ezzel illik is ennek a történetnek végződnie'* uo. IV. 33 | *siihen loppui hiiren virsi, katkesi katin tarina 'itt végződött az eger éneke, megszakadt a macska története'* Kant.³ II. 196 | *siihen loppui se tarina 'ezzel véget ért az a történet'* Kans. I. 344 | *siihen ne veljeykset loppui 'itt vége szakadt a barátság'nak'* uo. 103 | *tämä kun aukaisi suunsa, toinen heti työnsikin tulisen rauta-harkon hänelle kulkkuun, niin ei vuotellut enää, loppui siihen 'ez, mikor kinyitotta a száját, a másik rögtön belelökte a tüzes nyersvasat a torkába, hát nem várt többet, vége lett ott'* Sat. I.² 18 | *ei ruoka syöden lopu, vaan saamattomuuteen 'nem az által lesz vége az eleségnek, ha megesszik, hanem ha élnetetlen az ember'* Sananlask. 910 | (déli Häme) *se loppuu sinne Hirsjärvelles si 'az [az út] Hirsjärvinél végződik'* KANNISTO: Suomi III. j. XX.

*) Vö. mordvin: E. *ei pas alov tiräzan, mon kov pas alo kastožan 'unter dem sonnen-gotte bin ich (ja) geboren, unter dem mond-gotte bin ich (ja) herangewachsen'* PAAS. I. 164 (*tirams, tiräms, tiräms 'ernähren'* Chrest. 1148. sz.).

131 || észt: *lõppesid ära jännu kätte* 'sie kamen um vor durst' WICHM. EGr. 344.

votják: *sojos otsi bitmiljam* 'azok oda vesztek (tkp. véget értek)' MUNK. VNym. 5 || *otci-ik so vedin-kišno biräm* 'a boszorkányasszony odaveszett' MUNK. VNpH. 82 | *so šamen višak das-odig adami vozeniz va'ltše vuε piri'llam no otsi bir'i'llam* 'auf solche weise gingen alle zwölf männer mit ihren fudern in's wasser hinein und kamen da um' WICHM. II. 160 | *kiska ni vuε biremlēš* 'er fürchtet im wasser zu ertrinken' uo. 135 | *sojin-ik kalik no vuε ug bir* 'eben darum kommen die leute auch nicht im wasser um' uo. 119.

osztják: É. *joχ-χasām ārem āλay sī āt sogona* 'abba-hagyott énekem vége itt hadd végződjek' PÁPAY: ONGY. 259.

vogul: K. *k'wātāl k'wqilāt* 'hová tűnnek el?' MUNK. VogNGy. IV. 378 | É. *nay χotāle kāsēn χālēs?* 'hová tűnt el a te kedved' uo. IV. 339 (*χ^oli* 'enden, vergehen, zunichts werden, hinschwinden' KANNISTO: FUF. Anzeiger VIII. 201).

Nyolczadik csoport.

összerogy, kimerül, eltikkad, elájul

finn: α) *poika teki niin, kannatti toisilla rengillä viisi-kymmentä korvoa vettä talliin, jotta siihen olivat uupua** 'a fiú úgy tett, a többi béresekkel ötven esöbör vizet hordatott az istállóba, úgyhogy attól majdnem kimerültek' Sat. I.² 189 | *uuvun rasituksiin* 'összerogyok a nyomasztó terhek alatt' BUDENZ: FNy.² 99. — β) (déli Háme) *kyllä se on korpiil la:nt-tunu* 'bizony az [a téhén] összerogyott az erdőben' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — γ) *isoni isoiset ruunat valjaihinsa vaipukohot,**) länkihini läkähtyköhöt, kyntö-aikana parasna* 'atyám nagy herélt lovai a hámban rogyjanak össze, a lóigában fulladjanak meg a legjobb szántásidőben' Kant.³ III. 29. — δ) *sinne mieleni tekisi kotihini kuolemahan, ma alleni masene-*

*) *uupu-* 'ellankad, kimerül' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

***) *vaipu-* '1. (el)merül, (el)süllyed; 2. (le)hanyatlik, (le)rogy' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

*mahan*¹⁾ 'arra lenne kedvem, hogy odahaza haljak meg, földemen rogyjak össze' Kal. X. 480. — ε) *päästä piika pintehestä, vaimo ratsan vääntheestä, ettei vairoihin vajoisi, tuskihinsa tummeneisi!*²⁾ 'szabadítsd meg a leányt szorultságából, a nőt hasfájásától, hogy bajában ki ne merüljön, kínjaiban el ne pusztuljon!' Kal. X. 311. — ζ) *siinä kun ollaan nyt maahan nääntymässä*³⁾ *ihan* 'ott mikor most majdnem egészen a földre rognak (a kimerültségtől)' Sat. II. 17 | *oiskohan parasta tappaa nälkään nääntyväiset eläimemme* 'hiszen legjobb lenne megölni az éhségtől eltikkadt (kimerült) állatainkat' uo. III. 22 | *nälkähänkö nääntyninen, vai vetehen vaipuminen* 'éhen kell-e hálnom, vagy a vízbe fulladnom (merülnöm)' Kal. VII. 87 | *nääntyi nälkään* 'erőtlenül összerogyott az éhség miatt' BUDENZ: FNy.² 99. — észt: α) *minestas ema kätte vahele* 'sie ward ohnmächtig unter den händen der mutter' WIED. EGr. 344. — β) *külma kätte ära roiduma* 'in der kälte schwach werden' uo. 345.⁴⁾

lapp: S. *tē voidnā härrä, ähte slāmai ta sã* 'hát látja a pap, hogy ott összeesett' HAL. V. 70.

zürjén: V. *babajd settsē jēimis da usi* 'az asszony ott elájult és elesett' FOKOS: Nyr. XLI. 73.⁵⁾

magyar: *Nem vesztek evvel nemességeket, megmarad mind töve mind gyökere, de oda rogygan gyámola* (FAL. NU. 284).

elfárad, ellankad

finn: α) *en minä sinä ikänä, kuuna kullan valkiana, nuku nurjuksen nutulle, väsy värkin turjukselle* 'soha, de soha életemben el nem alszom egy lusta kabátján, ki nem merülök

¹⁾ *masene-* 'megszelidül, megfékeződik, megalázódik, megtörik' (SZINNYEI, Finn-m. Szótár).

²⁾ *tummene-* 'ellankad, elsovrad, elpusztul' (SZINNYEI, Finn-m. Szótár).

³⁾ *näänty-* '1. kimerül, eleped, eltikkad; 2. meghal' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

⁴⁾ *Vö. jäi haigeks veri-tövese* 'er erkrankte an der ruhr' uo. 343.

⁵⁾ *Vö. piž va šere putkilttis* 'a csónak a víz közepén fölfordult' uo.

(tkp. 'el nem fáradok') egy czafat rongyán' Kant.³ II. 80 | *nukuin nurjuksen nutulle, väsyin värjyn vuotehelle, hurstille humalahurjan, viinavillin vaattehille* 'elaludtam egy pipogya kabátján, ellankadtam (tkp. 'elfáradtam') egy lusta ágyán, egy berügött lepedőjén, egy részeg ruháján' uo. II. 208 || ész t: *väzsid sügava lume sisse* 'sie ermüdeten im tiefen schnee' WIED. EGr. 346. — β) ész t: *ta nõrkus tē peale* 'er ermattete auf dem wege uo. 344.

mordvin: E. *sin pačkučt nej i gluš tarkas, šezén ošihest šivekšnēs, šezén lišmiñest šizekšnēs* 'sie gelangten nun an einen öden ort, dort brach ihre achse ab, dort ermüdete ihr pferdchen' PAAS. I. 70.

cseremisiz: kUr. *oʒay körǰə tiakšə kʰnara βalan orlana* 'a kazáni íródeák könyvei mellett bajlódik' WICHM. NyK. XXXVIII. 222.

magyar: *Belefáradni a kaszálásba, gyűjtésbe, szántásba* (CzF.). *Belefáradni a tanulásba, gondolkodásba* (CzF.). *Félig étel, félig bánat, mindkettőbe belefárad* (VÖRÖSMARTY: Szegény asszony könyve). — *El fáradtac vala az nagy bor italba* 'erant fatigati a vino' (KÁR. Bibl. I. 497).

elalszik, elszunnyad, elaltat

finn: α) *niin sitten se mies uinuupi kirkkoon* 'hát akkor az az ember elalszik a templomban' Kans. II. 90 | *Mikko uinahti tytön polville* 'Miska elszunnyadt a leány térdein' Sat. I.² 15. — β) *se siihen sikein nukkui* 'az ott mélyen elaludt' Kal. XLI. 165 | *hän nukkui valkean viereen siihen* 'ő elaludt ott a tűz mellett' Sat. II. 95 | *vuoteelle nukkui* 'elaludt az ágyon' uo. IV. 36 | *nukkui pöydän ääreen penkille* 'elaludt az asztal mellett a padon' uo. 84 | *se siitä nukkuu päätä etsittäessä tytö le syliin* 'az aztán, mialatt a fejében kerestek, elalszik a leány ölében' Sat. I.² 139 | *karhu ja susi nukkui taas sikeään uneen* 'a medve és a farkas ismét mély álomba merült' Kans. I. 335 | *nukkui nuoret, nukkui vanhat Väinämöisen soitantohon* 'ifjú, öreg elalszik Väinämöinen zenéjén' Kal. XLII. 79 | *neiti nurmelle nukahti* 'a leányzó elszunnyadt a pázsiton' Kant.³ III. 40 (299. l.). — γ) *nukutteli*.

nuivan joukon, väsytti väen Manulan, nuoret miehet miekoillehen, vanhat vasten sauvojansa, keski-ään keihäille 'elaltatta a vad sereget, elbágyasztotta (tkp. kifárasztotta) Manala népét, az ifjú embereket a kardokon, az öregeket botjaikon, a középkorúakat lándzsáikon' Kal. XV. 230 | *tuohon torkka torkutteli, sekä nukkuri nukutti* 'ott a bóbiskolás elbóbiskoltatta, és az álom elaltatta' Kant.³ III. 64. — ész t: α) *neidu uinus laente kamberise* 'das mädchen entschlieft in der kammer der wellen' uo. 346. — β) *senna suigub mēs ja hobu* 'dort entschláft mann und ross' WIED. EGr. 345.

lapp: α) *S. ičči ville son kossek tän sammā sad'd'ai oodā* 'sohasem aludt többé azon a helyen' HAL. V. 39 | *tut amās oodaj stōhpi* 'az idegen a szobában feküdt le' uo. 67. — β) *N. lunnto nohkōi n'eita asskai* 'a legény elaludt a leány ölben' uo. III. 175.

hát

lapp: *N. de cekkēdušše rúoššat outa vaggai* 'da übernachteten die russen in einem tale' QVIGST. 31.

votják: *jultoškiz súres vilin beromem no analskem kelinē vuko-korka* 'dieser reisegefährte aber verspätete auf der reise und blieb in einer mülhstube über nacht' WICHM. II. 134 | *ze'm-ik so saldat so vukoiz analskem kelinē* 'in der tat war dieser soldat in derselben mühle über nacht geblieben' uo. | *soos vidi'llam kelinē gurε* 'sie legten sich im ofen schlafen' uo. 135.

nyugszik

mordvin: *E. jakaške, pakaske, keykš udalov ojmaške* 'einer der hin und her geht, hinter der tür sich zur ruhe legt' (= stock) PAAS. II. 30.

belevénül

finn: *vanheni sanoihin sampo, katoi Louhi luottheisin, virsihin Vipunen kuoli, Lemminkäinen leikkilöihin* 'belevénült a szampo a szavakba, Louhi belepusztult a varázsigékbe, Vipunen behalt az énekbe, Lemminkäinen a játékokba' Kal. I. 47.

magyar: *Belevénült a sok csapásba, gondba.*

elhomályosodik

mordvin: *E. uj kozon čizė čopoti, uj kozon čizė son valgi, aras nej sorams kudinet* 'o, wo die sonne sich verdunkelt, o, wo die sonne niedergeht, da wirst du kein haus zum ein-treten haben' PAAS. I. 220.

Kilenczedik csoport.

török, szakad, hasad

finn: α) *sampo särkyi lainehisin* 'a szampo széttört a hullámokban' KAL. XLIII. 374 | *särkyi kuoret kulkkuun* 'a [tojás]héj eltörött a torkában' Kans. I. 222. — β) *repsi häntäkin avantoon* 'a farka is elszakadt a lékben' uo. 58. — γ) *kun on pitänyt sillä lailla liikkua, jotta oikein on siihen katketa* 'mivel oly módon kellett mozognia, hogy szinte egészen megszakad belé' Sat. I.² 166 | *vaikka sinun asiointasi mie olen juossut, että siihen olen katketa matkalla* 'noha a te dolgaidban futottam, úgy hogy az úton majd megszakadtam ott' Sat. II. 197 | *häntä katkesi avantoon* 'a farka elszakadt a lékben' Kans. I. 61 | *kohta on ruis rutistumassa, kaura maahan katkemassa* 'a rozs mindjárt összenyomódik, a zab széttörök a földön' Kant.³ III. 135 | *ja sitälyyttä ei ole karhulla häntää, kun siihen puuhun katkesi oksiin* 'és azóta nincs a medvének farka, hogy elszakadt ott a fán, az ágakon' Kans. I. 121 | *häntä käteeni katkesi* 'farka elszakadt a kezemben' Sat. IV. 95. — δ) *suosta sitä ruvettiin nostamaan, irtonaiset korvat töpsähti miehelle käteen ja ketulle häntä* 'aztán kezdték azt kiemelni a mocsárból, szabadon levő fülei az ember kezében, farka a rókáéban elszakadt' (vö. *tupsahtaa* 'hirtelen lebben, billen; puffan, pattan') Kans. I. 56. — ε) (déli Häme) *olis se'ki(n) karljennut to:nne* 'hasadna csak szét az [a csónak] is ott [a tón]' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — ζ) *rävysi värilusikan terä suuhun lohketkohon* 'vöd föstékes kanalanak az éle törjön el a szájában' Kant.³ III. 63 || észt: *magu lõhkes mätastiku* 'der magen zerbarst auf dem rasenplatz' WIED. EGr. 344.

lapp: S. tē muhtēma laðkanēn pāra suuhkkan riðō
vullai hát némelyek porrá zúzódtak a görgeteg alatt' HAL.
V. 100.

mordvin: α) E. kāv p a n d ī n e s s i n d i r i v i t p i z e ŋ k o p u t a n
'kőhalomba beletörnek rézkörmeim' REG. NyK. V. 109. — β) E.
s i ŋ p a c k u e t ŋ e j i g l u s t a r k a s, s e z e ŋ o s i ŋ e s t s i v e k s n e s, s e z e ŋ
o s i ŋ e s t s i v e k s n e s, s e z e ŋ t i s m i ŋ e s t s i z e k s n e s 'sie gelangen nun an
einen öden ort, dort brach ihre achse ab, dort ermüdete ihr
pferdchen' PAAS. I. 70. — γ) E. t i s m e ŋ p i l g (e) a l o v t a p a v t a d o,
k o l i s a a l o v c a v u v t a d o 'ihr werdet unter der rosse füssen zer-
treten werden, ihr werdet unter den rädern zerschmettert wer-
den' uo. 172 | v i r i ŋ l a m o j a k i n z e, l a m o p i l g e ŋ t s a l g i n z e, t s u v t o
a l o v s i ŋ p o y g i t, t s u v t o a l o v t s a v o i t 'der wald hat viele wan-
dernde, viele, die ihn mit den füssen treten, sie werden unter
die bäume geraten, sie werden unter den bäumen zerschmettert
werden' PAAS. Chrest. 25.

magyar: α) Nem ió néked tēlben szánkáznod, o da törík
egy olykor kezéd avagy lábod (FortSzer. H3). — Elő nem viheti
szándékát, belé törík a kése (SZD.: MVir. 18). Beletörött a kése,
bicskája (CzF.). Mely kerékvágásban van már az mi kerekünk, ha
hertelen csavarintjuk az rúdját, bizony belétörík az mi kerekünk
(BERCS. Lev. 124). Félek, hogy beletörík a fogad (MNGy. IX.
31). Fut a vezér maga is vesztébe, beletört a gya'ázat szívébe
(ARANY: Török Bálint). — β) Ne iargaly ló-háton, ha akarod,
hogy nyakad o da ne szakadgyon ielesben az kék szórú-féle loua-
kon (FortSzer. K2b). Ha ez ellenvetésec elomolnac, az többinek is
vélec egygyütt o da kell szakadnioc (MOLNÁR A. Scult. 987). Meg-
apad az Morva majd, Ocskainak is kinyilik Ausztriára az útja,
ha o da is kell szakadni neki, úgy is kevesedik (BERCS. Lev. 451).
Addig jár a tök a jégre, hogy egyszer o da szakad (SZD.: MVir.
127). — Valaki a más ember lovának vermet áss, belé szackad
önnen lovánac a nyaka (HELT. Mes. 278). Kardgya maroclattya
félbe szackada (GÖRCS.: Máty. 69). Szakadgyon félbe az én
tiszteletem (ILLX.: Préd. II. 93). Nem egyhuzomban, egy igában,
minden félben szakadás nélkül fordítottam e könyvet (DEBR.:
Ker. 31). — Nem szakad markába a dolog 'megszakadás nél-
kül dolgozik' (Háromszék m. MTsz.). Jót meggondolják császár
hatalmát, kivel soha egy koronás király sem tött fel, s ha elkezd-

ték is, markokba*) szakadt (Tört. T.² I. 301). — A várossal által ellenben szakad a Dunába az édes Olt vize (Mik.: TörL. 411). Az Viszla száz negyven ött mélyföldet kerengven itt szakad az tengerben (SzCsOMB.: Útleír. 49).**) — Beleszakatt igyém a vashorog a boncába (Dráva mell. MTsz.). Tüske szakatt a lábába (uo.).

széttép, eltör, elszakít, vág

finn: α) Mikko Metsolainen Rovani ruhtoo siihen paikkaan 'Erdei Miska Ropát apróra vágja azon a helyen' Sat. I.² 14. — β) senki katkaisin kivehen, karahutin kalliohon, leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan 'azt is eltörtem egy kövön, szétreccsentettem egy sziklán, gonosz gazdasszonyom kenyérébe, a rossz asszony sütetébe' Kal. XXXIII. 95. — γ) venehet vesille särjen 'a csónakokat összetöröm a vizeken' Kant.³ III. 52. (319. l.) — δ) kontio se otti akan ja sen siihen murensi akan kaiken pikkupalasiksi 'az

*) Gyakoribb -ban raggal, de azért valószínűleg ez is lativus-értékű, vagy legalább is eredetileg az volt (vö. alább a szakaszt igénél); pl. Látván azért Luther, hogy itt markában szakad, azt mondgya, hogy őtet az fejedelem és világi tisztviselő rendek hitták (PÁZM.: Kal. 117). Markában szakad Balduinusnak és semmi jelenségét nem adhattya, hogy Lutert isten ő-maga hitta (PÁZM. LuthV. 80). De azt sokszor próbáltuk magunkban, soha nem nyertünk véle, mindenkor markunkban szakadt (ZRINYI II. 175). Részessé teszi várt birodalmában, nem hagyván szakadni az ágat markában (THALY: Adal. I. 134). Órczapirolással markában szakad íze hímes hazugságának (CSÚZI: Tromb. 28). Ki látta valaha, hogy ezek erkölcsös életnek oly torkos prókátóri ki-támadtak volna a virtus mellett, hanemha akkor, mikor tsak nem markokban szakatt a gonoszság (FAL.: NE. 91). Az udvari bölts előbb-áll-el a dologtul, hogy sem markában szakadgyanak (FAL.: UE. 421). Még eddig minden ág a kezünkben szakadt, mert nem az isten segítségéhez kaptunk (Mik. TörL. 243). — Vö. még: Régi példabeszéd: Körmetlen, fárahág; sok ízben sokaknak markokban tört az ág (THALY: Adal. II. 203).

**) Az ilyen kifejezéseket eredetileg nyilván így értették: az Olt a Dunában szétszakadt.

a medve fogta az asszonyt, és kis darabokra törte ott az egész asszonyt' Kans. II. 92. — ε) *se otetaan, pannaan upeelle hantään, sinne revitään* 'azt megfogják, egy csödörnek a farkára kötik, ott szétszakítják' uo. 17 | *hevonon siihen revitellään ja kaikki syödään* 'a lovat ott széttépik és egészen megeszik' uo. I. 186. — ζ) *kun mies on hakannut kaskea, niin on karhu tullut siihen ja sanonut, että: tähän et saa hakata, että tämä on hänen pesänpaikkansa* 'mikor az ember irtást vágott, hát oda jött a medve és mondta, hogy itt nem vágatsz, hogy ez az ő vaczka helye' I. 165.

mordvin: α) *E. ved' sajima, ališ tozo tapama, vedint marto čovořama, vedint ejse ejkakšiš ekše lama* 'man muss wasser nehmen, das ei darin zerschlagen, es mit dem wasser mischen, in diesem wasser das kind baden' PAAS. II. 3. — β) *ton polat putik nuvaras, ton takat eskik ugol pes* 'deine gemahlin hänge an einen schiefen baum, dein kind zerschmettere an einer ecke' uo. 56 | *piše takanzo putiše ugol pes* 'seine kleinen kinder zerschlug er an einer ecke' uo. I. 60. — γ) *M. kerizä udim-vasts preants* 'er schnitt ihm an der schlafstelle seinen kopf ab' AHLQV. MMordwGr. 102.

zürjén: *P. ósis da köinis konóm rišotinis völislo tééćo* 'der bär und der wolf trennten dem pferde den bauch dort auf' GEN. SUS. Aik. XV_r. 39.

osztják: α) *É. tòdà kanzem iux màritl* 'ott száraz fát tördel' PÁPAY: UF. XV. 100. — β) *mur tòdà xàt šugàtlət* 'a nép ott a házat rombolja' uo. 87. — γ) *mèp'k'-èyi mà sèdà lājəmna sēuər'sèm, sèdà i xoləs* 'a manóleányt én ott fejszével összevagdaltam, meg is halt ott' uo. 66. — δ) *AK. n̄neden en mosta xajät ütaya, peť peť tagajà mentčeten, panxet panxet tagajà mentčeten!* 'ist euch der mann nicht lieb, so reisset ihm seine schenkel ab da, wo seine schenkel sind, zerreisst ihm seine schulterblätter da, wo seine schulterblätter sind' PATK. II. 104 | *peť peť tagajà menimedèn, kur kur tagajà menimedèn, kīm tagamedèn* 'reisset ihm die schenkel ab, da wo sie [angewachsen] sind, reisset ihm seine beine ab, da, wo sie [angewachsen] sind, und werfet ihn hinaus' uo. 142.

magyar: α) *Belétörík a körmüket az ajtó-félbe* PPBL. *A szerecsen egyenesre rugódva döfi fel a lándzsát s beletöri a*

hegyét a sisak állandó gombjába (GÁRDONYI: Egri csillagok II. 157*). — β) Az török is elment, az Ur Isten szakaszsa o da nyakát (1594. THURZÓ: Lev. 122). — *Temlechbe zakasztom nyakokat, hogha gongyat nem wyselyk* (LevT. I. 263). — *Az egyházi szolga kereskedgyéc az néki adatot talentommal hasznossan azaz kőzbe szakasztás nélkül kiálczon* (ZVON.: Post I. Előbesz. 6). *Ő felsége practikájokat markokban szakasztotta* (RÁKGY.: Lev. 292). *Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta szemtelen hazugságidat* (FAL.: NU. 250). *Kezdet munkádat markodba szakaszttyák* (SZD.: MVir. 19). *Markába szakasztani pergetyűs sulykának nyelét* (uo).

összelapul

finn: *itse puuttui pihitlöihin, latsistihe lautasihin* 'maga akadt a kelepezébe, lapult össze a deszkák között' Kans. I. 23 | *itse puuttuikin pihitihinsä, latsistihe lautoihinsa* 'maga akadt a kelepezéjébe, lapult össze a deszkái között' Sat. III. 3.

eltompul

finn: *oikein terä tylysi hänen niskaluuhunsa* 'az él teljesen kitompult nyaka csigolyájában' Sat. IV. 160.

vásik

magyar: *Atydink vétkezének, im mint vászik meg beléje fog k fiaknak* (RMK. VI. 83). *Az atyác őttéc meg az vad szőlőt és az fiaknac fogoc vásic meg belé* (KÁR.: Bibl. II. 123). *Kicsirázott eb-agyara az magyar cipóra, de meg váslik foga bele, léssen még oly óra* (THALY: Adal. II. 90).

*) Vö. még: *Ezeket sem gyomroskodásból sem a végre nem írom, hogy valakinek tormát törjek orra alá* (PÁZM. Kal. a2). *Az órodba léssen törve az a torma, mellyel Arszlánt vesztéd* (KÓNYI: HRom. 96).

Tizedik csoport.

ég, éget

finn: *heittää Syöjättären raadon palamaan sinne* 'S. (= boszorkány) holttestét beledobja, hogy ott elégjen' Sat. II. 26 | *karhu siihen paloi* 'a medve odaégett' Kans. I. 40 | *ethän tuosta miten yli mene, tuohon palat* 'azon ugyan sehogy sem mégy át, ott megégsz' uo. II. 113 | *siinä olkien sekaan paloivat kumpikin* 'ott égetek mind a ketten a szalma között' Sat. II. 211 | *siinä paloi nyt linnan omistaja linnan sekaan tuhaksi* 'ott most a vár tulajdonosa a kender között hamuvá égett' uo. 55. — észt: *tule kätte ära põlema* 'im feuer verbrennen' WIED. EGr. 551 | *rīded põlesid selga ära* 'die kleider verbrannt auf dem felde' uo. 345 || *odrad põllule põletab* 'die gerste verbrennt sie auf dem felde' uo.

mordvin: α) *E. tetän avañ baslavkaš véčak a vaji, točak a palj* 'der segen der eltern ertrinkt nicht im wasser, verbrennt nicht im feuer' PAAS. II. 78. — β) *jakstere tolnes kurtavi grivinem* 'vörös tűzben megég sörényem' REGULY: NyK. V. 109.

cseremisiz: kP. *kue čarat tāmēre, elčksōr tuleš jula* 'feucht ist dein birkenspahn, will nicht im feuer brennen' GEN. SUS. Aik. VII. 63.

zürjén: V. *munisni, munisni, vois zev idžid idžas-tega; gztis rutš, settšge džikeđé soltšisni* 'mentek, mentek, jött egy nagyon nagy szalmakazal; a róka folygyújtotta, egészen odaégetek' FOKOS: Nyr. XLI. 73.

vogul: α) *É. vittē voss sēpe'im, ulän voss jase'im* 'fuljak meg a vízben, égjek el a tűzben' MUNK. VOGNGY. IV. 413. — β) *nājin paltēstā* 'tűzben fölégette' uo. I. 13 | *puniy ūpi ulän pältwēs* 'a szörös ugatót tűzben égették föl' uo. III. 463 | *P. soat pū-pūrān oqrēs poltime oqrēsne paltitām* 'hét unokáját tűzbe rakva, tűzben fölégetjük' uo. 525 | *T. lomētnē nqlwē poqltēstē* 'égő lángba rakta' (tkp. 'égette föl') uo. IV. 381 | *É. añ vorin kätpä nūrēm-uj-pīkwē tari'-jiv jānr'* *ulä simän pältawē* 'amaz erőszakos kezű erős állatfiacskát a közönséges fenyőfa nagy tüze közepébe rakják' uo. III. 391.

magyar: α) *Mindene odaégett.* — *Megégett a debreceni*

csere, beleégett a gulyás mindene (VIKÁR: A magyar népkölt. remekei II. 98). — *Körmére égett a gyertya, a tapló, a tekercs* (MARGALITS, Magy. közmond. 471). *Én ugyan tehetségemmel, valamég körmemre nem ég, itt nem hagyom [Csáktornyát]* (RÁKF. Lev. I. 107). — β) *A poluacat egeti tűzbe: comburit* (Münch.-k. 18). *Az toronban szaladának, az toron pedig igen magas és erős, még is mind addig égettem redjok, hogy immár mind megagyák vala magokat* (1557. Tört. T. Új f. VIII. 394).

sül, sült

mordvin: E. *vaj sísem skaliń ojs pańez, vaj véjksé neskeń me c pańez* 'sie ist in der butter von sieben kühen gebacken, in dem honig von neun bienenkörben gebacken' PAAS. I. 122.

votják: *Vańka soã gurã kuřtem, so nãl otsi piřem* 'V. őt a kemenczébe dobta, a leány ott megsült' MUNK. Votj. Nyelv. 13 | *nju gurε piřem* 'das mädchen wurde im ofen gebraten' WICHM. II. 66.

magyar: α) *Ügyejen ked arra a kolbászra s fazék káposztára, nehogy oda süjen* (Nyr. XXXII. 49). *Héküre sült pogácsa 'sós pogácsa' (hékü 'forró kő, a melyen előbb tűz égett, kemencze tüzes feneke)* Somogy m. MTsz. — *Nem hagyja magához sültni a gyalázatot* (PÁZM.² Kal. 265). *Mindjárt az első szavában belé-sült: prima statim verba præcidit* (PPBl.). *Bele sült a beszédbe* (FAL. Jegyz. 921). — β) *Ha a l'én n'ém szereti a legint, süttess'én a legény az annyá'ó pogácsát, abba süttess'é bele fölapr'özva ég galambnak a szüvit* (NyFüz. XXXIV. 140). — *Tüzes vassal lilium bélyegét sütötték hátára* (BARNA: Isk. 408). *Marhára bélyegét sültni* (CzF.). *Homlokára, hátára akasztófát sütötték* (CzF.).

fő, főz

finn: *keitti ohraista olutta...puisen uuen urtehesen, korvon koivuisen sisähän* 'árpasört főzött új kád vályújában, nyirfa csöbörben' Kal. XX. 175.

cseremisiz: α) kCzar. *d'õnga denõ pörõz roklás...*

munā kües 'zwischen der freundin und dem manne kochet sich gar ein ei' PORKKA 47. — β) *nyK. ik padēs šolten . . . kēnam kerdeš* 'wenn er vermag sie in einem topfe zu kochen' RAMST. 209 | *kCzar. tumāneya kalpakešet šoldalēm* 'in der schale eines eichenzapfens kochte ich ihn' PORKKA d. 105.

votják: ton tañi kesmektos vaĩa mušte tubisa tatsi musir leštisa daša 'bringe kufen her, sammle deinen honig ein und braue dann hier met' WICHM. II. 56.

osztják: α) KK. voš xadox tēda ēne pūda tēg matājet 'für die mahlzeit der stadtbevölkerung wurden sie (die renntiere) in einem grossen kessel gekocht' PATK. 94 | *É. uās-ājnāβ uūñmōn ī pēlgal putna mollēmān* 'a keskeny állú lazaczung egyik felét a fazékban főzzük meg' uo. 138. — β) *É. novy isi kāyārlen seda* 'te is főlész itten' PÁPAY: UF. XV. 13 || *ī sorāl putna* (loc.?) *kāyār'sallī* 'a [tokhal] másik felét üstben megfőzte' uo. 103.

vogul: É. ulān ponsāslāln 'főzd meg tüzön' MUNK. VogNGy. I. 151.

fagy

finn: α) *orja suistui suin lumehen, päin paleutui** *pakka sehen* 'a szolgál szájjal a hóba esett, fejfel a fagyba fagyott' Kant.³ III. 26 (268. l.). — β) *karhu meni ja piti häntäinsä lähteessä, niin kauan että se jäätyi sinne* 'a medve ment és farkát a forrásban tartotta addig, míg odafagyott' Kans. I. 35 | *ja sitten jäätyi häntä siihen kiinni* 'és azután odafagyott a farka' uo. 42 | *niin sen häntä katkesi, kun jäätyi sinne avantaan* 'hát a farka, mikor odafagyott a lékbe, elszakadt' uo. 40 | *kun kettu luuli hännän hyvästi kiinni jäätyneen avantoon, niin meni Ilmolaan* 'mikor a róka azt vélte, hogy a [farkas] farka jól belefagyott a lékbe, hát elment Ilmolába' uo. 55. — γ) *kuin olette pahat, tähän kylmämme, kuclomme kaikki* 'mivel rosszak vagytok, ide fagyunk, halunk mindnyájan' uo. 184 | *sitä jo häntä kylmi avantoon hänellä* 'aztán már belefagyott a farka a lékbe' uo. 49 | *kylmi hännästä siihen avantoon*

*) Alapszava *pala-* 'ég'. Vö. *tulipalo pakkanen* 'rettenetes fagy' (*tulipalo* 'tűzvész, égés') Kans. I. 55.

jäähän 'farkánál fogva odafagyott a lékbe, a jégbe' uo. 102 | *kouko piti siinä häntää, jotta se kylmettyi kaivoon* 'a medve ott tartotta a farkát, hogy az odafagyott a kútba' uo. 46 || ész t: *senna külmetati palju inimezi* 'dort erfroren viele menschen' WIED. EGr. 344 | *vezi on külmand töbrise* 'das wasser ist im zuber gefroren' uo. 344. — δ) *oisko uhkahun uponnut, meren jälle jähmettynyt** 'a vizes hóba merült-e, a tenger jegén fagyott-e meg' Kal. XV. 69.

lapp: α) *S. puoltaja čakše tännie kaltejisnie tann kuhkiep, kussekq sieipie, julëkie kilëmi faste tann kaltejisse* 'a medve addig ült a forrásban, a míg farka, lába erősen belefagyott a forrásba' HAL. III. 31 | *tasak ko kalëmë piejai sä'ipë čakcë-prutnin sisä* 'a míg a farka belefagyott a (vizes) kútba' uo. V. 116 | *N. de ješ jottal rjevan dast birra, dassaci go guovčast sæjbe galbmo galdo sisa* 'a róka meg ott körülötte járkált ideoda, míg a medve farka belefagyott a kútba' FRIS 6 | *de ledje dat rúoššat galbmom muottagan sisa ja jabmam dokko* 'da waren die russen im schnee erfroren und dort gestorben' QVIGST. 32 | *poares väre lei kalämun kcahte-sa d'd'äi* 'az öregember megfagyott a sátorhelyen' HAL. III. 172 || *Spiëccë læ galbmom ja gärram goätte-sa djai* 'Sp. ist erfroren und erstarrt auf dem zeltplatze' QVIGST. 21. — β) *S. tē sa kōlū jāmi taita mēñcīta* 'aztán megfagyott az erdőkben' HAL. V. 137 || *tē äi kōlū jāmi tātān to'lovum mohh kai* 'ezen üldözés közben megfagyott a stallú' uo. 122.

mordvin: *M. kepters äindaš antsīmati* 'der bastkorb fror im eisloche ein' AHLQV. MMGr. 118/9.

votják: *Vestä-nil pelaz azveš igi: kabanä kinnäm jo* 'Vestä-leány fülében ezüst fülbevaló: az asztagba fagyott jég' MUNK. VNpH. tm. 111 | *ta kišno-murt kionleš lukmäšä kinnäm bižžä adžisa, kionäz karnanäniz žugni kutkäm* 'ez az asszony a farkasnak lékbe fagyott farkát látván, a farkast ütni kezdte vederhordó rúdjaival' p. 126.

zürjén: *P. böžis kinnöm jukmös berdas* 'a fark odafagyott a lékhez' Rogov: UF. II. 65.

* *jähmettyy* '1. megfagy; 2. megalszik' (SZINNYEI, Finn-m. szójegyzék).

magyar: *A fejem oda fagyott a jéghez* (Nyr. XXXII. 456). *S a menyasszony az ablakba, oda fagyott az ajaka* (VIKÁR: A magyar népkölt. remekei II. 118). *Sárga sarkantyús csizmája lábára van fagyva* (uo. 118). *Ő neky ruhay testeehöz ees az sebókhöz ragattanak es fagytanak vala* (Winkl.-k. 204). *Ki al vala a naǵh hidegre, es vizes ruhat magához haǵga vala faǵnia* (Nád.-k. 84). *Beléfagyott az szó 'elállt a szava, bennerekedt; elhült'* (Nyr. XLII. 298). *Belefagyott, mint a fehérvári béka a kocsonyába* (CzF.). *A fiatal ember érezte, hogy halálveríték gyöngözik a homlokán s oda is fagy a bőrére* (MÓRICZ ZSIGMOND: Nyugat VII. 613). *A' hazútság ajkamra ne faggyon, ha valamiben a' sínóron kívül találnék vágni* (SZEGEDI JÁNOS; Nagy-Szárnyu Saskeselyő 18; id. Nyr. XLII. 162). *Vérébe fagyott*) ruháját zent testeről levonyák* (MAROSVÁSÁRHELI G. Evang. 307).**)

fagyaszt

finn: *kylmä veitikän venehen, Ahin laivan lainehille* 'a kópénak a csónakját, Ahtinak a hajóját a hullámokra fagyasztja' Kal. XXX. 171 | *kylmä veitikän venonen, pursi lieto Lemminkäisen selvälle meren selülle, ulapalle aukealle!* 'fagyaszd a kópé csónakját, a könnyűvérű Lemminkäinen dereglyéjét a síma tengersíkra, a nyílt tengerre!' uo. 133 | *kylmä kattilat tulelle, hiilet uunin lietoselle, kätet naisen taikinahan, poika neitosen povehen, utarihin uuen maito, vatsahan hevosen varsa!* 'fagyaszd a katlant a tűzre, a paraszat a kemenceze kis tűzhelyére, a nők kezét a tésztába, a fiút

*) Ma már elhomályosult e kifejezésmód eredeti jelentése, s azt mondják: *vérbe-fagyba*.

**) De *-ben* raggal is; pl. *Azon vérben fagyva téteték el* (KER. Préd. 428). *Verben fagiuan fekszik teste* (BáthBúcs. 3). *Vereben fogywan halwa fekyk* (Érdy.-k. 628, Nagysz.-k. 86). — A *-ben* rag azonban bizonyára ezekben is latívus-értékű, mivel a régi írások nem tesznek különbséget a *-ban -ben* és *-ba -be* használata között. Az élő nyelvben u. i. a *-ba -be* rag lett általános mind latívusi, mind locatívusi értelemben, s mármost, minthogy a hol? kérdésre felelő *-ban -ben* is *-ba -be*-nek hangzott, egészen összekeveredett a két rag írása, s olyankor is írtak gyakran *-ban -ben-t*, mikor a határozó hová? kérdésre felelt.

a leány keblébe, a tejet a juh tőgyébe, a csikót a ló hasába! uo. 273.

cseremisiz: kP. *erām i jām alan kōlmāktat* 'sie lassen den knaben unter dem eise gefrieren' GEN. SUS. Aik. VII. 43.

olvad, olvaszt

finn: *luuli Tuhkimo Muuritsan miehinensä sinne nyt sulavan* 'azt hitte, hogy T. M. embereivel együtt most ott elolvad' Sat. II. 35—6.

cseremisiz: kCzar. *tāi partār liat kōn, kečeš ot šuļā š-lā* 'wenn du stark wärest, würdest du nicht im sonnenschein schmelzen' PORUKA 1.

osztják: É. *oyszar tüüm nozāiel tutna* (loc.?) *lvta pitseli* 'a róka a hozott húst a tűznél olvasztani kezdte' PÁPAY: UF. XV. 101.

magyar: *Ide váltig olvad a hó* (1599. THURZÓ Lev. 273).

forr, forrad, forraszt

magyar: *Soha alkalmatlanabb időben nem esett volna az Kd távolléte mint mostan, ugyan rám forr az sok galiba egynehány helyről* (1668. LevT. II. 254). *Torkára forr néked elegyített bora* (KÓNYI: HRom. 201). *Tettének zsírja torkára forrott* (MARGALITS, Magy. Közm. 261). *Torkára forrott a huncutság* (uo.). — *Corinthiai érc nem egyéb, hanem mindenféleből az olvasztó kemencében egybeforrott bányászna* (FAL. NU. 263). *Leghottan egybe forradanak hű czontyay es talpay* (Jord.-k. 714, Érdy-k. 322b). — *Ez édesíti egymáshoz a szomszéd-ságot, ez köti össze a szíveket, ez foglalja és forrasztja egybe a felebaráti szeretetet* (FAL.: NU. 307).

Tizenegyedik csoport.

megrothad

finn: *α) kettu ajoi hevosen suohon, ja se sinne kuoli ja märkäni** 'róka a lovat a mocsárba hajtotta, s az ott megdög-

* *märkäne* 'rothad' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

lött és elrothadt' Kans. I. 56. — β) (déli Häme) *ne laho** *läjää(n)* 'azok (a házak) összedültek' (tkp. 'rakásba korhadtak') KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — észt: α) *sāgu sa pō-zastiku peñdimaje* 'mögést du im gesträuch verrotten' WIED. EGr. 344. — β) *sāgu sa ragastiku raipenema* 'mögést du im dickicht verfaulen' uo. 345. — γ) *vili mädaneb pōllu peale* 'das getreide verfault auf dem felde' uo. 344.

megpenészedik

észt: *hallita ize oma raha-koti kōrva* 'verschimmele selbst neben deinem geldsacke' WIED. EGr. 343.

elhervad

észt: α) *senna lillike närtsizin* 'dort welkte ich blümchen' WIED. EGr. 344. — β) *kürika otsa kolletama* 'auf dem hügel dahinwelken' uo. 343.

szárad, szárít

finn: α) *emäntä juuston leipoi ja panee hulaan rakoon laudan päälle kuivamaan ulko-ilmaan* 'a gazdaasszony sajtot készített és a sarokhasadékba teszi deszkára, hogy a külső levegőn száradjon' Kans. I. 97 | *rupeisi hyppäämään selüstä: kun on tervattu, hän ei pääse, karvat tarttui, kuivi kiinni siihen selkään* 'le akarna ugrani a hátáról: [de] mivel be van kátványozva, nem bír, a szőre ráragadt, rászáradt a hátára' uo. 341 || észt: *kēl' kuivab suhu* 'die zunge vertrocknet im munde' WIED. 344. — β) *älä, veliseni, mene, siellä koiraat tapetaan, naaraat jätetään, liha hääpaistiksi, ja nahka orrelle kuivamaan* 'ne menj, testvérkém, ott agyonütik a hímeket, [csak] a nőstényeket hagyják meg, húsukat lakodalmi pecsenyének, bőrüket a gerendán megszáritani' uo. 192 | *pavut kuivutti palolle, hernehet kukostukselle* 'a babot hüvelyére szárította, a borsót virágjára' Kant.³ III. 6. — γ) észt: *nizud nurmele närtsitab* 'den weizen macht sie verdorren auf dem felde' uo.

*) *lahoa-* 'korhad' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

cseremis z: α) kCzar. *tu ðð pelen ðšt koške'n pižēn* 'sie trocknete an ihrem körper fest' PORKKA 7. — β) *βozaka pun-da šešet koštālēm* 'in der ofennische trocknete ich ihn' uo. d. 105.

vogul: É. *χoti χum vēritēs, mātāt tū ti tās wēs* 'a melyik ember kibírta, az a maga földjén, ott ért szárazra (tkp. oda száradt)' MUNK. VogNGy. I. 72.

magyar: *Odaszárad. Rászárad, rászárít.* — *Ki-derüt a te napod-is és ugyan tsak arra szárad a gyalázat, a ki gyalázott* (FAL. SzE. 538). *Ennek is má a lába szárába száratt az esze* (NyFüz. XXXVII. 58). *Oldala csontjához száradt a lelke* (CzF.).

aszik

magyar: *Úgy látom édes fiam hogy a vén ember mellé aszol te is, mert cifrálnodni kezdel* (1625. Tört. T. Új f. II. 377). *Ugyan hozzá aszot az lelke* (DECSI: Adag. 43). *A rosszrúl, kihez mihez már hozzá aszott természetek, az istenes jószágoknak gyakorlására beszélleni* (FAL.: NU. 252). *Úgy szivekhez aszott némely különös vétkek, hogy dicsekedve fitogatják* (FAL.: UE. 447).

akad, ragad

finn: α) *sinne puuttui pursinensa* 'ott megakadt csónakjával' Kal. L. 507 | *puuttui luotohon lujasti* 'megakadt a kőszirten erősen' uo. XLIII. 128 | *länget puuttui länkilöihin, vemmél vempelen nenähän* 'a lóiga beleakadt a lóigába, lójárom a lójárom végibe' Kal. III. 95 | *minä en kehtaa kaikkeen ppyttöön puuttua* 'nem vehetem magam rá, hogy minden hálóba beleakadjak' Kans. I. 263 | *säynäjä ei puutu kuin hyvin vahvaan ja harvaan verkkoon* 'az ön csak igen erős és ritka hálóba akad bele' uo. jegyz. | *itse puuttui pihtihinsä* 'maga akadt a fogójába' uo. 33 | *itse kaunis Kaukomieli puuttunut haravan piihin* 'maga a szép Messzivágyó akadt a gereblyefogba' Kal. XV. 269 | *maot puuttui onkehensa, väkähänsä kyyt vihaiset* 'férges akadtak horgára, mérges kigyók kampójára' uo. XXVII. 171 | *vai on puihin puuttununna* 'vagy fákra ragadt [a tej]' uo. XXXII. 191. — β) *minä pistin häntäni kairoon,*

ja siihen tarttui noin paljot kalat 'farkamiat a kútba dugtam és azon ragadt rajt annyi hal' Kans. I. 46 | *aura tarttui kanton* 'az eke beleakadt a fatőkébe' uo. 73 | *tarttui aisa aisan päähän, rahe rahkehen takistui* 'beleakadt a szánrúd a szánrúd végibe, összeakadt a szij a szijba' Kal. III. 93 | *karhun kápäle tarttui rakoon* 'a medve mancsa a résben fogva maradt' Kans. I. 70 | *vaan tarttui ansaan jalastansa* 'hanem lábánál fogva bennakadt a törben' Sat. III. 33 | *kenkä tarttui tervään* 'cipője beleragadt a kátrányba' uo. I. 76 | *ja haapanan päähän oli tarttunut hiiliä* 'és a vadruca fejére szén ragadt' Kans. I. 10 | *minä pistän häntäni avantcon, niin se tarttuu joka karvan nenään kala siitä, kun minä vedän ylös* 'én a farkam a lékbe dugom, hát minden szál szőre végére hal akad onnan, mikor fölhúzom' uo. 63 || *tarttui jalkaan ketulle* 'belefogódzott a róka lábába' uo. I. 26 | *siitä seppo Ilmarinen tarttui tukkahan urosta* 'I. kovács aztán üstökön ragadta a hóst' Kal. XL. 137 | *kiiskipä oli tarttunut lohen pyrstöön* 'a sérincez belefogódzott a lazacz farkába' Kans. I. 262 | *tarttuivat toveriinsa käsin* 'megragadják kezükkel társukat' Sat. II. 86. — γ) *kouko otti ketun jalkaan ja veti* 'a medve megragadta a róka lábát és húzta' Kans. I. 46. — δ) ész t: *kurku hakkama* 'in der kehle stecken bleiben' WIED. Wb. | *pigi hakkab sörmede külge* 'pech bleibt an den fingern kleben' WIED. EGr. 554.

lapp: α) S. *tē ma mon tallē, jähkē, kihcucičan tasā?* 'azt hiszed, hogy én most majd ebbe beleakadok?' HAL. V. 118. — β) *ku kāmak tabērāni ta'rēvēn sisg* 'mikor a cipő beleakadt a kátrányba' uo. V. 187 | *tihte kūtīe taparānāma kirkiä-šwalks* 'ez a kígyó odaszorult egy köhasadékba' uo. II. 42. || N. *tē tarāvanih* (v. *veuttaih*) *mānnujh aktan 'ābbarin* 'és ekkor odaragadt a holdhoz az edénynyel' HAL. III. 181 | *albma-olbmo galdoi bigjim soejbam ja guōlek darvanegje dasa* 'az emberek kútjába tettem a farkam és a halak rajta akadtak' (*darvvanet* 'an etw. haften bleiben') FRIIS 6. — γ) S. *te tēhpui iē mānnui* 'ekkor odaragadt a holdhoz' uo. I. 78 | *te tēhpui ēhča mānnui aktan tarēvē-kouhpočin* 'ekkor odaragadt a holdhoz az edénynyel együtt' HAL. NyK. XXII. 314. — δ) K. *a kītti jī paššan* 'kézbe nem ragad' GENETZ: UF. I. 71. — ε) N. *vimag de fatti guofča sajbai* 'végre megfogta a róka farkát' FRIIS 8.

mordvin: E. *turmado turmas jaki, kozoń d'ak a ponji* 'es geht von gefängniss zu gefängniss, es bleibt nirgends stecken PAAS. II. 63 | *šči pécis a ponjit sinst ponast* 'ihr haar bleibt nicht zwischen der zange stecken' PAAS. I. 112.

cseremis z: kCzar. *βaslina't tu'rak šü'mžö... ana' βelen pi'sšö!* 'so möge auch Wassilis herz an Anna hängen!' POROKA 31 | kP. *la βraš pižēn kolen* 'er blieb im kot kleben und starb' GENETZ: SUS. Aik. VII. 16 | *kišes kutko pižes* 'die ameise bleibt im harz kleben' uo. 48 || *onžen, oš tal'ž d'edēs pižas tōcat, šim tal'ž d'edēs pižālalda* 'er sieht zu und indem er nach dem weissen füllen hascht, fasst er das schwarze' uo. 15 | *onžen šo'ra, šo'ra-t, oš taras pižas tōca* 'er steht und sieht zu, steht und versucht den weissen bock zu fassen' uo. | *oš kombeš pižas tōca* 'er versucht die weisse gans zu fassen' uo. | *aβadān čičeš d'že kučo* 'sie fasst die brust ihrer mutter' uo. 32.

votják: α) *vijä šurām murt* 'hurokba akadt ember' MUNK. VNpH. 55. — β) *kik šika-vinjoslen vilaz limi ug ku'ddža (šikal-šur)* 'zwei brüder, an denen der schnee nicht haftet (die kuhhörner)' WICHM. II. tm. 376. — γ) *volit bad'ar vijue limi uz tu'kta (škāu-šur)* 'der schnee bleibt nicht auf dem glatten horn (das kuhhorn)' uo. tm. 215. — δ) *mo'n-ke zek lu'isal, pilem šer'i no ei šedil'isal* 'wenn ich das grösste wäre, müsste ich mich nicht hinter der wolke verbergen' WICHM. I. d. 447.

zürjen: α) *keni ne šed ponjis? po'tšes koste šibdema* 'wo ist denn der schwarze hund? — in einem spalt im zaun blieb er stecken' WICHM. SUS. Aik. XXI., 40. — β) V. *medberja širke'tšše mi-ke šedema* 'az utolsó hurokba valami akadt' FOKOS 38.

osztják: α) É. *tövus malaj sž tararlēsön?* 'tunguz, miért akadtál ott meg?' PÁPAY: UF. XV. 47 | *iō'k zoža an' tarar-lü'len* 'jégben sem akadsz meg' uo. 70 | *iō'k'n'a an' tarar-lü'isat* 'vizben nem akadtak meg' uo. 62. — β) *no'ros-laidi kōrdētna tāχnas* 'a fölfelé álló vasakba akadt [az]' uo. 55. — γ) *iō'ro-χazēm kural to'ro-χvnēmdēs* 'az ott hagyott lába oda ragadt hozzá' uo. 174 | *oχsar pozi zoža i iāsl to'ro χvnēs* 'a róka farkához az egyik keze odaragadt' uo. 101.

vogul: α) É. *ūnlēnē mān at taχni, lūlnē mān at χani*

'ülő helyén nincs nyugta, álló helyén nincs maradása' MUNK. VogNGy. I. 82 | *χᾶπρᾶ-t q w n e ä'inäspinel taimatēm* 'állánál fogva fön volt akadva egy nyárfaágon' uo. 15 | T. *laptā tau-q š ē n nuy-toumēyts* 'a levél fönnakadt az ágon' MUNK. VogNyjár. 273 | É. *am supēmtēl tḗtāpēm n e ta'ile'im* 'ingemmel a ládamba akadok' uo. 9 | *χoti aul nē-ke tarapi-ke ānēm n e* 'ha bármí vidékbeli nő belém akad' VogNGy. IV. 6 | *añ mēt-nē, kuñer, taw la'ilān ta'imats* 'ama béresnő, a szegény, megakadt az ő lábában' uo. 32. — β) *kērā āχwtāsēn tū χanuwēs* 'vasa a kőbe odakadt' uo. II. 303 | *mañsi χum lūw pēs-pōχän tū χanujēs* 'a mányisi ember a ló csipőjéhez odaragadt' uo. I. 73 | *ti sāt lū χoti χumin tā'ināt tori' kātän χanuje'it: mir-susnē χum taw voss āli* 'ezen hét ló, a melyik embernek a hívására a kezéhez ragad, az hadd legyen világügyelő férfvá' uo. II. 116.

magyar: α) *Een nyelwem ragada een yneymhez* (Keszth.-k. 39). *A mitől féltél, a ragad teread* (HELT. Bibl. I. aaaa). *Áldozza meg az iuhnac minden kőuérít, melly az béli-hőz ragadot* (KÁR. Bibl. I. 89). *Mi ragadt az embernek seggire, hanem csak szarbincsök* (SalMark. 14). *Igea nagy volt a sár, egyszer beleragadt a félcsizmám* (MNGy. I. 459). *Odaragadt a fába mind az egész ujja* (MNGy. X. 189). *Az arancipe oda vót ragadva a szurokba* (MNGy. IX. 82). *A templom elejít teleöntötte szurokkal, hogy majd beleragad az a szépség* (uo. 92). *Akinek testihő hozzá iér, arra ragad a seb* (Nyr. VII. 181). — β) *Az kevények akadanak az horogba* (Dom.-k. 95). *Absolon fára akada* (PÁZM. Préd. 1109). *Ligetes erdőkön messzére haladott: de a maga haján egy fára akadott* (THALY: Adal. II. 200). *Hozza el neki azt a galyat, aki a kalapjába (? -ban) legelőször megakad* (MNGy. IX. 80).

bepiszkolódik

finn: *ja ryvettyi pää viiliin* 'és a feje tejfölös lett' (tkp. 'bepiszkolódott a tejfölbe') Kans. I. 45 | *ryvettyi itsensä sitten viiliin kaikki* 'aztán egészen bepiszkolta magát tejföllel' 63.

mordvin: *E. lamo varnes gadavi pulinem* 'sok gödörbe bepiszkolódik farkam' REGULY: NyK. V. 109.

megmerevedik

észt: *senna tuvike tarretu* 'dort erstarte ich täubchen'
WIED. EGr. 345.

vogul: *É. ðém-ʒalés jol-pōséli, la'ilärä, kätärä tū-pōsei'*
(= *kärtei'*) 'ha az ember meghal, keze-lába megmered' MUNK.
VogNGy. IV. 423 | K. *k'ölem noul' tqu kārti* 'a holttest (hús)
megmerevedik' VogNyjár. 200.

B) Az ablativusi szerkezetek.*)

Az ablativusi szerkezetek, bár nem oly változatosak, mint a lativusiak, mégis elég nagy számmal vannak. Négy főcsoportra lehet őket osztani.

Az elsőbe a következő igék tartoznak: *szerez, kerít; vesz, vásárol; választ, kiszemel; eljegyez; akar; kap; lop; szed, gyűjt; fog, halász, horgász; vág, nyes, szakít, tép, tör; kidönt, földönt; agyonüt, megöl; lö, célóz; koptat, rothad, korhad, ég, éget; olvaszt; eszik, iszik, itat.* Ezek mellett az ablativus kétségkívül azt fejezi ki, hogy a cselekvéssel együtt jár az illető tárgynak a cselekvés helyéről való eltávolítása.

A második csoport már kevesebb igét foglal magában: *keres, talál, találkozik, akad.* Ezekben is benn van már az elvívés fogalma.

A harmadik csoport igéi a következők: *észrevesz, megismer, megtud, tanul, olvas; lát, néz, látszik, süt, ragyog, fénylik, megvillan, hall, hallgat, hallatszik.*

Végre a negyediké: *beszél, kiált, énekel, kér, kérdez, mennydörög; szúr, döf, rüg, üt, harcol.*

E két utolsó ige-csoport mellett az ablativus azt a helyet jelöli, a hol az ige alanya van, mikor a cselekvés történik, s a cselekvés ezen a helyen kívül álló tárgyat érint.

*) Irodalom: BUDENZ: Finn nyelvtan² 107; SETÄLÄ: Suom. kiel. lauseoppi² 61; Suomi II. j. XVI. 57; CANNELIN: Suomi III. j. II. 86; KANNISTO: Suomi III. j. XX. 128; SJÖGRÉN: Liv. Gramm. 259; WIED. EhstGr. 342; MISTELI: Zeitschr. für Völkerpsych. u. Sprachw. XVI. 441; FOKOS: NyK. XXXVI. 239; SIMONYI: MHat. I. 32.

Első csoport.

szerez, kerít

finn: α) *matkatoverin taaskin täytyi kylästä hankkia ruokaa* 'az útitársnak megint kellett a faluból ételt szerezni' Sat. IV. 68. — β) *mistä s tuommoisen joukon mateita väänsit* 'honnan kerítettél ennyi menyhalat?' Kans. I. 54.

mordvin: M. *art, dobivak kostivik kepter* 'geh, schaffe irgendwoher einen bastkorb' AHLQV. MMordwGr. 118.

osztják: α) *É. nēmäl seltta sitmal* 'nevét innét vette' PÁPAY: ONGy. 107. — β) KK. *nemay ūrt jim nemet čot čotémōt?* 'der namhafte held, wie (tkp. 'honnan') gewann er sich seinen schönen namen?' PATK. II. 22.

vogul: K. *k'otél tautém kēntén?* 'honnan szerezted (tkp. 'van szerezve') sapkád' MUNK. VogNyjár. 226.

magyar: α) *Nekem kenig nincs honnan szereznem* (1554. Tört. T. Új f. VIII. 532). *Ha kegyelmed valahonnet szilvára árusokat szerezhethetne árvaiaikat, vagy két feles szilvánk van, igen megköszönném kegyelmednek* (1624. uo. I. 493). — β) *Kerítünk valahonnet egy szép nagy halat* (MNGy. IX. 539).

vesz)*

finn: α) *hän otti sieltä kyytihevosen* 'ő vett ott póstalovat (előfogatot)' Kans. II. 30 | *ja se tyttö-parka joutui kuninkaan*

*) A török-tatár nyelvekben is; pl.

oszmán-török: *ne istersin alām sana čaršēdan* 'bármit akarsz, megveszem a bazárból' Kúnos: OszmNGy. II. 330 | *bir žijer aldēm pazardan* 'májját vettem a vásárból' uo. 363.

ufai-tatár: *kájan áldey?* 'honnan vetted?' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 93.

miser-tatár: *bazardin alyan əslijəmnəy urta-bildəməsi tar kilgən* 'an meinem pferdegesshirr, das auf dem bazar gekauft ist, ist der mittlere querriemen in der herabhängenden zierde zu schmal' PAAS. SÜS. Aik. XIX₂. d. 85 | *kazandin alyan iltər-bürkəgnəy anəy kədrəsən nig(ä) əjländərdəy?* 'die kräusel an deiner lammfellsmütze, die in Kasan gekauft ist, warum hast du sie gedreht' uo. 62. 1.

puutarhaan ilman käsittä, ja sieltä otettiin kiinni 'és az a szegény leány a király kertjébe jutott kéz nélkül, és ott megfogták' uo. 13 | *ota talosta evästä* 'végy a házból útravalót' BUDENZ: FNy.² 140 | *vaimon poika meni ja otti metsästä näreisiä keppiä* 'az asszony fia elment és szerzett az erdőben fenyőbotokat' Kans. I. 178 | *otti härän heinikosta, auran pellon pientarelta* 'az ökröt vette a legelőről, az ekét a szántóföld mesgyéjéről' Kal. XLII. 151 | *työnnän kuuta ottamahan, talia tavottamahan ahomailta aukeilta, leveiltä lehtomailta, korkeilta korvikoilta, mataloilta haavikoilta, kultaisilta kuusikoilta, hopeisilta saloilta* 'küldöm [öket] kövérséget szerezeni, faggyút keresni a sík mezőkön, széles ligetekben, a magas erdőkben, az alacsony nyárjasokban, az aranyos fenyvesekben, az ezüstös berkekben' uo. XXXII. 41 | *ota vitsa viiakosta, koivu korven notkelmosta* 'végy egy vesszőt a berekben, egy nyírfát az erdő hajlásában' uo. XXXIII. 109. — β) *kirkosta olen otettu, kappelista kahvaeltu* 'a templomban fogtak meg, a kápolnában ragadtak meg' Kant.³ III. 22.

lapp: S. *kustöm tällä kakkom waltti?* 'hol fogom elvenni?' HAL. II. 43 | *koste kalhkan monno tü ijän valltät?* 'honnán vegyelek [ki] tégedet éjjel?' uo. V. 53 | K. *koist ton rimn valdiž tajt košk kuollijt?* 'hol vetted, te róka, ezen szárított halakat' GEN. UF. I. 77.

cseremisiz: kP. *indeg erödzlan indeš büt mučaškêc üööröm nalön* 'kilencz fiának leányt vévén kilencz vizen túlról' GEN. SUS. Aik. VII. 57.

kazáni-tatár: (Jurtkuli) *žajıqlardın itek aldım* 'in Uralsk kaufte ich mir stiefel' PAAS. KSZ. III. 51.

csuvas: aU. *pažardan inön jabalazeh ünön?* 'a vásáron micsoda holmikat vettél?' MÉSZÁROS, CSUVNGY. II. 417 | aT. *sürön allerdü tšerhkker pit vünözē, žes pažardan ilinē pələstšē* 'a ti kezetekben lévő ostortok nagyon vékony, hadd tudjuk meg, melyik vásárban vettétek' uo. 149 | aT. *tšönberdēn ünö šur jävlek, žörfünē ügü pöđerhē* 'Szimbirszkben vett fehér kendő, a széle aranyos pántlikával beszegve' uo. 98 | aT. *samardandā ünö säre lažā* 'Számárában vett sárga ló' uo. 147. — Vö. aU. *'stan tijerön kü ukšanā?* 'honnán pakoltad fel ezt a pénzt?' (tije- megrak, [terhet] föl- v. berak' PAAS.) uo. 420.

v o t j á k: B. *kabakîs bastem kutîñ vedra vina* 'aus der schenke kaufte er drei eimer branntwein' WICHM. II. 167.

z ü r j é n: V. *kîs pe taje (taja) boštis mišku-kuťšikse?* 'honnan vette ez hátbőrüket?' FOKOS 58 | V. *me og mun ñe-kittse, a me kîs-ke tsukeren bošta ðénga* 'én nem megyek sehova, hanem én valahonnan egy csomó(val) pénzt kapok majd' uo. 122 | *jözlön mij eš-kö abu, sömîn kitiš boštan* 'wenn du einmal dem fremden nicht zugeben hast, wo bekommst du dann selbst?' LYTCKIN 34 | P. *kîs sîja çeri boštöm* 'honnan vette ő a halat?' ROGOV: UF. II. 65.

o s z t j á k: AK. *žüdem söt sojeyen tündépteta vāgay ñir, vāgay saz man çote redem* 'von wo nehme ich [gleich] teuere stiefel und teuere gewänder um euere 300 mann zu kleiden' ПАТК. II. 22 | É. *ñul iijam niyna selтта uñiñisem* 'az öregeb-bik fiannak onnét vettem feleséget' PÁPAY: UF. XV. 151 | *mà iaiam çoltša ñisem?* 'az én bátyámat honnét vettem?' uo. 63 | AK. *āipa çui noçtotumdöt tōgol löçivet juç ādimöt* 'der jüngere mann stand auf, nahm aus dem holzlager (eigtl. ecke) hinter dem herde ein holzstück' ПАТК. II. 44 | AK. *tada, žüdem çui muçat ei çōtīvet nēçat veje!* 'väterchen, uns drei männern nimm frauen aus einem hause!' 154 | AK. *untīvet ei tapa vejöt, urīvet ei tapa vejöt* 'aus dem walde nahm er einen holzspan, aus dem kiefernhaie nahm er einen holzspan' 136 | AK. *kēs ājīvet vejāi nova ñot-sēm-tāçat* 'er nahm aus seiner tasche das weisse handtuch' 126.*)

*vásárol**)*

f i n n: *osta sieltä ostamia, pojalle si puolahattu!* 'vásárolj ott vásárolnivalót, a fiadnak lengyelsapkát!' Kant.³ II. 148 | *osti sieltä rätsinäisen, . . . osti sieltä sussunaisen* 'vásárolt ott ingeckskét, . . . vásárolt ott derekas ruhácskát' 214 | *annoin vieläkin sinusta solen suuren minjällesi, saatu saksan kaupungista, ulkomaalta ostettuna* 'adtam még érted menyednek egy nagy

*) De ugyanott locativussal is: AK. *man kēs ājēma nova ñot-sēm-tāçat veje* 'nimm aus meiner tasche ein weisses handtuch!'

***) L. fönnebb *vesz* alatt is.

csatot is, a melyet német városból kaptak, külföldön vásároltak' III. 63 | *viinat ostin Wiipurista, oluet omilta mailta* 'a pálinkát Viborgban vettem, a sört saját földünkön' I. 154 | *ostin lakin Helsingistä* 'vettem sapkát Helsingforsban' SET. SKL.³ 61 | *minä läksin taas Löytölästä jauhoja ostamaan* 'elmentem ismét L.-ben lisztet venni' Kans. II. 37 | *hän läksi ostamaan apteekista rohtoja* 'elment orvosságot venni a patikában' uo. 50 || (Koillis-Satakunta) *se on otanu' viljaa Jämsästä* 'az gabonát vett Jämsäben' SETÄLÄ: Suomi II.-j. XVI. 56 | *se oli menossa kaupungista tavaraa ostaan* 'most ment el a városba árút venni' uo. || észt: *ma oústin sed turult* 'ich kaufte es auf dem markte' WIED. EGr. 346.

lapp: S. *sō aččij tuhte parnie mennet marhneste viñep oqstet* 'a legénynek el kellett mennie a vásáron pálinkát venni' HAL. III. 76 | *ku' tihte parnie marhneste pōtj, sō lij oqstumq marhneste õmesse ai'*, *maitie aččijin prū^oresne utnet* 'mikor a legény a vásárról megjött, a vásáron különféle holmikát vett a lakodalomra (tkp. melyeket a lakodalmon birni fogtak)' uo. | *suomies aikien lij viñop wārādonma oqstumq marhneste* 'egyszer oda volt pálinkát vásárolni a vásáron' uo. 164.

vogul: É. *kuñer, nay ti-xurip-ut xoti sāmnel joutäs-lèn?* 'szegényke, te micsoda vidékről vásároltál ilyesmit' MUNK. VogNGy. IV. 338.

választ, kieszemel

finn: *Tuhkamo silloin valitsi kauniimmat siivet sieltä talteensa* 'Hamupipőke akkor kiválasztotta ott a legszebb szárnyakat' Sat. I.² 36 | *sieltä vaattehet valitse* 'válassz ott ruhát' Kant.³ III. 87.

mordvin: E. *nej kosto sajik, šesk putik, vaj kosto varčik, sez(é) uskik!* 'nun, woher du ihn genommen hast, dahin versetze ihn (zurück), o, woher du ihn ausersehen hast, dahin bringe ihn (zurück)!' PAAS. I. 74.

eljegyez

finn: «*mistä sie kihlasit?*» — «*metsästä mie kihlasin*» 'hol jegyezted el?' — «Az erdőben jegyeztém el» Sat. II. 101.

akar

finn: *jos takot venettä täältä* 'ha csónakot akarsz itten'
Kal. XVI. 238.

kap

finn: *täällä käyn tietelemässä, mistä työtä, ruokaa saisin*
'itt járok tudakolva, hol kapnék munkát, ételt' Sat. II. 84 |
mistä nyt saadaan neula 'hol kapunk most tüt?' Kans. II.
238 | *katsohan nyt, mitä minä Hiidestä sain* 'nézd csak, mit
kaptam a pokolban' Sat. IV. 191 | *isä olisi ristittänyt poikansa,*
vaan ei saanut kummia sille kaupungista 'az atya megkeresz-
teltette volna a fiát, de nem kapott neki a városban komát' uo.
II. 152 | *saivat siitä joesta yhden hauvin* 'fogtak ott a folyó-
ban egy csukát' Kans. II. 32 | *ja akka sai kaloja verkoista,*
ja ukko sai lintuja metsästä 'és az öregasszony fogott a háló-
ban halat, s az öreg ember madarat fogott az erdőben' uo.
57*) || észrt: *pärast ep ole seglt mitte üht vähemat tilka säud*
'nachher hat man von dort nicht einen kleinsten tropfen be-
kommen' WIED. EGr. 412.**)

lapp: S. *iččän ečä almača tētē, koste son rihkui oččui*
'nem tudták a többi emberek, honnan kapta a vagyonát' HALÁSZ
V. 78 | *kostes vä'ljäm külit lä' užžum?* 'hol kaptad testvérem
a halakat?' uo. 116.

mordvin: E. *nej kosto šajik, šesk putik, vaj kosto*
varčik, šez(ě) uskik! 'nun woher ihn genommen hast, dahin
versetze ihn [zurück], o. woher du ihn ausersehen hast, dahin
bringe ihn [zurück]!' PAAŠ. I. 74.

magyar: *Kérdi a leányt, honnan kapta azt az arany-
pénzt* (MNGy. X. 243). *Utnak indult egy felé, maga se tudva*

*) *saavuttaa* 'elér' szintén ablativussal jár; pl. *vielä mä*
sinut sieltäkin saavutan! 'én téged még ott is elérlek!'
Sat. I.² 13.

***) *Vö: se kun sai kynsiin kissa lattianraosta ropata*
karhun korvan, karhu säikähti 'mikor a macska körme közé
kaporinthatta a padlórésben a medve fülét, a medve megjedt'
Kans. I. 131.

merre felé, ha valamerről szolgálatba kapna (Nyr. XXXVII. 370). *Há elindultam, ha anyát kaphatnék valamerről* (uo. XXXII. 402).

lop

finn: *Matti, joka arvasi pirun käyseen nitä sieltä varastamassa, meni metsään 'Matyi, a ki azt hitte, hogy az ördög járt ott lopni, az erdőbe ment'* Sat. IV. 173 | *menivät kaikki kotiinsa eivätkä sen kovemmin enää käyneet Matin riikhestä eloja varastamassa 'mind hazamentek, és nem jártak többé Matyi csürjében gabonát lopni'* uo. 174 | *minun isäni linnasta on hedelmiä käynyt varastamassa 'atyám várában járt gyümölcsöt lopni'* BUDENZ: FNy.² 131.

lapp: *S. tä lij olmāj tau suolātam ukša kiečies 'az ember ezt ellopta az ajtóvégből'* HAL. I. 82 | *sūlāt tate āihtēst 'lop ezen élestárból'* uo. V. 118 | *tē vite somēs āikēn rēpe lē kūht (piwtām) sūlātām almāci kārrēsist 'egyszer a róka halakat lopott az emberek szánjából'* uo. 116.

mordvin: *E. koda bu festę salamal' gujiń oj? 'wie könnte man hieraus schlangenbutter stehlen?'* PAAS. II. 121 || *M. salazā kosta? otsu pakśasta, sokama-vatsta 'woher stahl er ihn? von dem grossen acker, von der pflügestelle'* AHLQV. MMordwGr. 128.

vogul: *É. am nē-mat-χotél at tūlmentšēm 'nem loptam én sehonnan sem'* MUNK. IV. 330 | *naχ χotél-wilt tūlmentēm ālnān! 'ezek a te valahonnan lopott pénzeid!'* uo.

magyar: *Némelyek azt beszélik, hogy . . . Pápára akar menni, és onnét rabolni* (1602. THURZÓ Lev. II. 28).

szed, gyűjt*)

finn: *a) Anni . . . liksi . . . omenoita ottamahan, päkkämiü poimimahan, emonsa omena maasta, oman taaton tarhasesta 'Anna elment almát szedni, diót gyűjteni anyja almaföldjén,*

*) A kazáni-tatárban is: *bar sin, šuš tirädän jiläk jij 'eredj, szedj ama környéken epret' (jij- 'gyűjt')* BÁLINT I. 45.

atyja kertjében' Kant.³ III. 65 | *tyttö poimii marjoja metsästä* 'a leány bogyót szed az erdőben' SET. SKL.³ 61 | *karhu ja susi ja kettu ja jänis poimi kankaalta marjoja* 'a medve, farkas, róka meg a nyúl bogyót szedett a homokos mezőn' Kans. I. 30 | *poimin maalta mansikoita, alta vaaran vaapukoita* 'szamócezárt szedtem a földön, málnát a hegy alján' Kal. XXXV. 221 | *poimi kyynleet merestä* 'összegyűjtötte a tengerben a könnyeket' uo. XLI. 259 | *niinpä kuulla neljännellä poimi kultia mereltä, hopeoita lainehilta* 'hát a negyedik hónapban aranyat szedett a tengeren, ezüstöt a hullámokon' uo. XXXVII. 38. — β) *noukkia talia nahoista* 'faggyút szedni a bőrből' Kans. I. 221. — γ) *luut korjasi lumesta* 'összeszedte a csontokat a hóban' Kant.³ III. 28 (274. l.). — δ) *läksin hanhien kokuhun, kirjasiipien kisaan, kuolasuien korjelohon Saksan salmilta syviltä, ulapoilta aukeilta* 'mentem ludakat gyűjteni, tarkaszárnyúak játszóhelyére, nyálas szájúakat szerezni (szedni) Németország mély tengerszorosánál, nyílt tengerén' Kal. XVIII. 134 | *hyppäsi itse viimein ja kokosi kalat tieltä* 'végre maga ugrott le s összegyűjtötte a halakat az úton' Kans. I. 35. — ε) *no siitä repo keräsi ne kalat tieltä* 'no aztán a róka összegyűjtötte az úton azokat a halakat' uo. 60.

votják: *so-berä suräs-kužais čorigzä oktini kutkäm* 'azután az út hosszában a halat össze kezdte gyűjteni' MUNK. VNpH. 125.

magyar: Szédett*) a kerbű egy nagy rakás körtét, káposztát még almát (MNGy. IX. 361). A szekeret innét s túl szedte össze, egyik kereket, másik rudat, harmadik tengelyt adott (uo. III. 352).

fog,**) halász, horgász

finn: α) *läksin lohta pyytämähän, kuujoa kuettamahan Tuonen mustasta joesta, syvästä sara-ojasta* 'elindultam

*) A magyar *széd* ige eredeti jelentése: 'carpo', ebből fejlődött a 'lego, colligo' értelme.

**) Vö. a csuvasban: aT. *küşkežehon jöržehë sat ājăn-džëñ ütremër* 'a koskibeliek leányait kert alatt fogtuk meg' Mészáros: CsuvNGy. II. 63.

lazaczoť fogni, ívás idején kövér tavi lazaczoť halászni Tuoni fekete folyójában, mély sásos patakjában' Kal. XVIII. 113 | *tuon hain tuolta pyydän* 'azt a csukát ott kifogom' Sat. I.² 48 | *menepä, Mikko tuolta lammista kalaa pyydä* 'menj hát, Miska, fogj hát halat ott a tavacskában' Sat. I.² 21 | *pyytää kolmanneksi hirveän suuren hain Tuonelan joesta* 'harmad-szorra a rémséges nagy csukát kifogja Tuonela folyójából' Kal. XIX. tart. — β) *haroi lapsensa lähteestä* 'fölhalászta gyermekét a forrásból' Sat. I.² 118 | *äiti silloin juoksi hätään, ja haroi lapsensa lähteestä, ennenkun tukehtua ennätti* 'az anya akkor sietve odafutott és kifogta (tkp. felhalászta) gyermekét a forrásból, mielőtt belefulladt volna' Sat. I.² 118. — γ) *tuolta minä niitä avannosta hännälläni lipposin* 'ott halásztam öket a lékben farkammal' Kans. I. 87. — δ) *minä ongin hännälläni Ilmoilan akkojan lähteestä* 'én farkammal horgásztam I. asszonyainak forrásában' uo. 35 | *hännällä avannosta ongitin* 'farkammal horgásztam a lékben' uo. 102.

lapp: S. *kuste tatne täitie kühüte* 'hol [halásztad] te ezeket a halakat' HAL. III. 31 | K. *mon valdem, sijd galdijest vuokkum, sejbiam vuokkum* 'én [hol] vettem: a falu lékjéből kihorgásztam, farkammal horgásztam' GEN. UF. I. 77.

mordvin: M. *da vaga, kalnät kundañ.* — *kosta kundat?* 'sieh, ich habe fische gefangen. — Woher fingst du?' AHLQV. MMordwGr. 118.

votják: *čorig mon šuris kutili* 'én a patakban fogtam halat' MUNK. VotjSz. 208.

zürjén: *me böznam jukmösis vugravi* 'én farkammal a jéglékből horgásztam' Rogov: UF. II. 65.

vogul: T. *ti tönél k'ol äléslestkët k'ol kwär-jäptël ä nälüs, juw-jäptël nälüs* 'ha ezen tóból halat fogtak, a halat nem tisztították vaskéssel, fakéssel tisztították' MUNK. VogNGy. IV. 408.

magyar: α) *Kérdezték, hogy honnan fogta. Azt mondta, hídön egy egész löseréget üztek keresztül, onnan fogta* (MNGy. X. 408—9). — β) *A tengerből fát halásztak* (uo. III. 407).

*vág, nyes, szakít, tép, tör**

finn: α) *hakkoan metisen haavan metisellä kirvehellä, metiseltä mättäältä, kultaiselta kunnahalta* 'egy kedves (tkp. mézes) nyárfát vágok egy kedves fejszével a kedves dombon, az aranyos halmon' Kant.³ II. 352 | *sitten vaimonpoika hakkasi vuoresta petäjätä* 'akkor az asszonyfia fenyőt vágott a hegyen' Kans. I. 178. — β) *leikkasi sieltä kuormallisen koivun vitsoja* 'vágott ott egy szekerre való nyírfavesszőt' Sat. IV. 169 | *no, otetaan leppäpölkky, leikataan metsästä* 'no, vesznek egy égerfatőkét, vágnak az erdőben' II. 2 | *leikkaa lehosta koivu, ota vitsa viiakosta* 'vágj nyírfát a ligetben, végy egy vesszőt a berekben' Kal. XXXII. 305. — γ) *orava oli mennyt kuuseen ja karsinut käpyjä sieltä* 'a mókus a fenyőre ment és ott tobozokat nyesett' Kans. I. 3. — δ) *karhu saa reväistä sen puun pois tieltä* 'a medve azt a fát kitépheti az úton' uo. — ε) *tempoi kartun kankahalta* 'kirántott a homokos mezőn egy husángot' Kal. L. 107. — ζ) *viel' on muitaki sanoja, ongelmoita oppimia, tie-ohesta tempomia, kanervoista katkomia, risukoista rüpomia, resoista retelemiä, päästä heinän hieromia, raitiolta ratkomia* 'van még más szó is, bűvös szó, a mit tanultam, az útszélien szakítottam, a hangás mezőben tördeltem, a bozótban téptem, tőhajtásokról hoztam, a fű végéről dörzsöltem, a falu útján fejtettem föl' Kal. I. 51. — η) *mies pieni, uros vähäinen hongan rannalta hotasi, puun pitkän petäjiköstä* 'a kis ember, a piczi hős egy fenyőt rántott ki a parton, egy hosszú fát a fenyvesben' uo. XLVIII. 161. — θ) *taittoi vastan varvikosta, lempi-vastasen lehosta* 'vesszőt tört a csalitban, csinos vesszőcskét a ligetben' uo. XVIII. 295. — ι) *no menee karhu käymään vitsaa, kun murtaa sieltä suuren petäjän* 'no, a medve megy vesszőért, mikor ott nagy fenyőt tör'

*) A török nyelvekben is; pl.

miser-tatár: *kar(a) urmannardan kajän kistem ot jullarğa majakka* 'in dem dunkeln wald fällt ich eine birke zum wegzeichen an der grossen landstrasse' PAAS SUS. Aik. XIX₂. 185.

csuvas: aT. *satran ulnā tātrem käreznā* 'a kertből almát szakítottam felnyújtózkodva' Mészáros: CsuvNGy. II. 148.

Kans. I 184. — α) *sitten oli särjetty kyyhkysen pesästä munat* 'azután összetörték a galamb fészkeben a tojásokat' 9.

vogul: K. *roš mōnēl sairēpām sairēy pōl mǫńs mōnē pāti*, *mǫńs mōt(!) sairēpām sairēy pōl roš mōnē pāti* 'orosz földről vágott fehér forgács vogul földre esik, vogul földön vágott fehér forgács orosz földre esik' (= levél) MUNK. VogNGy. IV. 400.

magyar: α) *Vágják le azt a két fát onnat* (MNGy. X. 113). — β) *Az ökör megengedte, hogy szakasszon egy ezüst virágot az erdőből* (31). — γ) *A réz erdőből tör egy rézgalyat* (NyF. XVI. 55).

kidönt, földönt

finn: *kaasi sitten suuren hongan metsästä* 'aztán az erdőben kidöntött egy nagy erdei fenyőt' Sat. I.² 20 | *no minä sinulle en anna tytärtäni, ennenkun menet, kaikki puut tästä vuomasta kaadat* 'no én nem adom neked leányom, míg el nem mégy s ki nem döntesz minden fát ebben az öbölben' 37 | *kaatoi kattilat tulelta* 'földöntötte az üstöket a tűzön' Kal. XIII. 131.

agyonüt, megöl

finn: *nyt on karhu pirtissä, menkää tappamaan karhu sieltä* 'most a medve a kunyhóban van, menjetek, üssétek ott agyon' Kans. I. 31 | *tappakaamme muudan maho tanhuelta!* 'üssünk agyon néhány meddő tehenet az istállóban!' Sat. I.² 23.

lő, czeloz

finn: α) *hän rupeaa tähtäämään sitä oravaa puusta* 'ő czelba kezdi venni a mókust a fán' Kans. II. 116. — β) *minäpä ammun tuon kiekin tuosta* 'hát én lelövöm onnan azt a sirályt' Sat. I.² 94 | *ampui yhtä teyrtä sieltä koivusta* 'lelött egy nyírfajdot ott a nyírfán' uo. 181 | *ammu tuo Hiiden poika tuolta hongan latvasta!* 'lődd le azt a pokol fajzatját onnan az erdei fenyő tetejéről!' uo. 187 | *ammu vainen, poikasen, tuo hukka puun juurelta!* 'lődd meg csak, fiacskám, azt a farkast

a fa tövénel' uo. | *ammu joutsenet joelta, vesi-linnut vierte-hiltä!* 'lőjj a folyón hattyúkat, az örvényeken vízi madarakat!' Kal. XIV. 455 | *lähtee itsellensä syödä metsästä ampumaan* 'elindul magának ennivalót lőni az erdőben' Kal. XXXVI. tart. | *ampui peiposet pihalta, rastahaiset rauniolta* 'pintyökéket lőtt az udvaron, rigókat a kőrakáson' Kant.³ I. 228 | *ammunko joutsenen joelta, virralta vihervän linnun?* 'lelőjem-e a folyón, a zöldes madarat a folyamon?' II. 154.

magyar: *Kérdik, honnat lőtt annyi vadat; ő azt mondja, hogy itt az erdőben (!) lőtte őket* (MNGy. X. 211).

koptat, rothad, korhad, ég, éget

finn: α) *puolen kynnystä kulutti helevillä helmoillansa, puolen hirttä päänsä päältä sileillä silkkillänsä* 'fél küszöböt el-koptatott ragyogó ruhaszegélyével, fél gerendát feje fölött síma selyemkendőjével' Kal. L. 9. — β) *alta lattia lahovi, päältä peite märkänevi* 'a padló alul elkorhad, a takaró fölül elrothad' Kal. XLV. 189. — γ) *kirkon likeltä v. läheltä paloi talo* 'a templomhoz közel leégett egy ház' BUDENZ: FNy.² 110.

zürjén: *sešša vil' pirtëm jöz pondis žugëdlini i sotni assis važ idöljasnišë (jenjasnišë) bidlais* 'azután az újonnan megkeresztelt nép kezdte összetörni és elégetni a maga régi bálványait (isteneit) mindenütt' ПОРЪВ 5.

olvaszt

votják: *tulis šundi šuräs vilis limijäz durän-kä šuntiz: so arä valäs-nän udaltoz* 'ha a nap tavasszal az úton a havat oldalvást olvasztja: abban az esztendőben a nyári vetés [dúsan] fog teremni' MUNK. VNH. bab. 41.

eszik

finn: *koira sillaikaa söi hänen takaa puuropytyn tyh-jäksi* 'a kutya ezalatt mögötte teljesen kiette a kásásputtonyt' Sat. III. 65 | *lintuin pitää syödä marjat pois tieltä ja repiä puolukan lehtiä ja kanarvia* 'a madaraknak az útról le kell

enniök a bogyókat és tépni áfonyaleveleket és hangát' Kans. I. 1 | *joka karpaloita söi suolta* 'a ki foltos áfonyát evett a mocsáron' uo. 258 | *syöpi heinät hettehestä* 'a füvet eszi a fertőn' Kal. XX. 45 | *elkää, poikaseni, maasta syökö, syökää latvasta* 'ne egyetek, fiaim, a földről, hanem egyetek [a len] csúcsáról' Sat. II. 96 | *saat syödä urpia puusta ja puolukat maasta* 'ehetsz a fán rügyet s a földön áfonyát' Kans. I. 4 | *kukas rupeaa kuusikosta syömään käpyjä* 'ki fog a fenyvesben tobozt enni' uo. 3 | *sinä saat syödä petäjän latvoista neuloja* 'te t[ü] [levele]ket ehetsz a fenyök csúcsán' uo. 4 | *jos minä ennen maalle pääsen, niin minä syön lapsen ja lampaan talosta* 'ha én előbb jutok a szárazra, akkor én megeszem a gyermeket és a juhót az udvarházban' uo. 260 | *kuka nyt on syönyt sen suden siitä kiukaalta* 'ki ette meg most azt a farkast ott a tűzhelyen' uo. 30.

lapp: S. *tē poroi muhtēm rēpi tau p^uoitēs stihkeu tat säjjēs* 'hát valami róka megette azt a kövér falatot azon a helyen' HAL. NyK. XXII. 315 || N. *jus Adam jah Ēva eh lin borram dātē vadnođuovum muorest, de žb lim bārgēt dān lussōg* 'wenn Adam und Eva vom verbotenen bäume nicht gegessen hätten, würde ich nicht so schwer arbeiten' QVIGST. SUS. Aik. III. 47.

cseremis: kOzar. *tu'ōñ šeŋgač rāβāž laška't šōret čālt kočkān pātaren* 'hinter ihrem rücken frass der fuchs alles, sowohl die nudeln als milch, auf' PORKKA: SUS. Aik. XIII. 10.

votják: *čut, gorib perēs kišno luditi vetleno, otis višak jūez siā (šurlo)* 'egy sánta, púpos asszony megy a mezőn át s ott minden gabonát megeszik (sarló)' MUNK. VotjNyt. tm. 47.

zürjén: V. *rutš petas, viž pos-vo'džis sojas džik šerse* 'a róka kimegy, a pitvarból megeszi a vaját, éppen a közepét' FOKOS 63.

iszik, itat

finn: a) *vetäysi äärimmäiseen aittaansa heti, mistä elävätä vettä parataksen joisi* 'visszavonult a legszélső éle-kamrájába, hogy ott eleven [ítő] vizet igyék, hogy meggyógyuljon' Sat. II. 197 | *juo kelleristäni kaiken viinan* 'idd meg

a pinczében a pálinkát mind' uo. 41. — β) *elköhönp'on veikoseni sinä ilmoisna ikänä juottako sota-oritta rannalta merelliseltä* 'bátyácskám ne itasson világeletiben hadimént a tengerparton' Kal. IV. 351 | *juottaos vävyni varsa lähisestä lähtehestä* 'itasd meg vöm csikáját a közeli forrásban' uo. XXI. 83.

Második csoport.

*keres**

finn: α) *no, eihän se kuninkaan poika julennut sitä sormusta sieltä pöydän alta . . . etsiä* 'no az a királyfi nem merte azt a gyűrűt ott az asztal alatt. . . keresni' Sat. IV. 79 | *mitä hän sieltä etsi?* 'mit keres ő ott?' Kans. I. 167 | *pyöveli kirvestä etsi penkin alta* 'a hóhér a bárdot kereste a pad alatt' uo. 143 | *etsi pienä poiuttansa . . . alta jauhavan kivosen, alta juoksevan jalaksen, alta seulan seulottavan, alta korvon kannettavan* 'kereste kis fiacskáját. . . az örlökő alatt, a futó szántalp alatt, a szitaló szita alatt, a hordozó csöbör alatt' Kal. L. 356 | *viikon etsi poiuttansa, poiuttansa, pienuttansa, etsi mäiltä, männiköiltä, kannoilta, kanervikolta* 'egy hétig kereste fiacskáját, fiacskáját, kicsikéjét, kereste a dombokon, a fenyvesekben, fatökéken, a hangafüves helyen' uo. 365 | *etsittihin iskiätä, katsottihin kaatajata selvältä meren selältä, lakeilta lainehilta* 'kerestek leütöt, néztek ledöntöt, a sík tengeren, a nagy kiterjedésű hullámokon' uo. XX. 85 | *niin keisari antoi hänelle etsiä päästä täitä* 'hát a császár kerestetett vele tetüt a fejében' Kans. II. 69 || észt: *mis sa otsid sīt toast* 'was suchst du hier in der stube' WIED. EGr. 342 | *otsis huost metsast* 'er suchte das pferd im walde' uo. 346. — β) *minä hain, etsin sitä joka paikasta* 'kerestem azt mindenütt' SET. SKL.³ 61 | (Kemi) *kyllä sitä haetthin joka paikasta, mutta ei löyty misthän* 'bizony azt keresték mindenütt, de nem talál-

* A miser-tatárban is: *pitarburdan min ezlädäm, sinöy köböök kəsönə tapmadäm* 'in Petersburg habe ich gesucht, aber keinen menschen gefunden, wie du' PAAS. SUS. Aik. XIX₂. d. 308.

ták sehol' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86. — γ) *kirnusta urkkii* 'a köpüben kutat' Kans. I. 103.

lapp: S. *mentellie kallopa usšota škoukata waccet je' mqt-kqm uhcedet (weččet) teppete* 'hanem hát az ember az erdőbe szándékozik menni és ott a medvét keresni' HAL. II. 30 | *tē sa' kuit prinnsa ī lustiē toppēlt ohcot* 'akkor biz a királyfinak talán nem lesz kedve ott megkeresni' HAL. V. 197 | *te vu'lēkē talle suhte ol'bmā, ičē ohcot sū taiste pāktist* 'néhány ember elment, hogy majd megkeresik a hegyek között' uo. 23 | *ahčēie svarkkau ohcoq lohkkiekis* 'apám falatozni (harapni) valót keres a záros szánkóról' uo. I. 104 | *mennet ačč' ańiue suomies čienneste mū kullie riinkob uhcedi't, mūb v'ep manne tann čienneje karviehtomq* 'még el fogsz menni, [hogy] egy kis tóban megkeresd aranygyűrűmet, melyet azon tóban elvesztettem' uo. III. 132 || E. *son ozai su jučhkē sajwst goādx bir* 'sie suchte ihn überall in der nähe der hütte' SANDB. 10 || K. *ockiodij čāi, žest* 'kezdezt keresni a vízben' GEN. UF. I. 70.

votják: α) *Kam žoz-kā bod-dorištīd kuškod-burjod-kā — ta šori!* 'ha a Káma-part falain keresel, válogatsz [virárgport] — idefelé!' MUNK. VNpH. d. 257 | *kuški-no šetti črommā, aslazon ižon kenasiškēz* 'kerestem és megtaláltam kedvesemet a maga alsó csűrében' uo. d. 120. — β) *Ūreš-no nēljōs kajik aštām nēljōsēz dūnjais utčasa ud šettā* 'az Ūreš-beli leányokhoz hasonló lusta leányokat az egész világban keresve nem találtok' uo. d. 131 | *utčaj-no šetti mon tonā ižon-no kenas poškiskēd* 'kerestelek s megtaláltalak téged alsó csűrödben' uo. d. 117.

zürjén: *mōdivais košši!* 'máshonnan keress' Rogov: UF. II. 60 | *me vov assim gort palnikis mīmda košši* 'én a magam lovát a harasztosban mennyit kerestem' uo. 60/1 | V. *šésša kutisni koršni vais* 'aztán a vízben kezdték őket keresni' FOKOS 126.

osztják: AK. *menà metta-sir jara tagīvet kēnceda!* 'geh und suche in irgend einem anderen orte!' ПАТК. II. 108 | É. *tām tvγaiēn ēuēlt niy manēm niyi suy. kanžā!* 'ezen helyedről nő járt a nős vidéket keress!' ПΑΡΑΥ: UF. XV. 8 | *manēm uazēm ēuēlt alt kašlōli* 'engem a városomban ne keressen' uo. 153 | *vzēm ilbi ēuēlt kanžāndōs* 'a vánkos alatt keresgél't'

uo. 8 | *imi vşam-p at èyælt kanžanta pidæs* 'az asszony a párnaalban keresgélni kezdett' uo. 16.

vogul: É. *juw-tênè pun-sq̄w çot èl kinsianl* 'a megenni való fűbimbót hol keressék' MUNK. VogNGy. I. 87, 132 | *p̄j̄ä sim pojtn'-utä tül kissnūw* 'fia éhének csillapító szerét ott keresnénk' uo. 73 | *ti kër alp̄ip sät jūr-p̄j̄ä n̄n̄l, sis-jör tül kinseu* 'ezen vastestű hét jūr állat fiadnál háteröt ott keressünk' uo. II. 133 | *èl èl at kinsawè* 'messze nem kerestetik' MUNK. VogNyjár. 16 | *am tūjā-pāl çqsä çätèl varnèm çätèl tūli n̄r-saj n̄l juw-tênè n̄r-sq̄w tül voss kinsianl* 'midőn tavasztáji hosszú napot alkotok, elrejtő cserje mögött a megenni való vesszőbimbót ott hadd keressék' MUNK. VogNGy. I. 90 | *nay ānēm n̄l manä n̄gmt kinse'in* 'minő tanácsot kívánsz (tkp. keresel) te részemről?' IV. 341.

magyar: *Hát nyaka-szakattyából kereste innőt-tul* (Nyr. XXXII. 49). *Messzűnnen ne keressünk ez dologban bizomyságot* (Pázm. Kal. 146).

talál*)

finn: α) *mistä siihen nauhan saapi, kusta jäntehen tapasi* 'hol kap ehhez szalagot, hol talál inat?' Kal. VI. 35 |

*) A török nyelvekben is; pl.

karacsaj: *qajdán taptèy boqudár mulknü* 'wo hast du so viel habe gefunden?' PRÖHLE: KSz. X. 289.

jarkendi-török: *séz mänèm kizimni nēden bolsa tap kelesen dedē* 'te a lányomat bárhonna is megtalálván jöjj, szólt' KÜNOS: KSz. VI. 330 | *méz bunday bër şikarğa kelgen idék, heş çajdın şikar tapmedü* 'mi itten vadászatra jöttünk, semerről sem találtunk vadat' uo. 339.

csuvas: aU. *stan tüpren kenā!* 'hol találtad ezt?' MÉSZÁROS: CsuvNGy. II. 421 | vV. *p̄r̄r̄n̄ 'stan aš tobas çāmerā šimē?* 'honnan találjunk mi húst enni[valónak] a magunk számára?' uo. 495 | vPK. *stan tōpren 'išmèll̄i-šimèll̄i?* 'honnan találtál enni-inni valót?' uo. 471 | vPK. *varā körbza 'eləççi p̄ür̄tr̄r̄n̄ topsā tōçne çör̄nē* 'azután meglátta az előbbi házból (megtalálva) kihozott leányt' uo. 370 | vPK. *k̄ül̄ž̄őn̄ž̄én̄ p̄örzā topsā s̄j̄ēmāst̄en* 'a hamuból a borsót sem tudod megtalálni és megenni' uo. 329 | aT. *çər̄lə 'əñē-çür̄nē āsle ūle çran tūpremer*

h^äntä tavattiin kiinni sieltä 'öt megtalálták ott' Kans. II. 12 | kun en noita saanutkana, mailta ilmoilla tavannut, piti tulla Tuonelahan 'minthogy azokat nem találtam meg, nem leltem meg a fölső világon, Tuonelába kellett jönnöm' Kal. XVI. 315. — β) *mistä hänet löysit?* 'hol találtad meg őt' SET. SKL.³ 61 | *no sitten hän löysi sieltä yhden pienen tain* 'aztán talált ott egy kis tetüt' Kans. II. 69 | *yhdeksän oven takaa löytää jumalan vasta* 'csak kilencz ajtó mögött találja meg az istent' uo. 124 | *löysi sieltä kaupungin päästä* 'megtalálta ott a város végén' uo. 64 | *löysivät padan voita tieltä* 'találtak az úton egy fazék vaját' uo. I. 31 | *löysin aarteen maasta* 'találtam kincset a földben' BUDENZ: FNy.² 107 | *löytivät hevon lehosta, kuloharjan kuusikosta* 'találtak a ligetben egy lovat, a fenyvesben sárgás-sörényüt' Kal. XXXIX. 139 | *kannon juuri kaivetahan, sieltä löytyi liinan siemen Tuonen toukan kätköksestä* 'ássák a fató gyökerét, ott lenmagot találtak Tuoni pondrója rejtekében' XLVIII. 19 | *kyllähän sormus lakkaristani löytyi* 'bizony megtalálódott a gyűrű a zsebemben' Sat. IV. 80 || *minä tapasin hänet lukemasta* 'olvasás közben találtam őt' SET. SKL.³ 61 | *hev sensakin löysi heinäa syömästä nurmella* 'a lovat is megtalálta, a mint a réten legelt (füvet evésben)' BUDENZ: FNy.² 107 || (déli Häme) *ensin nahka nyljetääj ja sittev_villa keritääj ja siältä va:st elävä löylettää(n)* 'először a bőrt nyúzzák le, s aztán a gyapjat nyirják le és csak ott találnak elevenre' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 128—9 || *liv: ku rek päld liedab selliz pülka* 'wenn man auf dem wege einen solchen Pflock findet' SJÖGREN: Liv. Gramm. 259 || *ész: sis tema mine, oksi köik kohad läbi, ja ei leidnud kustki* 'darauf ging er, durchsuchte alle örter und fand es nirgends' WIED. EGr. 468 | *sē mēste-rahvas leiti metsast* 'dieser mann wurde tot im walde gefunden' uo. 297 | *leidis ennast ühest sūrest kel'drist* 'er fand sich in einem grossen kel-

'vörös tehén farkát (= lósóska kóróját) nagy réten találtuk' uo. 63 | aT. *pálbar szűzalg kámal sáró. kezal tüpren xut lexran* 'tavaly elveszített ezüst gyűrűt, idén megtaláltam az [uccza-] közben' uo. 144.

ler' uo. 342 || *leidsid teda söimest magamast* 'sie fanden ihn in der krippe schlafend' (tkp. 'evés, alvás közben') uo.

lapp: S. *kuštie tatná tqmm jēñum nejjekam kaunmq?* — *ō, manná jaurien pqtñ'ešte* 'hol találtad te azt a sok gazdagságot? — óh én a tó fenekén' HAL. II. 53 | *kuštem kałakam tlje täitie kauni?* — *tähtiä s'amme soafšte* 'hol fogom azokat megtalálni? — ugyanazon a réten' uo. 44 | *noqtē* (= *tälliä*) *jiälliem ai täppelte kaunējih* 'no, hát a lovat is ott találtad?' uo. 54 | *jaurien pqtñestä kaunijijim tū^una taitie, majitie atnam* 'a tó fenekén találtam mindazt, a mim van' uo. | *till'e munn'em kaunijejja jaur'en baqñišt'e* 'ekkor a tojást megtalálta a tenger fenekén' uo. 124 | *maite li ane štälü vürhkaist kaudnam* 'a mit még a stallu rejtekhelyein talált' uo. V. 147 | N. *de gaudni monneb maeran bodñest* 'ekkor a tojást megtalálta a tenger fenekén' FRIIS 108 | *de gawdñe owta badjēsita duōddarēs* 'da fanden sie ein lappenlager auf der hochebene' QVIGST. 25 | *owt ha bodñtta rierañ fiér'vai, ga'vna rōppa fiérvas* 'einmal kam der fuchs an das ufer und fand dort eine krabbe' uo. || K. *ałges kāvñij kōbest* 'fiát megtalálta a veremben' GEN. UF. I. 70.

mordvin: E. *kosta soñdenze mujims mürde mazi Damajt koñdama?!* 'wo wird sie einen besseren mann finden, als den schönen Damai?!' PAAS. II. 135 | *mejle vana teste mujidiz* 'später fanden wir dich, sieh, hier' uo. 123 | *vašov putsak, malasto mušak* 'messzire teszed, a közelben találok meg' PAAS. MChr. 2 | *a kiskanzo arñešt arñešt, mujiz Rav b'eroksto* 'seine hunde aber liefen und liefen, fanden ihn an dem ufer von Wolga' PAAS. II. 123 | *mejle riveš viršte muš štërva i jarci ejstenze* 'nachher fand der fuchs im walde ein aas, und er frisst davon' uo. 101 || M. *muš viršta kudnä* 'er fand im walde eine hütte' AHLQV. MMGr. 99.

votják: *kitiš šettid?* 'hol találtad?' MUNK. VNpH. 71 | *mon ačmä küžē-buse-vēliš nēl-pijāz šetti* 'én a mi borsófeldünkőn egy gyermeket találtam' uo. 88 | *lud-viliš šor šedtām* 'a mezőn nyestet talált' uo. d. 49 | *šurās-viliš mar-kā-so šion-kā šettid: sojā ton än ši, am-jumli umoj luoz!* 'ha az úton akármí ételt találsz, azt te meg ne edd, jó lesz orvosságszernek' bab. 76 | *kisnoed-doriš dusimzä-kä šettim: ton monim ištóp vina*

básti 'ha ott leljük feleséged mellett a szeretőjét: te végy nekem egy üveg pálinkát' uo. 142 | *šor pitijis ken šedäm* 'a nyest nyomán menyet talált' uo. d. 49 | *tšattšaiš korka šettem* 'er fand im walde ein haus' WICHM. II. 132 | *šettem nuleskšis pešiš korka* 'er fand im walde ein kleines haus' uo. 126 | *šettillam kšion-jšr so nulesiš* 'im walde fanden sie einen wolfskopf' uo. 155 | *šettillam kobišta baktšaiš* 'sie fanden in einem gemüsegarten kohlr' uo. 155.

zürjén *): *setiš-kö menam jursšij oz jugdi, bara te menim, koňörš, vičko dorož letčivli* 'wenn meine flechte nicht da aufzufinden ist, geh dann aus meiner stelle bis an die kirche' LYTGIN 58 | *setiš-kö, maj biršj oz jugdi, bara te menim vetli paškid adasa mu vilad* 'wenn sie, du glückselige, nicht dort aufgefunden wird, geh dann auf das weite ackerfeld um an meiner stell sie zu suchen' uo.

osztják: É. *zul žoltša ošlemen?* 'wo werden wir fische finden?' AHLQVIST 9 | *ittam žaltša ošlem?* 'hát hol találok meg?' PÁPAY: UF. XV. 74 | *ožsätpež kēzi-sosna žaltša žaila, kōrdi pēleklāl žos-tāžlot* 'a rézhüvelyes késének a háta, a hol találja, a vas oldalai [mind] leválnak' uo. 58 | *muž žoldeu žubina si kur-nāžrļu, iās-nāžrļu lilluna pondi tožāžen ēuelt muž ošlallu* 'halálunk után kezünk, lábunk czirbolyatobozait (= karmainkat) a lelkeinknek kitett helyen majd megtaláljuk' uo. 86.

vogul: *ti naž-as žotél žāntipasēn?* 'hát ezt hol találtad te?' MUNK. VOGNGY. I. 34 | *sim-talēž nāsāž pūl žotél žāntiānl* 'a szívcsúcsra való ízletes falatot hol találják meg?' uo. 89 | *nir saw tūl ti žānte'im* 'vesszöbimbót im onnan találnak' uo. 133 | *tēn'-ut-ke žānte'im*: *amki puuženél žānte'im* 'ha ételt szerzek (találok): a magam gazdagságából szerzem' uo. IV. 45 | *mortim mā-žūrnel, tūl žāntilēm nákwā pāsēm tinij ta'il vāyēnnē poššātawē* 'madárköltözö déltáj szeléről, onnan szerzett (talált) színe-szöre préselt drága ruhát nyomkodnak a vállára' uo. IV. 220.

magyar: *Csak ugyan Istenért kérlek édes fiam benneteket, hogy egészségtekre viseljetek gondot, hogy valami szomorúság enyi gondjaim között onnét ne találjon* (1634. Tört. T. Új f. I. 272).

*) L. még lát alatt.

találkozik

finn: *repo...läksi metsään juoksemaan ja yhdytti hukan sieltä metsästä* 'a róka elfutott az erdőbe és ott az erdőben találkozott a farkassal' KANS. I. 118.

votják: α) *atšimes kitisen atškomi* 'wo werden wir uns begegnen' WICHM. I. d. 119 | *vu-šures viuišen atškomi* 'wir begegnen uns auf dem wasserwege' uo. — β) *šures vilšisen punitam nulesmurtez* 'auf dem weg begegnete er einen waldgeist' uo. II. 126 | *šures viuišen ta vištem pujiškem tavar-vašen* 'auf dem wege kam dem dummkopf ein fuhrmann entgegen' uo. 110 | *šuräs-vilšän kuläm-murt-nuišän pumiškoz* 'az úton halottvivő emberrel találkozik' MUNK. VNPH. 138 | *minisa šuräs-duriš kühmäti korkaän pujiško* 'menvén, az út mellett egy harmadik házzal találkoznak' uo. 94.

akad

zürjén: V. *kis-ke eske mem šure-ke šo šelkeveji, seki jona že lešid loue* 'hogyha valahonnan akadna nekem száz rúbelem, az (tkp. akkor) nagyon kellemes lenne (tkp. lesz)' FOKOS 124.

magyar: *Ő biza gandaja magába nem máj sezálgat ott ajan egy lelkire, henem drum bun elazan, magának anyát keresni, háha akadna valameről* (Nyr. XXXII. 402).

Harmadik csoport.

észrevesz

finn: α) *jopa havaitsi lopulla jalopeura sieltä* 'végre már észrevette ott az oroszlán' KANS. II. 54 | *se havaitsee karhu puusta* 'észreveszi az a medve a fán' I. 121. — β) *nostalti vaan käsipaikan kolkat, numerot sieltä huomasi, kirjoitukset* 'de fölemelte a törülköző kendő sarkait, észrevette rajta a számokat, az írást' uo. II. 105. — γ) *orit älyää sen jo kauka a* 'a mén észreveszi azt már messziről' SAT. I.² 244. — δ) *keksi marjasen mäeltä, puna-puolan kankahalta* 'észrevett a dombon egy bogycskát, a homokos mezőn vörös áfonyát' Kal.

L. 101 | *sanoi muudan piru keksien miehen piilostansa* 'mondta egy ördög, észrevéven az embert rejtekében' Sat. II. 182 | *ei hevonen vettä juonut, . . . kun keksi kivan ve'estä, tähän merkit taivahasta* 'nem ivott vizet a ló, mikor észrevette a képet a vízben, a csillagjegyeket az égen' Kant.³ III. 21 (255. l.).

votják: *ujin kot-kiži tuž izikim-no pel'mitiš širáz šodisko-no, adžiško-no* 'éjjel akármilyen erősen alszom is, a sötétben észreveszem az egeret és meglátom' MUNK. VNpH. 86.

vogul: *ali-völ gulnél x̄antipe'im kəriŋ t̄xä s̄üliŋ suj* 'a felvidéki folyóvonal felől [úgy] veszem ki (tkp. észreveszem, meglátom): vassal vert lóigának csengetyűszava [hallik]' MUNK. VogNGy. IV. 85.

magyar: *Ott várt, míg belőrrű észre nem vették, hogy valaki ül a kapu előtt a lócánn* MNGy. IX. 446.

megismer

finn: *äänestä hänen kaukaakin tuntee* 'a hangjáról őt megismeri az ember messziről is' BUDENZ: FNY.² 115 | *ei anneta morsianta nytkään, ennenkun tunnen hänet muiden herrojen joukosta* 'nem adják oda a menyasszonyt most sem, a míg meg nem ismerem őt a többi urak közt' Sat. I.² 192 | *äsken saanet, kun tunnet sen morsiamen tästä joukosta* 'csak akkor kaphatod meg, ha meg tudod ismerni azt a menyasszonyt ezek közt' uo. | *mistä mä väyni tunnen, väyni väen seasta? tuttu on vävy väestä, tuttu tuomi muista puista, tammi varpi-varpasista, kuuhut taivahan tähistä* 'miről ismerem meg vómet, vómet a nép között? Ismerős a vóm a nép közt, ismerős a zelnice a többi fa közt, a tölgyfa a vékony hajtások közt, a holdacska az ég csillagai közt' Kal. XXI. 35.

votják: *mi vañmi-ik gögörsin kariskom; so puškiš todmani kosoz tone atai* 'wir verwandeln uns alle in tauben; mein vater heisst dich mich unter diesen [tauben] erkennen' WICHM. II. 92 | *so žoktem puškiš pokšči niñileš žoktemze to'dma!* 'unter diesen fitzen musst du die erkennen, welche meiner kleinsten tochter gehört!' uo.

tudakol

finn: *minä käyn... semmoista paikkaa tuolta kylästä tiedustamaan 'én elmegeyek... ott a faluban ilyen helyet tudakolni' Sat. IV. 76.*

tanul

finn: *mistä sinä olet oppinut niin paljon lauluja? 'hol tanultál oly sok dalt?' Kans. I. 227.*

magyar: *Hát te honnan tanultad ezt, te székeley ember, hogy én előbb vétessem véré a kőnek! (MNGy. X. 108).*

olvas

finn: *kun luin lehdistä, että kuninkaan tytär on sairas, niin minä läksin 'mikor az ujságokban olvastam, hogy a királyleány beteg, eljöttem' Kans. II. 50 | olinko minä mikään tohtori, että minä rupesin tamman kaviosta kurttuja lukemaan? 'hát orvos voltam én, hogy elkezdtem olvasni a kancza patáján a ránczokat?' I. 157 | kun he siinä kylmässä ilmassa voinee lukea lehmältä karvat 'ha ők abban a hideg időben meg tudják olvasni a tehénen a szőrt'*) II. 124 || észt: *loeme sest rā matust 'wir lesen in diesem buche' WIED. EGr. 346.**

*lát, néz**)*

finn: *a) vaka vanha Väinämöinen arveli, ajattelihe mennä neittä kosjomahan, päättä kassa katsomahan pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta 'a komoly öreg V. azon gondolkodott, tépelődött, hogy elmegy leányt kérni, hajfonatos fejűt nézni a sötét Pohjolában, a ködös Sarjolában' Kal. XVIII. 1 | kohti pohjaista kulemme, ... sampoa tapoamahan, kirjokantta katsomahan Pohjolan kivi-mäestä, vaaran vaskisen sisästä*

*) De azt is jelentheti: 'a tehén szőrét'.

***) Vö. kazáni-tatár: *eş tabmagan iştaninnan bet karayan 'a ki dolgot nem talál, nadrágjában keresi a tetűt' (kara- 'néz') BÁLINT I. km. 30.*

észak felé haladunk a szampót megtalálni, a tarkafödelőt meglátni Pohjola köhalmában, a rézhegy belsejében' uo. XXXIX. 384 | *tuli Paavali ja rupesti katsomaan kaapista* 'jött Pál és meg akarta nézni a szekrényben' Kans. II. 58. — β) *näki* *) *tuolta tuon tulevan, uuen purren purjehtivan* 'látta ott azt jönni, egy új dereglyét vitorlázni' Kal. XVIII. 591 | *Kaukon kaukoa näkevi, loitom pata Lemminkäisen* 'meglátja Kaukót a messzeségben, Lemminkäinen a távolban' uo. XXVI. 459 | *näki metsäsian korvat sieltä puunjuuren alta* 'meglátta a vad-disznó fülét ott a fa gyökere alatt' Kans. I. 146 | *sitä urinata tahtoi karhu nähdä piilostansa* 'ezt a morgást a medve látni akarta rejtekében (= látni akarta, mi az a morgás)' uo. 129 || ész: *nägin seda enesest ja tejestest* 'ich habe das an mir und an anderen gesehen' WIED. EGr. 346.

lapp: *N. mutto tobbe ledje ædnag nissonak kukke bust kœccamen* 'valának pedig ott sok asszonyok, kik távol nézik vala ezeket' (KÁR.) FELLM. II. Máté XXVII. 55.

mordvin: *E. kosto nesinek od séfet* 'wo werden wir deine junge gestalt sehen' PAAS. I. 222 | *niin istat mastor lajksto zárdojak goñičat ezinek nekšne* 'solche zimmer haben wir in der ganzen welt nimmer gesehen' uo. 106.

votják**): α) *no kītīs evel addzeme ištše juemez* 'nir-gends habe ich ein solches trinken gesehen' WICHM. II. 128 | *so-berε òtis murtjos narak addžillam* 'jetzt sahen ihn da alle leute' uo. 74 | *so karε vuem berad otis baddzim nuk addžod* 'nachdem du an diese stadt gelangt bist, siehst du da eine grosse schlucht' uo. 60 | *so pijosmurte òtis murtjos ogiz-no ug a-ddžo viuem* 'kein einziger von den dortigen menschen soll den jungen mann bemerkt haben' uo. 74 | *košak ulīs so addžem*

*) *näyttää* 'mutat' igével is: *näytti merkin otsastansa* 'megmutatta homlokán a jelet' Sat. I.² 53. — Vö. még: *veli samassa neuvoi heille maamonkin sieltä piilo-paikasta* 'a testvér egyszersmind megmutatta nekik anyjukat is ott a rejtek-helyen' (*neuvo* 'tanácsol, útbaigazít') Sat. I.² 107.

***) Vö. *addžitini* 'mutat (láttat)' igével is: *sošik kvaž vetate soše med liktoz šusa nuleski addžitini kīd'okīs kesegjossε* 'wieder liess gott ihn träumen, er-möge in den wald gehen, um seine entfernteren landstriche zu zeigen' WICHM. II. 140.

kulem puni-ševze 'er sah ein hundeaas unter dem fenster (liegen)' uo. 145 | *addže džek vliš purt* 'auf dem tisch sieht er ein messer' uo. 165 | *šuräs-doris korkaáz adžü* 'az út mellett egy házat lát meg' MUNK. VNpH. 93 | *um-a addže vožojos peliš pimes?* 'werden wir nicht unseren sohn unter den vožo's sehen?' WICHM. II. 135 | *addžem vumurt busiis usiez* 'auf dem felde sah der wassergeist eine egge' uo. 114 | *vištem pešterisen busiis geriez addžem* 'der narr sah von ranzen einen pflug auf dem felde' uo. 78 | *jarmigkkais pervoi addžem bides duz tšētšiez* 'das erste, was er auf dem markte sah, war eine volle honigkufe' uo. 110 | *so kišno-murt vu-murtáz adžäm bazarisän* 'az asszony meglátta a vu-murtot a vásáron' MUNK. 115 | *vijištiz adamijáz adžisa ta vi-kužo niriš tuž kiškani kutkäm* 'a hurokban levő embert meglátván, a huroknak a gazdája eleinte félni kezdett' uo. 55 | *ai šort puto no gord puto motorjos kuskiš addžimi* 'einen von garn gewebten gürtel, einen roten gürtel sahen wir um den leib der wackeren burschen' WICHM. I. d. 85. — β) *naa sundukištiz asleštiz dišze* 'sie sieht ihre kleidung im koffer nach' uo. II. 162.

zürjén: *azis assis paškömsē bazaris* 'meglátta a maga ruháját a piacon' ПОВОВ: UF. II. 36 | *azis as vož vvisis obraz presvjatěj Bogorodicalis* 'látta maga előtt fönt a szent Boldogasszonynak képét' uo. 19 | V. *nigais addžisni, mi getrašisjas zbiledž tšoja-voka* 'a könyvből látták, hogy a házassulandók valóban testvérek' FOKOS 124 || V. *sar tšun-kitš nekodliš oz addži* 'a czár nem találta meg a gyűrűt senkinél sem' uo. 56 | *škap saisis addžis pirttšan niga (gižed)* 'a szekrény mögött megtalálta a keresztelő-könyvet' uo. 124.

magyar: *Egyszer úgy éjfél-tájban felébred a legkisebb messziről lát egy kis világosságot* (MNGy. IX. 470). *Mikor már messzéről látta jönni, elbujt a tekenyő alá* (III. 413). *Kérdik a baktert is, hogy nem látta őket valamerről?* (Nyr. XXXIII. 299). *Mert alighogy a kiráj meglátá aharról, hejből a szivibe nyilallék a nagy fájdalom* (XXXIX. 282). *Mérü látod azt az embert? Arrú az ódarrú, mérü a gulya legel* (NyF. XVI. 35).

látszik*)

finn: *hevonon ei näy sieltä* 'a ló ott meg nem látszik'
 BUDENZ: FNy.² 81 | *mikä tuo koti näkyy tuolta* 'mi az a ház, [a mi] ott látszik' Kans. II. 122 | *soتامیهیü näkyy kauka a* 'katonák látszanak messze' SET. SKL.³ 61 | *kauko a näkyvi Kauko, Kaukon laiva loitom pata* 'messze Kauko látszik, távolabb Kauko hajója' Kal. XXIX. 57 | *saari kauko a näkyvi, etä-hältä haamottavi* 'messze egy sziget látszik, a távolban sötétlik' uo. XLIII. 57 | *että ei ollut näkynyt kuin vähä rinnan alta niitä suolia* 'hogy csak kevés látszott ki a melle alatt azokból a belekből' Kans. I. 20 | *susi ne on syönyt, koska hänen suusta an näkyy* 'a farkas ette meg, mivel az ő szájában látszik' uo. I. 30.

lapp: S. *voidnā son, āhte sä'ipē kēssat khuina vūlest stōhka nalā* 'látja, hogy egy fark látszik az asszony alól a tuskón' HAL. V. 36 || K. *kīvte rittest kīkt kiōvsā-tāst, nēske-māntke st mānn, kīvte kidl-sijest kolte, kīvte piolm-sijest sēlp, cōt āskes lēskes kiōst, cōt tāvtest atmes kiōst* 'két halántékjáról két hajnalesillag, nyakáról (tkp. nyaktöről) a hold, két kézcsuklójáról arany, két lábszáráról (tkp. cipőszalag helyéről) ezüst, ruháján keresztül a teste látszik, esontján keresztül a velege látszik' GEN. UF. I. 69.

mordvin: E. *vīrstē mēze a nējái?* 'was ist im walde, das man nicht sieht? (baumkern)' PAAS. II. 72 | *kudosto mēze a nējái?* 'was giebt es im hause, was man nicht sieht? (wärme)' PAAS. II. 39.

csereemiszi: α) nyK. *pumaza-lβātsən oksa pāldarnā* 'man kann sehen, dass unter dem papier eine münze liegt' RAMST. 98. — β) nyK. *ala tišetsən raskādēn kajēs* 'von hier kann man die stadt deutlich sehen' uo. 114 | *ūpβ²-lā kalpa-k-əlβāts kajēs* 'das haar steht unter der mütze hervor' uo. 36 | kCzar. *tu-mā-βui ro-zγāč βo-γādēn koje-s* 'in dem an der spitze der eiche befindlichen loche wurde es hell' PORKKA

*) Vö. a baskirban: *qlēstan qarajēp kyrungān kuk ulānkājlārney šūlāhē* 'was von der ferne her schwärzlich scheint, ist der schatten der grünen gräser' PRÖHLE: KSz. VI. 28.

11 | kE. *pu koklagec kojés 'a fák közt látszik'* REG. CsM. NyK. III. 180. sz.

v o t j á k: *kid'okisén atskis vož užimed, kihlen no kižem užimez?* 'die grüne wintersaat ist von weitem sichtbar, wer hat die wintersaat gesät?' WICHM. I. d. 139.

o s z t j á k: α) *É. űas num-àløy è űolt kòrdì sàűor nàűordal űila* 'a város felvégéről [egy] vasnyúl ugrálása látszik' PÁPAY: UF. XV. 53. — β) *talta manmèű sovát űas-numbi è űolt ì laűøy zož laűel top kàt kurl siűàlèsa* 'mikor innen elmentünk, a város fölött egy lovas férfi lovának csak a két lába látszott' uo. 119.

v o g u l: É. α) *josà-űqlàrã tũl ti nã'ĩsi'* 'az ő hótalpainak sarkai tűnnek im onnan elő' MUNK. VogNGy. II. 307. — β) *kit tãrêm, kit kworès-žal pas èl q̄tër ti jinãtã nãűki* 'a két ég (ég és föld) két mennyköze távolnyiról im egy úrnak jövele látszik' I. 62 | *mõt sãris-auln èl q̄s matër-sir mat(ër) jãni' tãwlep tãwlin űj jinãt nãűki* 'a tenger másik végéről ismét valamiféle nagyszárnyú szárnyas állat jövele látszik' II. 122.

m a g y a r: α) *Mã messzirũ látszott a lángját (= a lángja)* (NyF. XVI. 35). — β) *Ott ès volt egy ház építve, onnét ès tetszett a világosság az ablakon* (MNGy. X. 344).

süt, ragyog, fénylik, megvillan

f i n n: α) *alta juuren kuu kumotti, pãältã latvan pãivã paistoi* 'a gyökér alatt a hold fénylett, a csúcs fölött a nap sütött' Kant.³ III. 118 | *kuu paistoi Kutumãeltã, pãivã Pãtsivuoren pãältã* 'a hold sütött Iváshalmon, a nap Kemenczehegyen' 45 | *pãivã paistoi kirkkahasti oksilta ylimmäisiltã* 'a nap tisztán sütött a legfölső ágakon' II. 2 | *tãhdet taivoalta rupesivat havujen lãvitse paistamaan heidãn pãállensã* 'a csillagok az égről kezdtek rájuk sütni a fenyőágakon keresztül' Sat. I.² 9 | *kuuhut paistoi kulmaluilitã, pãivã rinnoilitã risoitti, otavainen olkapãiltã, seitsentãhtinen selãltã* 'a holdacska sütött halántékán, a nap ragyogott mellén, a gönczölszekér a vállán, a fiastyúk a hátán' Kal. X. 89, Sat. I.² 26 | *kuu kãrestã paistoi, pãivã paistoi lappeasta, tãhet vãstistã vãlõtti* 'hold ragyogott a [kard] hegyén, nap sütött a lapján, csillagok fénylettek a markolatán' Kal. XXXIX. 101 | *paistaa*

sieltä meren saaresta kuni tähti ikään huonukset linnoille 'onnan a tengeri szigetrol éppen úgy csillognak a házacsák a várba, mint a csillag' 91. — β) *kuu kupeesta kuumottavi* 'hold fénylik az oldalán' Sat. I.² 105 | *tuolta veikkosi tulevi, ... päältä metsän pää näkyvi, ialat alta kuumottavi* 'onnan jön a testvéred, ... feje látszik az erdő fölött, alul megcsillámlik a lába' Kant.³ III. 117. — γ) *saari kaukoa näkyvi, etähältä haamottavi* 'egy sziget látszik messze, sötétlik a távolban' Kal. XLIII. 57. — δ) *sieltä korvat vilahteli* 'ott megvillant a füle' Kans. I. 121 | *kissalle karhun karvainen korva sieltä vilahti lattianraosta* 'a macskának a medve szőrös füle megvillant ott a padlóresben' 131 | *ennen kun jalopeura näki hevosen louhikolla juoksevan pimeässä yössä, niin tuli vilahti karioista* 'egyszer mikor az oroszán meglátott egy oroszánt futni egy sötét éjjel egy köves helyen, akkor tűz villant meg a patáján' 160. — ε) *mutta kenkää jalkaan pannelsa leimahti tytöltä kultavaatteet nahka-roukkujen alta* 'de miközben a cipőt lábára húzta, a leány aranyos ruhája kivillant a bőrbunda alól' Sat. I.² 77 | *kun lehti puusta leimahti* 'mivel a levél a fán hirtelen megmozdult (tkp. megvillant)' Kans. I. 36.*)

vogul: *É. nítäy puŋkänél náj pēlamlēs* 'a sziklahegy csúcsáról tűz gyúladt föl' MUNK. VogNGy. IV. 334.

magyar: *A gazdájoknak a kastéllát még a szép uttyát megláttyák valahunnaj ragyogni* (NyF. IX. 54).

hall, hallgat

finn: α) *kuuli sukkulan surinan ylähältä päänsä päältä* 'fönn a feje fölött vetelő surrogását hallja' Kal. VIII. 23 | *kuulevi jumun kylältä, järlyn järvien takoa, jalan iskun iljeneltä, reen kapinan kankahalta* 'zörgést hall a falu felől, dörgést a tó mögül, lábdobogást a sikamlós úton, szánrobogást a homokos mezőn' Kal. XXVI. 7 | *kuuli suolta soitamisen, kajahuksen kankahalta* 'zeneszót hallott a mocsár felől, visszhangot a homokos mezőről' uo. XXXIII. 165 | *niin*

*) Vö.: *sieltä raosta karhun korva viukahti* 'ott a résben a medve füle megmozdult' Kans. I. 135.

perille päästessänsä kuuli melkoisen metelin Pohjan pitkästä perästä, lapin lasten tanterilta 'hát miközben a czelhoz jutott, jókora lármát hallott Észak hosszú határán, a lapp gyerekek mezein' uo. XIII. 167 | *kuulevi mereltä itkun* 'sírás hall a tengeren' uo. VII. 161. | *jos minä minkä kuulen kiven alta eli lahokannosta* 'ha én valamit hallok a kő alatt vagy a korhadt fatőben' Kans. I. 210. — β) *kuunteli kiukaalta toisten pakinoita* 'hallgatta a kemenczén a többiek beszédét' Sat. I.² 70 | *Rauta kuusen latvasta kuunteli heidän puhettansa* 'R. a fenyő tetején hallgatta beszédjüket' uo. II. 184 | *minä kuuntelin salista laulajia, jotka pihalla lauloivat* 'hallgattam a teremben az énekeseket, a kik az udvaron énekeltek' SET. SKL.³ 61 | *kaikki kuuntelivat puhetta seisoaltansa* 'mindenki állva hallgatta a beszédét' SET. FSprS.³ 62.

mordvin: E. *kosto nésinék od séret, kosto marasinék od lemet?* 'wo werden wir deine junge gestalt sehen, wo werden wir deinen jungen namen hören?' PAAS. I. 222.

votják: *koşak ulisen kiliz kuara* 'sie hörte eine stimme unter dem fenster [sagen]' WICHM. II. 161.

osztják: KK. *jit-vödīva kavon sei man-ja žuttem* 'vom norden einen dröhnenden laut vernehme ich' PATK. II. 24.

magyar: *Kérdi tőle, hogy nem látott vaj hallott valamerről éppen s éppen tarisnyába ennyi s ennyi pénzt?* (Nyr. XXXII. 49). *Hogy mēnēn az erdőben, meghall messziről valamē nagy sikoltást, rikoltást* (MNGy. X. 339). *Hátok mellett a böcsőbbű rivást hallottak* (IX 387).

hallatszik

finn: α) *ei sieltä sanottavia kuulu* 'nem hallhatók onnan említésre méltó dolgok' BUDENZ: FNy.² 122 | *eiköhän panna tämän kiven alle tämä saaliimme piiloon, koska jo kuuluu ihmisääntä takamme* 'ne rejtsük-e e kő alá ezt a zsákmányunkat, mint-hogy már hallatszik mögöttünk emberi hang' Kans. I. 334—5 | *kuuluu toiselta puolelta hyvin paha ääni* 'a másik oldalról igen rossz hang hallatszik át' uo. II. 61 | *kun alkoi silmään aukoa, kuulee, kun jyske kuuluu vuorelta* 'mikor elkezdte szemét kinyitni, hallja, hogy zaj hallatszik a hegyről' uo. 54 | *kuului*

suolta ruostan roiske, rannalta ra'en ratina 'ostorpatogás hallatszott a mocsár felől, száncsikorgás a parton' Kal. XXI. 5 | *kuulvi pajasta pauke, hilke hiili-huonehesta* 'csattogás hallatszik a műhelyből, csörgés a szenes házból' uo. X. 57. — β) *nyrkillään tömistää ovelle, että kaikki tienoot ympäriltä* 'öklével döngeti az ajtót, hogy visszhangzott a környék körülötte' Sat. II. 134.

lapp: K. *jänn kullaj päktest* 'visszhang hallik a sziklából' GEN. UF. I. 71 | *nikmähtem näl mest jänn kullaj* 'nyelvetlen szájából hang hallik' uo.

cseremisiz: nyK. *olitsä-rätsen* (v. *olitsästö*) *iuk šokta* 'eine stimme, ein laut wird auf der strasse hörbar' RAMSTEDT 125.

votják: *logämez kvač ižkämš kiliškä* 'lépése hat versztről hallatszik' MUNK. VNpH. 61.

osztják: É. *muy ittam šē man'su χaltša χällöden šätl* 'mi ime arra mentünk, . . . a honnét a sírásod hallszik' PÁPAY: UF. XV. 90—1.

vogul: α) É. *numél matér sir matér sujti* 'felülről valami hallatszik' MUNK. VogNGy. III. 120 | *toz χujimatä ali nār-auln él zulaχ ta rānyilēmä sujti* 'a mint úgy fekszik, a felső Ural tájéka felől holló krákogása hallik' I. 12 | *toz ālimätēn akw'-mat-ert numi tārēm nēl matér kuritanē sujti* 'a mint így élnek, egyszer csak a felső égből valami csattogás hallik' I. 1. — β) T. *āznāl k'ošöt ikēm muš k'ul vōné, ti k'uln él ilmēs vaxxātne soj k'alk'ātql* 'a hegytől nem messze egy kis ház áll (ül), ezen házból erősen hallatszik ki a verekedés zaja' IV. 360.

magyar: *Már messziről hallatszott a rézcsödör dobogása* (MNGy. IX. 71). *Szózat hallateek menyből* (Érды-k. 348b). *Iszonyú jaj-szók hallatnak a levegő-égből* (Pázm. Préd. 6).

szagol, szimatol

finn: α) *ja jos nytkin koirat yhteen tulee, niin ne haistaa toistensa hännän alta, että kenen hännän alla pöytäkirja on* 'és most is, ha találkoznak a kuttyák, megszagolják egymást a farkuk alatt, hogy kinek a farka alatt van a jegyzőkönyv' Kans. I. 155. — β) *jo ketunpoika juoksee ja samoin maasta muh-*

tebe, kuin ketulla mahti on 'már a rókakölyök szaladgál és szint-
úgy szimatol a földön, mint a róka tud' 338.

Negyedik csoport.

*szól, beszél, mond, felel, kiált, ordít, morog, szid,
veszekszik, pöröl, figyelmeztet, int, gondolkodik,
ugat, dübörög*

finn: α) *hanhi tynnöristä sanoo* 'tyúk szól a hordó-
ban' Kans. I. 245. — β) *neiti suksilta sanovi, hiihtimiltä
hiihoavi* 'szól a leány a hótalpon, ravaszodik a lábszánkón' Kal.
XXXV. 95. — γ) *puhui pilvestä Jumala, lausui luoja taiva-
halta* 'szólt az Isten a felhőben, mondta a teremtő az égben'
uo. XLV. 87 | *miehet purresta puhuvat* 'szólnak az emberek
a naszádban' uo. XXXIX. 367 | *puhui purtensa perästä* 'szólt
naszádjá farában' uo. XLIII. 26 | *pappi puhui altarilta* 'a
pap az oltárnál beszélt' SET. SKL.³ 61 | *sairas puhui sängystä
lapsensa kanssa* 'a beteg gyermekével beszélt az ágyban' uo. —
δ) *lausui ukko uunin päältä, mieron-kierto kiukahalta* 'szólt
az öreg a kemence tetején, a csavargó koldus a tűzhelyen'
Kal. XXIV. 267 | *siinä lausui lattialta oven suusta, alta
orren* 'ott szólt a padlón az ajtónyílásban, a gerenda alatt' uo.
XVIII. 669 | *perimies perältä lausui* 'a kormányos szólt a
kormányon' uo. XXXV. 21. — ε) *virkkoi iso ikkunasta, emo
aiton kynnykseltä, veljekset veräjän suusta, sisarekset sillan
päystä* 'szólt az atya az ablakban, az anya az éléskamra
küszöbén, fiútestvérei a kapunyílásban, nőtestvérei a híd végén'
uo. XXX. 81 | *virkkoi Suovakko sopesta, akka vanha vaipan
alta* 'szólt S. a sarokban, a vén asszony a takaró alatt' uo.
XVIII. 549. — ζ) *hyvään aikaan ei tuvasta vastattu mitään,
mutta viimeinki äännähti sieltä talon emäntä* 'jó ideig nem
feleltek semmit sem a szobában, de végre megszólalt ott a házi-
asszony' Sat. IV. 13. — η) *isä haudasta alkaa tarinoida* 'az
atya a sírban elkezdi beszélni' uo. I. 53. — θ) *no, se alko
huutaa sieltä kirkon haltija* 'no, elkezdt ott az kiabálni, a
templom öre' Kans. II. 80 | *hän huusi jo kaukaa* 'ő már
messziről kiáltott' SET. SKL.³ 61 | *huuti mies nenästä niemen,
verevä vesien poikki* 'kiáltott az ember a földnyelv orrán, a piros-

pozsgás a vizeken át' Kal. XXXIX. 363 | *huutaa sitten yhden kiven päältä* 'kiált aztán egy kő tetején' Kans. I. 69 | *repo huusi metsästä* 'a róka kiáltott az erdőben' uo. 73 | *se huutaa sieltä korvan sisästä pojille* 'az kiabál ott a fülben a fiókáknak' uo. 234. — ι) *huhui sieltä miehelle* 'kiabált ott férjének' Sat. I.² 59 | *jo huuhui humala puusta* 'már kiabál a fán a komló' Kal. XX. 160. — κ) *isäntä luikkasi orrelta peräänä* 'a gazda utánam kiáltott a gerendán' Kans. I. 187. — λ) *kirkui marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta* 'kiabált a dombon egy bogycéska, a homokos mezőn egy áfonyácska' Kal. L. 81. — μ) *mutta kun sonni möllytti ovipielestä* 'de mikor a bika elordította magát az ajtófélfánál' Kans. I. 195. — ν) *ukko uunilta urahti* 'egy öreg ember mordult egyet a kemenczén' Kal. IX. 13. — ξ) *lausui Ruotus ruoaltansa, tiuskui tiskinsä nojalta* 'R. szólt az étkezésnél, ráförmedt az asztalnál' uo. L. 241. — ο) *kiisti akka kiukahalta, kielipalko pankon pästä* 'egy vénasszony veszekedett a kemenczén, nyelveskedő a kályhapadka végiben' uo. XII. 343. — π) *hän vaan sängystä sätivi* 'ő csak hevesen beszél az ágyban' Kant.³ III. 38. — ρ) *varoitti kuolinvuoteelta lapsiansa* 'halálos ágyán intette gyermekeit' Sat. I.² 109 | *emo neuvoi poikoansa, vanhin lastansa varoitti oven suusta, orren alta, kattilan katasioilta* 'az anya utasítja fiát, a szülő inti gyermekét az ajtónyílásban, a gerenda alatt, a katlan helyén' Kal. XXVI. 389. — σ) *emo hauasta havasi, alta mullan muistuttavi* 'az anya fölébredt a sírban, figyelmezteti a föld alatt' uo. XXXVI. 285. — τ) *se mies silloin ilmaisihe sieltä kiukaan loukosta ja sanoi* 'az az ember akkor elárulta magát ott a kemencze nyílásában és mondta....' Sat. I.² 107. — υ) *akat tuosta arcelevat....: kuka kangasta kutovi?* 'az asszonyok gondolkodnak ott....: kicsoda szó vásznat?' Kal. XXIV. 71. — φ) észrt: *räkis unest* 'er sprach im schlafe' WIEN. EGramm. 327.

lapp: N. *de cür've ræbba dærmës* 'da rief die krabbe auf dem hügel' QVIGSR. SUS. Aik. III. 25.

mordvin: E. α) *a atakške tosto rajkstaš* 'das bähnelein aber schrie dort auf' PAAS. II. 116 | *neri babansteñ, rajgi kudękel'de* 'er redet zu seiner alten, schreit von der vorstube hinein' uo. 81. — β) *ine-vedün tombal'de ine ata sejeri*

(*purjine*) 'jenseits des grossen wassers, schreit ein grosser alter (der donner)' PAAS. Chrest. 1. — γ) *virítte sergéč, pancto iergéč, Raviñ tejter tandavé* 'von dem walde her schrie es, von dem hügel her leuchtete es, es erschrak die tochter der Wolge (donner und blitz)' PAAS. II. 72.

zürjén: V. *kerkašáñis kod-ke goredis zev lokis, sije uštedž povžis* 'a házból valaki nagyon haragosan kiáltott, ő [úgy] megjíedt, hogy elesett' FOKOS 99.

osztják: α) AK. *totitta [jizpogotna] nóžmāi* 'von dort wurde er von seinem bruder angeredet' PATK. II. 66 | É. *ielta-svžat nóžmas* 'belülről megszólalt' PÁPAY: UF. XV. 93. — β) *ī-mosa-pvrāina mur si vudəs kāmelta* 'egyszer [csak] nép üvöltött im kívülről' 157 | *lou nōmelta vuatl* 'ő felülről elkiáltja magát' 47.

magyar: α) *A koma még lőtt a kanapéra, onnadj beszigetett* (NyF. XXXIII. 59). — β) *A bakóc (= rözse) alól kezdi mondani* (MNGy. X. 72). *Igaz az is édes jó uram, mondja az ágyból az asszon nagy nyegődzve* (Nyr. XXXIX. 382). *Azt mondja valami Borsszemvitéznek a szobából* (MNGy. VII. 447). *Aszongya a Krisztus a kérésztrü* (IX. 419). — γ) *Feleli a szobából* (MNGy. VII. 447). — δ) *«Igaz biz az édes jó uram», elkezdí az asszan nagy nyegve az ágyból* (Nyr. XXXIX. 382). — ε) *Rájuk kiáltott a két madár az agacsfáról* (MNGy. IX. 82). *Egyszer azt kiáltsa a fáról egy griffmadárfőka* (MNGy. VII. 458). *Má messzirü, má messzirü kiálttya ja vezérnek* (NyF. XXXVIII. 34). — ζ) *«Vaj érzed, vaj nem, de itt vagyok!» — rikójtotta Szépmező szárnya a hídról* (X. 408). — ι) *Szittam nagy mérgesenn a sutbú* (IX. 553). — θ) *Azok az kapun belülről mind ugattak* (VII. 472). — υ) *Valami dibérgött messzirü* (IX. 5).

énekel

finn: α) *kissa kiipesi puuhun ja lauloi sieltä* 'a macska a fára mászott és ott énekelt' Kans. I. 113 | *kahtatoistakymmentä lajia lintuja laulaisi joka puusta* 'tizenkétféle madár énekelne minden fán' uo. II. 8 | *taas tiainen siellä istuu, puun oksalta laulaa* 'a czinege ismét ott ül, a faágon énekel' Sat. I.² 8 | *lauloi lapsi lattialta* 'egy gyermek énekelt a padlón' Kal.

XIX. 356 | *lintunen lehosta lauloi, pieni lintu pensahasta* 'madárka dalol a ligetben, kis madár a bokorban' uo. XXXIII. 59. — β) *tirskuipa tianen puusta* 'a fán egy czinege csicsergett' uo. II. 251. — γ) *varis vaakkui varvikosta* 'egy varjú károgott a csalitban' uo. XXXIII. 103.

cseremisiz: nyK. *pušang-wkšs βoletsən kek mōra sasla* 'ein vogel singt auf dem ast des baumes' RAMSTEDT 159.

kér, könyörög, kérdez

finn: α) *kettu rukoili sieltä säkistä* 'a róka könyörgött ott a zsákbán' Kans. I. 81. — β) *kysyi kynnyksen takoa, anoi alta ikkunaisen* 'kért a küszöb mögött, esdekelt az ablak alatt' Kal. VIII. 243. — γ) *jo on piika pinteissä, minne mennä, kunne käyä, kusta kylpyä kysellä* 'már szorultságban van a leány, hova menjen, merre térjen, hol kéregeessen fürdöt' uo. L. 201 | *kysy Ruotuksen kylyä, sauna sarajan-suista* 'kér R. fürdőjét, a pajtaszádában bányát' uo. 219 || *kävi lavitsalle istumahan, josta vähän ajan päästä alkoi kysellä emäntätä* 'a lóczához ment leülni, a hol kis idő múlva elkezdte tudakolni a háziasszonyt' Sat. II. 137 | *loittoa ukolta kysyi* '[már] messze kérdezte az öregtől' Kans. I. 135 | *sitten kysyi aina pojalta nevan keskeltä* 'aztán a mocsár közepén folyton kérdezte fiától' uo. 245 | *hevonon kun laukkosi, jänis kysyi metsästä* 'mikor a ló vágatott, kérdezte a nyúl az erdőben' uo. 52 | *ladon ovelta kysynyt* 'a csürajtónál kérdezte' uo. 153 || (déli Häme) *Kirsilästä sinnes sopii kysyä* 'K.-ben meg lehet kérdezni, [merre visz] oda [az út]' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 129.

cseremisiz: nyK. *solšškə šoes, kätä-đoma-γitsən amalaš iades* 'er kommt in ein dorf, in dem äussersten hause bittet er um nachtquartier' RAMSTEDT 175.

votják: *S'olta-bakatir šuräs-vilti kot-kitis miji-kudiro šubäaz jualoz* 'S'. höse az út mentében mindenütt hódprémes subát kérdezget' MUNK. VNpH. 62 || *monim kišno juani tatis kildäm* 'nekem úgy van határozva (tkp. megjelentve), hogy innen kérjek feleséget' 79.

vogul: É. α) *eläl ālné nqmtiy lätiy tül vōwén, eläl ālné*

namtiy (?) *lätiy tül kinsén!* 'további életre való okos szót onnan kívánj, további életre való okos szót onnan kérj!' MUNK. VOGNGY. I. 157. — β) *çoti çum por vârunkwé at-ke çâsi, jâni'* *âjkân, tül kitilayti* 'a melyik férfi tutajt csinálni nem tud, az az öreg embertől, onnan kérdezetí' I. 71 | *Numi-Târem âsén çumlé lâwawén, tül kitilaytén* 'Numi-Târem atya miképen fogja neked mondani, kérdezősködjél ottan!' 144.

mennydörög

votják: *in miš gudiri gudirtoz-ke, vâu iiris šermet žingirtoz* 'wenn im himmel der donner rollt, so klirren die halfter am kopfe des pferdes' WICHM. I. 393.

szúr, döf, rúg, üt, harcol

finn: α) *sika pisti pöydän alta häntä sääriin hampaal-lansa* 'a disznó agyarával a lába szárába szúrt az asztal alól' KANS. I. 189. — β) *ja tonttu uunista lapiota ottamaan, niin pässi puskki uunista* 'és a házi szellem lapátot akart kivenni a kályhából, hát a kos megdöfte a kályhából' KANS. I. 187. — γ) *potkasi koasta korvon* 'fölrúgott a házban egy csöbört' KAL. XIII. 131. — δ) *hän löi, potkaisi minua sängystä* 'ö ütött, rúgott engem az ágyból' SET. SKL.³ 61 | *poika löi toveriansa portailta* 'a fiú ütötte társát a lépcsón' SET. FSPrS.³ 62 | *ensiksi, kun menin, niin raatali löi saksillaan pöydältä palan nenästäni pois* 'először, mikor mentem, hát a szabó az asztalon ollójával leütött (lecsipett) egy darabot az orromból' KANS. I. 187. — ϵ) *tuo mulle tulinen turkki, päälteni panuinen paita, jonka suojasta sotisin, ja takoa tappeleisin* 'hozz rám tüzes bundát, lángoló inget, a melynek oltalmában hadakozhassam, a mely mögött verekedhessem' KAL. XLIII. 199.

BEKE ÖDÖN.